

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

**Specifika sociálního a zdravotního pojištění zaměstnanců
a osob samostatně výdělečně činných**

Bc. Ondřej Heimerle

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Ondřej Heimerle

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Specifika sociálního a zdravotního pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných

Název anglicky

Specifics of Social and Health Insurance for Employees and Self-employed Persons

Cíle práce

Cílem diplomové práce je na základě analýzy sociálního a zdravotního pojištění vyhodnotit specifika pojištění u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných z hlediska odvodů pojistného a výplaty dávek důchodového a nemocenského pojištění a navrhnout možná opatření pro optimální nastavení podmínek u obou skupin pojištěnců.

Metodika

Teoretická východiska diplomové práce budou vytvořena prostřednictvím kompilace poznatků získaných z dostupné odborné literatury, aktuálních právních předpisů a dalších relevantních zdrojů z oblasti sociálního a zdravotního pojištění v České republice se zaměřením na zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné.

Výstupy z analýzy zjištěných dat budou využity pro komparaci podmínek pojištění z hlediska zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné se zaměřením na pojistné na sociální a zdravotní pojištění a nárok na dávky nemocenského a důchodového pojištění. Na základě syntézy získaných poznatků budou vyhodnocena a diskutována specifika zdravotního a sociálního pojištění u jednotlivých skupin pojištěnců a vytvořena možná doporučení pro optimální nastavení podmínek pro dané skupiny pojištěnců.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

OSVČ, zaměstnanec, sociální pojištění, zdravotní pojištění, pojistné, vyměřovací základ

Doporučené zdroje informací

ARNOLDOVÁ, A. Sociální zabezpečení I. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3724-9

CHVÁTALOVÁ, I. a kol. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. 2. aktualizované vydání. Praha: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0

KREBS, V. a kol. Sociální politika. 6. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-921-2

MAAYTOVÁ, A. a kol. Veřejní finance v teorii a praxi. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5561-8

NĚMEC, J. Principy zdravotního pojištění. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2628-1

SAGAN, A., THOMSON, S. (eds.). Voluntary health insurance in Europe: Country experiences. Copenhagen: World Health Organization, 2016. ISBN 978-92-890-5037-1

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Gabriela Kukulová, MBA, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 18. 10. 2023

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 11. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci " Specifika sociálního a zdravotního pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 25.3.2024

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Gabriele Kukalové, MBA, Ph.D. za její čas, velmi cenné rady, odborné vedení diplomové práce, milý a vstřícný přístup během konzultací. Dále bych také rád poděkoval své rodině a blízkým, za jejich podporu a trpělivost při zpracovávání diplomové práce, ale i během celého mého studia.

Specifika sociálního a zdravotního pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá analýzou a vyhodnocením specifík sociálního a zdravotního pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných jak z pohledu odvodů, tak i z pohledu dávek vyplácených z těchto pojistných systémů.

V teoretické části diplomové práce jsou na základě odborné literatury a aktuálně platných právních předpisů vymezeny základní pojmy související se systémy sociálního a zdravotního pojištění včetně specifikace sazeb pojistného a způsobu výpočtu vyměřovacího základu a výše odvodů i vyplácených dávek.

V analytické části jsou na základě reálných výpočtů provedena porovnání výše odvodů na sociální a zdravotní pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných a následně i porovnání výše vyplácených dávek. Vstupními daty těchto výpočtů jsou příjmy modelových zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných na čtyřech příjmových hladinách, na úrovni minimální mzdy, příjmu ve výši mediánu mezd, průměrné mzdy a nadprůměrné mzdy. Porovnání specifík vyplácených dávek se zaměřuje na dávky, které jsou finančně nákladnější, na výši vyplácených důchodů a nemocenské. Dávky související s dočasnou pracovní neschopností jsou porovnány pro různě dlouhé doby jejího trvání, a to 15, 30, 60 a 365 dní. Data získaná jednotlivými výpočty jsou zpracována do přehledných tabulek a grafů umožňujících názorné zobrazení zkoumaných specifík odvodů i dávek zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných.

Klíčová slova: zaměstnanec, osoba samostatně výdělečně činná, sociální pojištění, nemocenské pojištění, důchodové pojištění, zdravotní pojištění, pojistné, důchod, nemocenské, vyměřovací základ.

Specifics of Social and Health Insurance for Employees and Self-employed Persons

Abstract

The thesis analyzes and evaluates the specifics of social and health insurance for employees and self-employed persons, both from the point of view of payroll deductions and from the point of view of benefits paid from these insurance systems.

Based on the professional literature and current valid legal regulations, the theoretical part of the thesis defines basic terms related to social and health insurance systems, including the calculation of premium rates and the methods of calculating the assessment basis, deductions, and benefits paid.

The analytical part, based on real calculations, compares the contributions to social and health insurance from employees and self-employed persons with the benefits paid. The input data for these calculations are modeled on the incomes of typical employees and self-employed persons at four income levels: the minimum wage level, median wage income, average wage, and above average wage. The comparison focuses on more expensive benefits, on pensions and on paid sick leave. Sick pay and short-term disability benefits are compared across different durations, namely 15, 30, 60, and 365 days. The data obtained by individual calculations is displayed in summary tables and graphs enabling a visual comparison of the investigated specifics of deductions and benefits of employees and self-employed persons.

Keywords: employee, self-employed person, social insurance, health insurance, pension insurance, health insurance, premium, pension, sick pay, assessment basis.

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	15
3.1 Historie pojištění a sociální ochrany	15
3.1.1 Historie sociálního a zdravotního pojištění	15
3.2 Sociální politika	19
3.3 Sociální zabezpečení	20
3.4 Sociální pojištění.....	22
3.4.1 Vyměřovací základ a sazby pojistného.....	23
3.5 Důchodové pojištění.....	25
3.5.1 Důchodové pojištění v České republice.....	26
3.6 Dávky důchodového pojištění.....	27
3.6.1 Určení výpočtového základu	28
3.6.2 Starobní důchod	31
3.6.3 Invalidní důchod	33
3.6.4 Vdovské a vdovecké důchody	34
3.6.5 Souběh nároků na důchody.....	35
3.7 Nemocenské pojištění	35
3.7.1 Výpočet dávek nemocenského pojištění.....	36
3.7.2 Nemocenské.....	37
3.7.3 Ošetřovné	38
3.7.4 Dlouhodobé ošetřovné	38
3.7.5 Peněžitá pomoc v mateřství	39
3.7.6 Dávka otcovské poporodní péče	39
3.7.7 Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství.....	39
3.8 Zdravotní pojištění	40
3.8.1 Modely statutárního zdravotního pojištění	41
3.8.2 Veřejné zdravotní pojištění v ČR.....	41
3.8.3 Pojistné na veřejné zdravotní pojištění	42
3.8.4 Zdravotní pojišťovny	44
4 Analytická část	46
4.1 Zdravotní pojištění	47
4.1.1 Zdravotní pojištění zaměstnanců	47
4.1.2 Zdravotní pojištění OSVČ	48

4.2	Sociální pojištění	51
4.2.1	Důchodové pojištění zaměstnanců.....	51
4.2.2	Důchodové pojištění OSVČ.....	53
4.2.3	Nemocenské pojištění zaměstnanců.....	55
4.2.4	Nemocenské pojištění OSVČ.....	55
4.3	Dávky ze sociálního pojištění.....	56
4.3.1	Starobní důchod	57
4.3.2	Náhrada mzdy	63
4.3.3	Nemocenské	65
5	Výsledky a zhodnocení.....	72
5.1	Zdravotní pojištění	72
5.2	Důchodové pojištění.....	74
5.3	Starobní důchody.....	76
5.4	Nemocenské pojištění.....	78
5.5	Náhrada mzdy a nemocenské	79
6	Závěr.....	83
7	Seznam použitých zdrojů.....	90
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	93
8.1	Seznam obrázků	93
8.2	Seznam tabulek.....	93
8.3	Seznam grafů.....	95
8.4	Seznam použitých zkratk.....	96
9	Přílohy	97

1 Úvod

System sociálního a veřejného zdravotního pojištění patří mezi základní systémy sociálního zabezpečení v České republice a týká se všech jejích občanů. Tato pojištění jsou u nás povinná, povinnost odvádět platby do těchto systémů mají jak zaměstnanců, tak i osoby samostatně výdělečně činné. Stanovení výše odvodů a následné vyplácení dávek z těchto systémů zaměstnancům a OSVČ se však liší.

Zdravotní pojištění vzniká dnem narození občana, pojistné nejprve hradí příslušné zdravotní pojišťovně stát a následně sám občan dle svých příjmů ze zaměstnání či samostatné výdělečné činnosti. Povinnost hradit zdravotní pojištění mají ale i osoby bez zdanitelných příjmů, které mají povinnost hradit pojistné z vyměřovacího základu, který je shodný s minimální mzdou. Za odvedené pojistné zdravotní pojišťovna nakupuje pro své pojištěnce potřebné zdravotní služby od jejich poskytovatelů.

Sociální pojištění zahrnuje tři subsystémy, důchodové pojištění, nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Nejnákladnějším systémem je důchodové pojištění, a proto i sazba pojistného na důchodové pojištění je nejvyšší. Důchodové pojištění kryje riziko dlouhodobé pracovní neschopnosti a je z něj hrazeno několik různých důchodů: starobní, invalidní, vdovský a vdovecký a sirotčí důchod. Riziko krátkodobé pracovní neschopnosti pokrývá nemocenské pojištění, ze kterého je vypláceno několik typů dávek: nemocenské, ošetrovné, dlouhodobé ošetrovné, peněžité pomoci v mateřství, dávka otcovské poporodní péče a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Odvody nemocenského pojištění za zaměstnance jsou povinné, pro OSVČ je nemocenské pojištění dobrovolné. Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti slouží k financování krytí rizika nezaměstnanosti, umožňuje vyplácení podpor v nezaměstnanosti žadatelům o zaměstnání registrovaným na úřadu práce, ale i například financování rekvalifikací. Platby příspěvku jsou povinné a musí být uhrazeny za zaměstnance i OSVČ.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem této diplomové práce je na základě provedené analýzy sociálního a zdravotního pojištění vyhodnotit specifika pojištění u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných, a to jak z hlediska odvodů pojistného, tak i výplaty dávek důchodového a nemocenského pojištění a navrhnout možná opatření pro optimalizaci nastavení podmínek u obou skupin pojištěnců.

2.2 Metodika

Pro zjištění specifík pojištění zaměstnanců a OSVČ se diplomová práce zaměřuje na nákladnější a nejvíce využívané systémy, a to na zdravotní, důchodové a nemocenské pojištění. Jsou zde řešeny a porovnány podmínky odvodů pojistného i následně vyplácených dávek jak zaměstnanců, tak i OSVČ na několika různých příjmových hladinách.

Teoretická část diplomové práce je vytvořena na základě kompilace poznatků z odborných publikací, platných právních předpisů a dalších relevantních literárních a internetových zdrojů, které se zabývají problematikou sociálního a zdravotního pojištění zaměstnanců a osob výdělečně činných v České republice.

Na začátku teoretické části jsou popsány historické souvislosti vzniku a vývoje pojištění a sociální ochrany. Jsou zde vysvětleny také základní principy a pojmy týkající se sociální politiky a sociálního zabezpečení. V dalších částech jsou podrobněji popsány systémy sociálního a zdravotního pojištění v České republice. Jsou zde uvedeny sazby pojistného a popsány výpočty vyměřovacích základů pro platbu pojistného zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných. Dále se teoretická část zabývá dávkami vyplácenými zaměstnancům a OSVČ ze systému sociálního pojištění včetně způsobu jejich výpočtů.

V analytické části této práce je na základě teoretických zjištění provedeno porovnání odvodů na zdravotní, důchodové a nemocenské pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných a následně i porovnání dávek vyplácených ze systému důchodového a nemocenského pojištění – starobního důchodu a nemocenské.

Porovnání je provedeno pomocí výpočtů modelových osob zaměstnanců a OSVČ různých příjmových hladin. Jsou zvoleny příjmy na úrovni minimální mzdy, mediánu mezd,

průměrné mzdy a nadprůměrné mzdy. Minimální mzdu pobírají asi 3 % zaměstnanců a mzdu ve výši mediánu mezd 50 % zaměstnanců, zatímco na průměrnou mzdu asi 75 % zaměstnanců nedosáhne. Pro rok 2023 byla stanovena minimální mzda ve výši 17 300 Kč. Dle ČSÚ byla za první čtvrtletí roku 2023 zjištěna průměrná mzda ve výši 41 265 Kč a medián mezd 34 741 Kč. Pro výpočet jsou tyto zjištěné hodnoty zaokrouhleny pro průměrnou mzdu na 41 300 Kč a pro medián na 34 700 Kč. Jako nadprůměrná mzda je zvolena mzda ve výši 165 200 Kč, což je čtyřnásobek uvedené zaokrouhlené průměrné mzdy. Pro možnost porovnání jsou použity pro výpočty vyměřovacích základů OSVČ částky rozdílů příjmů a výdajů (zdanitelných příjmů) na stejných úrovních, jako mzdy zaměstnanců. Specifické jsou odvody OSVČ v tzv. paušálním režimu, kdy OSVČ platí jednou platbou daň z příjmu, pojistné na zdravotní pojištění a pojistné na sociální pojištění. Do porovnání jsou i tyto platby zahrnuty.

V dalších kapitolách analytické části jsou řešeny výpočty dávek ze sociálního systému. Výpočty jsou provedeny pro vybrané stěžejní dávky z těchto systémů, a to starobní důchod vyplácený z důchodového pojištění a nemocenská vyplácená z nemocenského pojištění. Výpočty jsou udělány pro stejné modelové osoby, pro které byly provedeny výpočty plateb pojistného, pro zaměstnance a OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy, mediánu mezd, průměrné mzdy a nadprůměrné mzdy. Obdobně jsou vypočteny výše těchto dávek i pro OSVČ v paušálním režimu.

Pro výpočet starobního důchodu je zvolena modelová osoba, která dosáhne důchodový věk v roce 2023. Výpočet je proveden pro bezdětnou osobu, která dovršila důchodový věk ve druhé polovině roku 2023, kdy do výpočtu mohla být již zahrnuta i valorizace důchodů, která proběhla v červenci 2023. Podle tabulky v Příloze č.1 může být touto osobou muž nebo žena s datem narození ve druhé polovině roku 1959. Vzhledem k tomu, že tato osoba studovala před rokem 2010, bude doba studia započítána do doby pojištění, a to studium do 18 let v plné výši a nad 18 let z 80 %. Pokud po případném studiu vykonávala modelová osoba další práci bez dlouhodobějších přerušení, lze předpokládat, že doba pojištění bude v rozmezí 48–49 let. Pro výpočet tedy je použita doba pojištění 48 let.

Pro zaměstnance je pro výpočet zvolen osobní vyměřovací základ na úrovni jejich příjmů, tj na úrovni minimální mzdy, mediánu mezd, průměrné a nadprůměrné mzdy. Pro OSVČ se osobní vyměřovací základ počítá z 50 % jejich zdanitelných příjmů, které jsou

opět na úrovni minimální mzdy, mediánu mezd, průměrné a nadprůměrné mzdy. Ve všech případech je zohledněn stanovený minimální a maximální vyměřovací základ.

Dávky nemocenské jsou vypočteny pro modelové osoby, zaměstnance a OSVČ s příjmy na úrovni minimální, mediánové, průměrné a nadprůměrné mzdy pro délky trvání dočasné pracovní neschopnosti 30 dní, 60 dní a 365 dní. Vedle nemocenské jsou vypočteny i náhrady mzdy vyplácené zaměstnancům jejich zaměstnavateli v prvních 14 dnech dočasné pracovní neschopnosti.

Data zjištěná pro odvody na jednotlivá pojištění a vyplácené dávky pro zaměstnance a OSVČ jsou dále analyzována a porovnána. Výsledky srovnání jsou znázorněny pomocí přehledných grafů a tabulek. V závěru práce jsou shrnuta zjištěná specifika sociálního a zdravotního pojištění zaměstnanců a OSVČ a uvedena doporučení na případná vylepšení, která by mohla částečně eliminovat zjištěné rozdíly v sociálním a zdravotním pojištění zaměstnanců a OSVČ.

3 Teoretická východiska

Pojištění je produkt, který umožňuje krýt finanční důsledky náhodných událostí. Pojištěnec sjednáním pojištění přesune dopady rizika na pojistitele. To nijak neovlivní výskyt rizika vzniku nahodilých událostí, ale zmírní finanční dopady těchto událostí. Pojištění může být dobrovolné nebo povinné, kdy povinnost pojištění je stanovena zákonem. Sociální a zdravotní pojištění, která pokrývají rizika sociálního charakteru, jsou v České republice povinná. Tato povinnost zmírňuje podceňování sociálních rizik některými jednotlivci (Černohorský, Teplý, 2011).

3.1 Historie pojištění a sociální ochrany

Různé formy ochrany a zajištění před rozličnými pohromami a katastrofami byly známy již ve starověku. Například Číňané již 3000 let před naším letopočtem rozdělovali své zboží do většího počtu člunů, aby v případě potopení některého z nich přišli jen o část svého zboží. Byli si vědomi rizika a snažili se jej omezit a zajistit tak sebe i svůj majetek.

Ve starověkém Egyptě kolem roku 2500 před naším letopočtem uzavírali kameníci mezi sebou dohody a vybírali pravidelně příspěvky, aby se v případě smrti svých druhů postarali o jejich pohřeb. To je možné považovat za prvopočátky osobního pojištění. Určitou formou pojištění bylo i vyplácení odškodnění zraněným bojovníkům Fénicičanů či Atéňanů.

Další rozvoj pojištění o mnoho let později souvisel s rozmachem řemesel a obchodu a se zakládáním cechů, které vybíraly a shromažďovaly příspěvky od svých členů. Takto získané prostředky pak využívali na podporu svých nemocných členů či na zajištění jejich pohřbu (Halm, 2020).

Potřeba zajištění majetku vyvstala v 17. století, kdy dřevěné domy snadno podléhaly požárům. V Čechách bylo plánováno zavedení povinného požárního pojištění, ale nebylo zrealizováno. V roce 1827 pak byla založena První česká vzájemná pojišťovna, která zajišťovala požární pojištění nemovitostí, později následovalo pojištění proti dalším pohromám jako je např. krupobití a od roku 1909 nabízela i životní pojištění a další produkty (Univerzita Hradec Králové, 2023).

3.1.1 Historie sociálního a zdravotního pojištění

Již ve starověkém Řecku došlo v rámci tzv. Solónových reforem, kterými bylo zrušeno dlužní otroctví, k prvnímu systémovému přerozdělování, k historicky první nařízené

solidaritě mezi nejbohatšími a nejchudšími. Také ve starém Římě se snažili omezit společenskou hrozbu chudoby rozdávaním chleba nejchudším a také umožněním účasti chudých na hrách a zábavě určené do té doby jen nejbohatším – známý pojem „chléb a hry“ (Chvátalová, 2018).

Na počátku vývoje sociální politiky a sociálního zabezpečení byly rozličné formy církevní, vrchnostenské či domácí chudinské péče, kdy byla péče o jednice neschopné práce považována za věc církevní nebo soukromou.

Za prvopočátky dnešního sociálního a zdravotního pojištění můžeme považovat již zmíněné řemeslné cechy a spolky, které přinesly myšlenku vzájemnosti a solidarity. Prostřednictvím mistrovských a tovaryšských pokladnic shromažďovaly příspěvky svých členů a následně je využívaly mimo jiné i na podporu nemocných nebo zajištění pohřbu. Zvláštní postavení měli ve středověku horníci a jejich hornická bratrstva, což souviselo s jejich významem pro vytváření zdrojů financí panovníka. Byly vydávány horní řády, které od 19. století obsahovaly i ustanovení o zabezpečení horníků, kteří onemocněli, utrpěli úraz či zchudli (ČSSZ, 2004).

V 19. století došlo k rozmachu průmyslové výroby, což vedlo k nárůstu dělnické třídy, která byla sociálně slabá. To přimělo zaměstnavatele i komunity ke zřizování různých příspěvkových fondů. Prvotně bylo nejdůležitější nemocenské pojištění chránící zaměstnance před ztrátou příjmu a postupně se k němu přidávalo i zdravotní pojištění, které pokrývalo výdaje za léčbu.

V Prusku bylo v roce 1849 zavedeno pro horníky první povinné zdravotní pojištění, do kterého přispívali povinně zaměstnanci i zaměstnavatelé. V roce 1883 byl německým říšským sněmem schválen zákon o povinném zdravotním pojištění pro zaměstnané dělníky. Na pojištění přispíval z jedné třetiny zaměstnanec a ze dvou třetin zaměstnavatel. Do pojištění bylo možné ale ne povinné zahrnout rodinné příslušníky. V rámci pojištění měl zaměstnanec nárok na bezplatné lékařské ošetření, léky a nemocenské dávky od třetího dne nemoci. V Rakousku Uhersku, jehož součástí byly i Čechy, byl obdobný zákon přijat v roce 1886 a byl postupně rozšířen na všechny zaměstnané osoby a poté částečně i na živnostníky. Obdobné zákony byly přijímány na přelomu 19. a 20. století i v dalších zemích Evropy (Němec, 2008).

V samostatném Československu bylo nemocenské pojištění zákony přijatými v letech 1919 a 1920 rozšířeno na všechny zaměstnance pobírající mzdu. Státní a veřejní zaměstnanci

měli nárok na plat i v době nemoci a nebyli proto do tohoto pojištění zahrnuti. V roce 1924 byl jako výsledek několikaleté politické rozpravy vydán zcela nový přelomový zákon č. 221/1924 Sb. z. a n. o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Tento nový systém sociálního pojištění byl založen na rovnováze příjmů a výdajů, polovinu předepsaného pojistného hradil zaměstnanec a polovinu zaměstnavatel vyjma úrazové části pojištění, kterou hradil celou zaměstnavatel. Muži i ženy měli nárok na starobní důchod shodně v 65 letech, pokud splnili podmínku uplynutí čekací doby 150 příspěvkových týdnů. Ve třicátých letech 20. století se nemocenské pojišťovny dostaly do nepříznivé hospodářské situace a novelou zákona byly sníženy nemocenské dávky pro počáteční období pracovní neschopnosti (ČSSZ, 2015).

Všechny předchozí zákony byly zrušeny v roce 1948 vydáním nového Zákona o národním pojištění č. 99/1948 Sb. z. a n. Tento zákon řešil nemocenské pojištění, pojištění pro případy stáří, invalidity, úrazu či smrti živitele. Pojištění bylo povinné a zahrnovalo zaměstnance, osoby samostatně výdělečně činné, důchodce, nezaměstnané a vypomáhající osoby. Podle tohoto zákona neměl být systém dávek uzavřený, ale měl se postupně rozšiřovat na další sociální dávky. V roce 1951 bylo zákonem č. 102/1951 Sb. odděleno nemocenské a důchodové pojištění. Nemocenské pojištění bylo převedeno do správy Revolučního odborového hnutí a v jeho správě zůstalo až do roku 1990 (Chvátalová, 2018).

Zdravotnictví bylo zákonem č. 103/1951 Sb. o jednotné preventivní a léčebné péči v podstatě ovládnuto socialistickým státem a financování na principu pojištění bylo nahrazeno financováním zdravotnictví ze státního rozpočtu. Prostředky ze státního rozpočtu rozdělovalo Ministerstvo zdravotnictví krajským a okresním národním výborům a zdravotní péči zajišťovaly krajské ústavy národního zdraví (KÚNZ) a okresní ústavy národního zdraví (OÚNZ). Občanům tak byla zajištěna “bezplatná” zdravotní péče financovaná z daní prostřednictvím státního rozpočtu. Tento systém fungoval až do roku 1989 (Gladkij, 2003).

V padesátých letech se i v nemocenském pojištění projevil snahy o potlačení soukromého sektoru, a to hlavně v zemědělství. Zákonem č. 54/1956, který významně přebudoval dávkový systém nemocenského pojištění, byla opuštěna zásada všestrannosti pro všechny pracovníky a přestalo se počítat s nemocenským pojištěním pro samostatně hospodařící osoby. V roce 1968 vzniklo Ministerstvo práce a sociálních věcí a důchodové dávky převzala jeho vnitřní organizační jednotka Správa důchodů, ze které následující rok vznikl Úřad důchodového zabezpečení v Praze (ČSSZ, 2004).

K dalším významným změnám v sociálním pojištění došlo v souvislosti s novými politickými, společenskými a ekonomickými podmínkami po listopadovém převratu v roce 1989. V květnu roku 1990 byl Českou národní radou vydán zákon 210/1990 Sb., kterým byla ustavena Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), samostatná rozpočtová organizace přímo podřízená Ministerstvu práce a sociálních věcí. Došlo k organizačnímu sjednocení důchodového a nemocenského pojištění. Postupně se vyvíjela nová legislativa. Za zlomový okamžik v novodobé historii sociálního pojištění lze považovat přijetí Zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení č. 582/1991 Sb. Jedná se o základní procesní a organizační normu pro oblast nemocenského a důchodového pojištění a pro oblasti pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti (ČSSZ, 2015).

Obdobně došlo po listopadu 1989 k významným změnám i ve financování zdravotnictví. Krajské i okresní ústavy národního zdraví byly postupně rušeny a transformovány na samostatná zdravotnická zařízení s právní subjektivitou. Zcela zásadní změnou pak bylo zavedení povinného zdravotního pojištění, které mělo zajistit vzájemnou solidaritu, motivaci občanů k péči o své zdraví a současně motivaci zdravotnických zařízení k poskytování co nejkvalitnější a co nejefektivnější zdravotní péče. Právní rámec nového systému financování zdravotnictví byl vytvořen vydáním zákonů č. 550/1991 Sb. o všeobecném zdravotním pojištění a č. 551/1991 Sb. O Všeobecné zdravotní pojišťovně. V roce 1992 pak byl přijat zákon č. 280/1992 Sb. o rezortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, který umožnil vznik dalších zdravotních pojišťoven a zrušil tak monopol všeobecné zdravotní pojišťovny (Gladkij, 2003).

Významný dopad na fungování ČSSZ mělo rozdělení ČSFR na dva samostatné státy k 1. lednu 1993. Mezi Českou republikou a Slovenskou republikou upravuje vztahy v oblasti sociálního pojištění smlouva, která byla uzavřena v roce 1992. Tato smlouva mimo jiné specifikuje rozdělení práv a povinností mezi dva nově vzniklé státy a stanovuje pravidla pro rozdělení nákladů na důchody za doby zaměstnání a pojištění občanů získaných v období fungování společného státu (ČSSZ, 2015).

Další významnou mezinárodní změnou pro ČSSZ byl vstup České republiky do Evropské unie 1. května 2004. To znamenalo řadu legislativních změn souvisejících s přímou aplikací nařízení Rady (ES) č. 1408/1971, které se týká koordinace systémů sociálního zabezpečení ve všech členských státech. Základem nařízení je právo na volný

pohyb osob a jsou tu uplatňovány čtyři základní principy: rovnost zacházení, aplikace právního řádu jednoho státu, sčítání dob pojištění a export dávek (ČSSZ, 2015).

3.2 Sociální politika

Pojem sociální politika nelze jednoznačně definovat, jeho chápání může být velice různorodé. Vymezením pojmu sociální politika se v literatuře zabývala řada autorů a dá se říci, že bylo napsáno tolik definic, kolik autorů o ní psalo. Sociální politiku musíme vnímat jako systém s mnoha složitými interními vazbami i s vazbami na další složky systému dané společnosti, a proto je vždy specifická pro určitou společnost a dobu (Krebs, 2015).

Pro vymezení pojmu sociální politika se u nás často využívají tři přístupy.

První přístup je tzv. širší pojetí, které vymezuje sociální politiku jako konkrétní jednání státu a dalších subjektů, které má vliv na sociální oblast dané společnosti. Jedná se o aktivity, které se bezprostředně váží k životním podmínkám lidí.

Druhý přístup je pojetí v “užším slova smyslu”, kdy je sociální politika chápána jako systém opatření v oblasti sociálního zabezpečení a zaměstnanosti s cílem reagovat na sociální rizika a jejich případné negativní důsledky a omezit sociální tvrdost doprovázející fungování tržního mechanismu. Tímto přístupem je pojem sociální politika zredukován na soubor opatření v oblasti sociálního zabezpečení a zaměstnanosti.

Třetí přístup je nejužším pojetím sociální politiky a představuje v podstatě jen sociální zabezpečení. Pojem sociální politika je tak vnímán jen jako souhrn opatření v oblasti důchodového zabezpečení, sociální péči, nemoci a podpory rodin s dětmi. (Arnoldová, 2015).

Sociální politika se opírá o několik základních principů, mezi které se řadí:

- princip sociální spravedlnosti,
- princip sociální solidarity,
- princip subsidiarity,
- princip ekvivalence,
- princip participace.

Obecným cílem sociální politiky je zlepšování životních podmínek lidí a rozvoj osobnosti člověka. Je to snaha o zajištění důstojných životních podmínek lidí a zajištění rovných příležitostí pro všechny, a to zejména v přístupu ke vzdělání, zdravotní péči,

k pracovním příležitostem a k získání odpovídajícího bydlení a také zajištění dostatečného minimálního příjmu v určitých definovaných sociálních situacích (Krebs, 2015).

3.3 Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení je prostředkem k uskutečňování cílů sociální politiky. Lze jej popsat jako souhrn zařízení, institucí a opatření sloužících k předcházení, zmírňování a eliminaci následků sociálních událostí (Krebs, 2015).

Ve všech vyspělých státech představují výdaje na dávky sociálního zabezpečení největší procento výdajů z veřejných rozpočtů. Systém sociálních dávek je součástí sociální politiky státu, jejímž hlavním cílem je spravedlivé rozdělení příjmů ve společnosti. Sociální politika a s ní související míra přerozdělování se v různých zemích liší. Největší důraz na rovnost příjmů ve společnosti je kladen v severských evropských zemích, anglosaské země naopak považují přílišné rovnostářství za nezdravé (Maaytová, 2015).

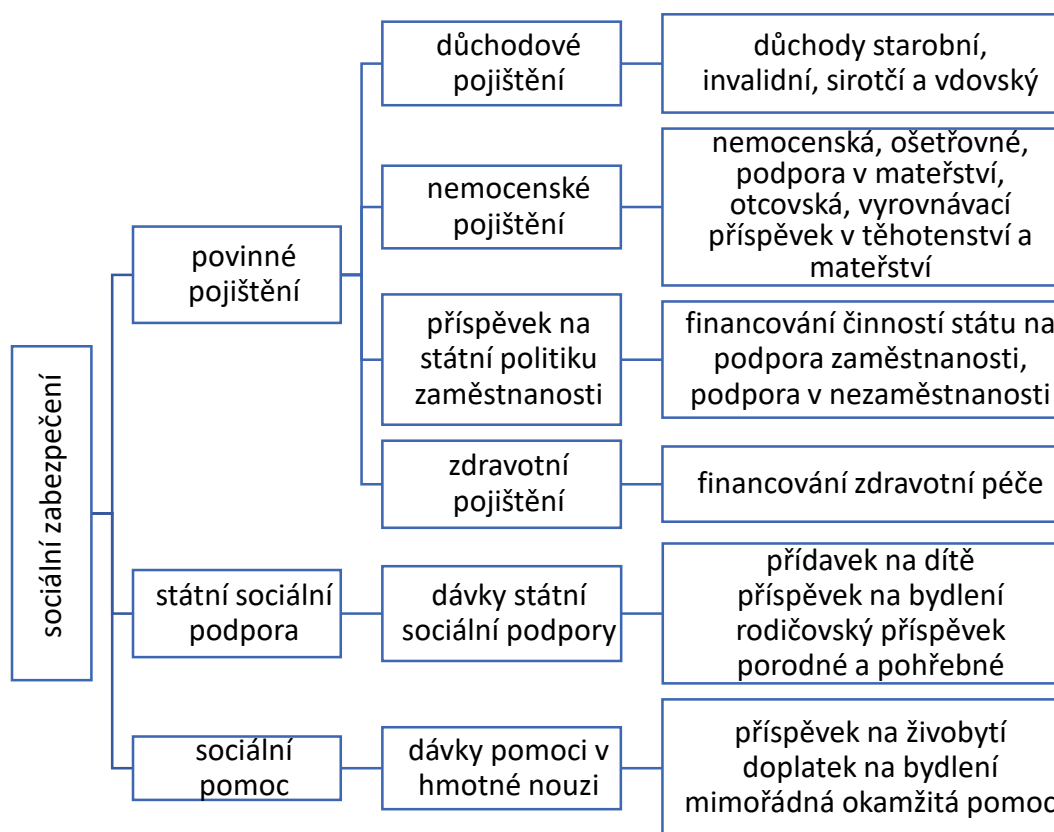
Sociální zabezpečení v České republice zahrnuje tři samostatné, ale vzájemně propojené, systémy – povinné pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc. Schématické znázornění systému sociálního zabezpečení je na obrázku 1 (Arnoldová, 2012).

Sociální zabezpečení je ovlivňováno několika základními faktory, kterými jsou:

- ekonomické faktory,
- společensko-politické faktory a
- demografické faktory.

Jedním z ekonomických faktorů je velikost a dynamika v ekonomice vytvářených zdrojů. Zpomalení nebo pokles růstu ekonomiky vyvolává tlak na omezování finančních prostředků plynoucích do sociálního pojištění. Dalším ekonomickým faktorem je cenová a mzdová dynamika, kdy při výrazném pohybu cen a tím i životních nákladů obyvatel musí docházet k částečným kompenzacím prostřednictvím valorizací dávek a dochází tak k růstu sociálních výdajů. Dále sociální zabezpečení významně ovlivňuje i vývoj nezaměstnanosti, její růst vede ke snížení příjmů důchodového a nemocenského pojištění a zvýšení výdajů na vyplácené podpory v nezaměstnanosti a další dávky systému sociální podpory.

Obrázek 1: Schéma systému sociálního zabezpečení

Zdroj: Arnoldová 2012, MPSV, vlastní zpracování

Významným společensko-politickým faktorem je společensko-politická situace. Systém sociálního zabezpečení je vždy důležitým bodem v programech všech politických stran. Významné změny sociálního zabezpečení je možné prosadit jen s potřebnou politickou podporou. Dalším faktorem jsou mezinárodně-politické vlivy. Česká republika ratifikovala v roce 1999 Evropskou sociální chartu a zavázala se tím k naplňování Chartou přijatých ustanovení. Významným společensko-politickým faktorem je i vstup České republiky do Evropské unie, který přinesl inspiraci v řešení otázek sociálního zabezpečení v dalších zemích unie a současně přinesl zejména řadu legislativních dopadů z důvodu potřeby splnění mezinárodních dohod.

Mezi důležité demografické faktory patří proces stárnutí populace a zdravotní stav obyvatelstva. Proces stárnutí populace výrazně ovlivňuje systém sociálního zabezpečení, zejména výši výdajů na důchody a nákladů na zdravotní péči a sociální služby. Demografické trendy ukazují významný a poměrně rychlý nárůst poměru starobních důchodců k zaměstnaným, což je nutné respektovat při tvorbě reformy systému sociálního zabezpečení. Nepříznivý zdravotní stav obyvatelstva, velká nemocnost a úrazovost

pracujících znamená zvyšování sociálních výdajů na jejich zabezpečení. Současně i nárůst počtu chronických a degenerativních onemocnění často již u osob v produktivním věku zvyšuje jejich invalidizaci a úmrtnost a tím i výdaje ze sociálního systému (Krebs, 2015).

3.4 Sociální pojištění

Sociální pojištění je určeno ke krytí rizik sociálního charakteru. V České republice je pod pojmem sociální pojištění zahrnuto krytí těchto rizik:

- dlouhodobá pracovní neschopnosti
- krátkodobá pracovní neschopnost
- nezaměstnanost

Dlouhodobá pracovní neschopnost je kryta důchodovým pojištěním, které zahrnuje důchod starobní, invalidní, sirotčí a vdovský. Krátkodobá pracovní neschopnost je kryta nemocenským pojištěním, které zahrnuje nemocenské dávky, mateřskou a dávky podpory při ošetřování člena rodiny. Nezaměstnanost je kryta příspěvkem na státní politiku zaměstnanosti (pojištění nezaměstnanosti). Ten slouží k financování činností státu, které mají za cíl eliminovat dopady rizik nezaměstnanosti včetně vyplácení podpory v nezaměstnanosti.

Platby do fondů sociálního pojištění nejsou stanoveny v závislosti na riziku, ale všichni účastníci platí pojistné shodným způsobem, zpravidla legislativně předepsaným procentem z příjmu. Uplatňuje se zde princip solidarity, kdy všichni účastníci platí stejným způsobem, ale finanční plnění je poskytováno pouze pojištěncům postiženým některým z výše uvedených sociálních rizik. Pojistné nehradí pouze pojištěnci, ale i stát, který hradí pojistné za děti, studenty a důchodce a také zaměstnavatelé, kteří hradí část pojistného za zaměstnance (Černohorský, 2011).

Pojistné na sociální pojištění je povinné pro zaměstnance, zaměstnavatele a osoby samostatně výdělečně činné, dobrovolné je pro zahraniční zaměstnance a osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění. Za zaměstnance je za odvod pojistného odpovědný zaměstnavatel (Chvátalová, 2018).

Díky povinnosti ekonomicky aktivních osob a zaměstnavatelů platit sociální pojištění může stát předvídat výběr pojistného a prostřednictvím právních předpisů upravovat parametry systému vzhledem k poměru plátců a příjemců. Systém financování sociálního

pojištění je průběžný (pay as you go), vybrané pojistné je bezprostředně vypláceno příjemcům. Výše vyplacených dávek jsou závislé na výši uhrazených příspěvků a jsou pravidelně valorizovány v návaznosti na výkonnost ekonomiky. Nevýhodou průběžného financování je jeho citlivost na ekonomické cykly a demografický vývoj. V současné době je systém financování pouze jednopilířový a není zde žádný další povinný pilíř běžný v jiných vyspělých zemích, který by pomohl rozložit případné riziko kolapsu systému. Je zde pouze nepovinný systém doplňkového penzijního připojištění, který je podporován státním příspěvkem (Šámalová, Vojtíšek, 2021).

Platby sociálního pojištění jsou příjmem státního rozpočtu, přičemž případný přebytek pojistného na důchodové pojištění je ukládán na samostatný účet státního rozpočtu a nesmí být využit na jiný účel. Případný přebytek nemocenského pojištění je využíván k úhradě mimořádných výdajů státního rozpočtu nebo ke snížení jeho deficitu. Vzhledem k tomu, že dávky nemocenského nebo důchodového pojištění jsou garantovány ústavou a příslušnými zákony, je stát povinen případný deficit důchodového nebo nemocenského pojištění uhradit z jiných příjmů státního rozpočtu (Chvátalová, 2018).

Základními právními předpisy souvisejícími se sociálním pojištěním jsou:

- zákon č. 582/1991 Sb. o organizaci a provádění sociálního zabezpečení;
- zákon č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti;
- zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění;
- zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění.

Dle zákona č. 582/1991 Sb. jsou orgány sociálního zabezpečení Ministerstvo práce a sociálních věcí, Česká správa sociálního zabezpečení, Okresní správy sociálního zabezpečení, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo obrany (Arnoldová, 2012).

3.4.1 Vyměřovací základ a sazby pojistného

Vyměřovací základ a sazby pro odvod pojistného jsou stanoveny zákonem č. 589/1992 Sb. Vyměřovací základ se u jednotlivých poplatníků liší. U zaměstnance je vyměřovacím základem úhrn příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob a nejsou od této daně osvobozeny a které jsou zaměstnanci zúčtovány zaměstnavatelem v souvislosti se zaměstnáním, které zakládá účast na nemocenském pojištění. Vyměřovacím

základem zaměstnavatele je částka odpovídající úhrnu vyměřovacích základů jeho zaměstnanců. Vyměřovacím základem osoby samostatně výdělečně činné je částka určená touto osobou a činí minimálně 50 % daňového základu, přičemž daňovým základem se rozumí dílčí základ daně z příjmů ze samostatné činnosti podle zákona o daních z příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob.

Minimální vyměřovací základ OSVČ vykonávající samostatnou výdělečnou činnost jako hlavní činí 25 % průměrné mzdy, a pro OSVČ vykonávající samostatnou činnost jako vedlejší činí 10 % průměrné mzdy (Chvátalová, 2018, Zákon č. 589/1992 Sb.).

Pro OSVČ v paušálním režimu je výše vyměřovacího základu stanovena:

- v I. pásmu: 25 % průměrné mzdy zvýšený o 15 %, tj. 28,75 % průměrné mzdy
- ve II. pásmu: 25 500 Kč
- ve III. pásmu 39 000 Kč

Rozhodným obdobím pro zjištění vyměřovacího základu zaměstnance a zaměstnavatele je kalendářní měsíc, za který se platí pojistné. Pro OSVČ je rozhodným obdobím pro zjištění vyměřovacího základu kalendářní rok, za který se pojistné platí.

Maximální vyměřovací základ pro platbu pojistného je stanoven pro zaměstnance i OSVČ jako částka ve výši čtyřicetiosminásobku průměrné mzdy. Rozhodným obdobím pro zjištění maximálního vyměřovacího základu je kalendářní rok (Zákon č. 589/1992 Sb.). Pro rok 2023 je maximální vyměřovací základ pro odvod pojistného 1 935 552 Kč (MPSV, 2023).

Výše pojistného na sociálního pojištění je stanovena procentní sazbou z vyměřovacího základu. Procentní sazby jsou předepsány v §7 Zákona 589/1992 Sb. Přehled sazeb sociálního pojištění platný pro rok 2023 je uveden tabulce 1:

Tabulka 1: Přehled základních sazeb sociálního pojištění platných pro rok 2023

	důchodové pojištění	nemocenské pojištění	příspěvek na státní politiku zaměstnanosti
zaměstnanec	6,5 %		
zaměstnavatel	21,5 %	2,1 %	1,2 %
OSVČ	28 %	2,1 % *	1,2 %
osoba dobrovolně účastná důchodového pojištění	28 % *		
zahraniční zaměstnanec		2,1 % *	

*) uvedená sazba je pro stanovení pojistného při dobrovolné účasti na pojištění

Zdroj: MPSV 2023, vlastní zpracování

Od 1.1.2024 došlo k opětovnému zavedení odvodů zaměstnanců na nemocenské pojištění, a to se sazbou 0,6 %. Obdobně byly navýšeny i odvody OSVČ na nemocenské pojištění z 2,1 % na 2,7 %.

Zaměstnavatelům zaměstnanců vykonávajících práci zdravotnického záchranáře nebo člena jednotky hasičského záchranného sboru podniku se sazba pojistného na důchodové pojištění za tyto zaměstnance zvyšuje v roce 2023 na 23,5 % a dále každý rok o další 1 % až na sazbu 26,5 % v roce 2026.

Zaměstnavatel může uplatnit slevu na pojistném v případě zaměstnávání zákonem stanovených zaměstnanců na zkrácený pracovní úvazek se sjednanou pracovní dobou minimálně 8 a maximálně 30 hodin týdně. Jedná se o zaměstnance starší 55 let, studenty, zaměstnance pečující o děti do 10 let, zaměstnance pečující o osoby blízké závislé na pomoci ve II. až IV. stupni závislosti, zaměstnance mladší 21 let, zaměstnance se zdravotním postižením a zaměstnance, který v období 12 předcházejících měsíců absolvoval rekvalifikační kurz. Sleva činí 5 % z úhrnu vyměřovacích základů těchto zaměstnanců (Zákon č. 589/1992 Sb.).

3.5 Důchodové pojištění

Ze systému důchodového pojištění jsou financovány důsledky nepříznivých životních událostí jako je stáří, invalidita, osíření a ovdovění. Tyto události postihují velkou část občanů a jsou dlouhodobého charakteru (Šámalová, Vojtíšek, 2021).

Existuje několik základních možností financování důchodového zabezpečení:

- 1) Ze státního rozpočtu – zdrojem jsou daně z příjmů. Tento systém je nejvíce solidární, daň s rostoucím příjmem roste a poměr důchodu k příjmu klesá.
- 2) Ze státního rozpočtu – zdrojem jsou platby na důchodové pojištění, které jsou stanoveny jednotným procentem z příjmu a míra solidarity a přerozdělování zdrojů je tak o něco nižší.
- 3) Z fondu, který je od státního rozpočtu oddělený – zdrojem jsou příspěvky bez tvorby kapitálové rezervy. Tento systém, označovaný také jako průběžný či „pay as you go“, využívá většina zahraničních důchodových systémů. Uplatňuje se zde mezigenerační solidarita, aktuálně ekonomicky aktivní lidé odvádějí do důchodového systému příspěvky a z těch jsou obratem vypláceny důchody. Systém by měl být optimálně nastaven tak, aby rozdíly mezi příjmy a výdaji byly dlouhodobě minimální.
- 4) Z fondu průběžného financování, ve kterém se tvoří rezerva formou dlouhodobého investování. Příjmy z příspěvků do fondu tedy musí být trvale vyšší než výdaje na důchody, aby z rozdílu mohla být financována tvorba přiměřené rezervy.
- 5) Čistě fondové financování, tzv. „capital reserve“, kdy si plátce pojištění vytváří kapitálovou rezervu a z té je mu pak následně vyplácen jeho důchod. Tento způsob využívají zejména privátní systémy důchodového pojištění (Krebs, 2015).

3.5.1 Důchodové pojištění v České republice

V České republice je důchodové pojištění státním systémem, příjmy i výdaje na důchodové pojištění jsou součástí příjmů a výdajů státního rozpočtu. Systém financování je průběžný, vybrané pojistné je průběžně vypláceno příjemcům důchodů, není vytvářen žádný fond pro financování důchodů (Chvátalová, 2018).

Základem důchodového systému je povinné důchodové pojištění podle Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Pro všechny pojištěnce platí jednotná právní úprava, neexistují žádná profesní či oborová schémata, jen pro silové složky, jako jsou vojáci, hasiči nebo policisté, platí jisté odchylky. Doplnkovou součástí je i dobrovolné penzijní připojištění se státním příspěvkem a také produkty komerčních pojišťoven jako je životní pojištění (MPSV, 2023).

Důchodové pojištění se týká každého občana a je tak významným subsystémem sociálního zabezpečení. Pojistné na důchodové pojištění hradí všichni ekonomicky aktivní občané, výše plateb má vliv na výši dávek a významně tak ovlivňují životní úroveň. Platby odvádí také zaměstnavatelé, což významně ovlivňuje náklady na pracovní sílu a tím i cenu produktů (Arnoldová, 2012). V roce 2022 dosáhly příjmy důchodového účtu částku 147,41 mld. a výdaje 173,12 mld., průměrný starobní důchod byl ke konci roku 18 061,-Kč (MFČR, 2023). Základní údaje o důchodech za posledních 10 let jsou uvedeny v tabulce č.2:

Tabulka 2: Základní údaje o důchodech za posledních 10 let

Rok	počet důchodců k 31.12.	průměrný solo starobní důchod (Kč)	podíl dávek DP na HDP (%)	bilance důchodového účtu (mld. Kč)
2022	2 844 180	18 061	8,8	-25,70
2021	2 857 644	15 425	8,8	-2,26
2020	2 881 424	14 479	9,2	-40,55
2019	2 897 527	13 468	8,3	16,44
2018	2 896 973	12 418	8,1	18,64
2017	2 895 963	11 850	8,2	-3,64
2016	2 892 469	11 460	8,4	-21,15
2015	2 873 953	11 348	8,7	-38,91
2014	2 863 210	11 075	9,0	-48,87
2013	2 857 856	10 970	9,4	-55,10

Zdroj: MFČR, MPSV, 2023, vlastní zpracování

3.6 Dávky důchodového pojištění

Z důchodového pojištění jsou vypláceny důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí. Rozhodnutí o nároku na důchod, jeho výši a výplatě provádí Česká správa sociálního zabezpečení. Výjimkou jsou pouze důchody silových složek, které jsou v gesci Ministerstva vnitra a Ministerstva obrany.

V roce 1996 byl zaveden dvousložkový důchod, první složkou je základní výměra, stanovená procentní sazbou z průměrné mzdy a druhou složkou je procentní výměra (zásluhová složka), která je závislá na době pojištění a výši výdělků (Krebs, 2015).

Základní výměra je dle Zákona č. 155/1995 Sb. vypočtena jako 10 % průměrné mzdy, zaokrouhluje se na celé desetikoruny koruny nahoru a je pro všechny důchody stejná. Výše základní výměry pro konkrétní rok se počítá z průměrné mzdy dva roky zpět. Přesnou výši

stanovuje každý rok vláda nařízením, pro rok 2023 činí základní výměra 4040 Kč a pro rok 2024 byla stanovena ve výši 4400 Kč.

Tabulka 3: Vývoj základní výměry důchodů za posledních 10 let

Rok	Základní výměra (Kč)
2024	4400
2023	4040
2022	3900
2021	3550
2020	3490
2019	3270
2018	2700
2017	2550
2016	2440
2015	2400
2014	2340

Zdroj: Kurzycz 2023, vlastní zpracování

Procentní výměra důchodu se vypočítá jako procentní sazba z výpočtového základu a její výpočet se pro jednotlivé druhy důchodů liší.

3.6.1 Určení výpočtového základu

Při určování výpočtového základu se nejprve zjistí vyměřovací základy v rozhodném období, ty se převedou indexací na roční vyměřovací základy, jejichž průměr je osobní vyměřovací základ. Úpravou osobního vyměřovacího základu prostřednictvím stanovených redukčních hranic se určí výpočtový základ.

Vyměřovací základ zaměstnance odpovídá jeho hrubé mzdě. Pro OSVČ je vyměřovací základ roven ročnímu vyměřovacímu základu pro platbu pojistného.

Všeobecný vyměřovací základ (VVZ) se odvozuje z předchozího vývoje vyměřovacích základů a je stanoven vyhláškou. Jeho hodnota roste obdobně jako průměrná mzda, ale je zaručeno, že při případném meziročním poklesu průměrné mzdy zůstane všeobecný vyměřovací základ na loňské úrovni (Slovník MPSV, 2015).

Ve výpočtu důchodů se zohledňují dlouholeté vyměřovací základy a je proto nutné minimalizovat vliv nárůstu mezd tak, aby byl důchod vypočten ve výši odpovídající současné mzdové úrovni. K tomu se využívá indexace pomocí koeficientu nárůstu všeobecného vyměřovacího základu (KNVVZ). Pomocí tohoto koeficientu se vypočítá **Roční vyměřovací základ (RVZ)** jako součin KNVVZ a úhrnu vyměřovacích základů za kalendářní rok (Krebs, 2015):

$$RVZ_t = UVZ_t \times KNVVZ_t$$

kde: RVZ_t je roční vyměřovací základ v roce t
 UVZ je úhrn vyměřovacích základů v roce t
 KNVVZ je koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu pro rok t

Koeficienty nárůstu všeobecného vyměřovacího základu pro jednotlivé roky pro důchody přiznané v roce 2023 jsou uvedeny v Tabulce č. 4.

Tabulka 4: Koeficienty nárůstu všeobecného vyměřovacího základu (KNVVZ) pro důchody přiznané v roce 2023

Rok	KNVVZ	Rok	KNVVZ	Rok	KNVVZ	Rok	KNVVZ
1986	13,6044	1996	4,1674	2006	2,0112	2016	1,4274
1987	13,3257	1997	3,7700	2007	1,8732	2017	1,3372
1988	13,0286	1998	3,4485	2008	1,7321	2018	1,2403
1989	12,7204	1999	3,1864	2009	1,6738	2019	1,1599
1990	12,2713	2000	2,9891	2010	1,6441	2020	1,1164
1991	10,6339	2001	2,7543	2011	1,6070	2021	1,0530
1992	8,6829	2002	2,5666	2012	1,5567	2022	1
1993	6,9320	2003	2,4047	2013	1,5567	2023	
1994	5,8474	2004	2,2550	2014	1,5299		
1995	4,9344	2005	2,1438	2015	1,4849		

Zdroj: Důchodová kalkulačka MPSV 2023, vlastní zpracování

Osobní vyměřovací základ (OVZ) se vypočte jako měsíční průměrná hodnota všech ročních vyměřovacích základů za rozhodné období. Pokud jsou v rozhodném období vyloučené doby, počet kalendářních dnů připadající na rozhodné období se o tyto dny sníží. Vyloučené doby jsou časové úseky, které se při výpočtu vylučují z rozhodného období, jedná se např. o období pobírání nemocenské, péče o dítě do čtyř let věku, péče o osobu blízkou,

výkonu vojenské nebo civilní služby, období studia, doba pobírání invalidního důchodu, doba vedení pojištění v evidenci uchazečů o zaměstnání (Krebs, 2015).

$$OVZ = \frac{URVZ}{KD - VD} \times 30,4167$$

kde: OVZ je osobní vyměřovací základ
URVZ je úhrn ročních vyměřovacích základů
KD je počet kalendářních dnů v rozhodném období
VD je počet kalendářních dnů v tomto období

Rozhodné období je dalším důležitým pojmem při výpočtu důchodů. Jedná se o období rozhodné pro stanovení osobního vyměřovacího základu. Začíná 1. ledna následujícího roku po dosažení osmnácti let věku pojištěnce a končí 31. prosince kalendářního roku bezprostředně předcházejícího roku přiznání důchodu. Období před rokem 1986 se do rozhodného období nezahrnuje (MPSV, 2015).

Aby nedocházelo ke snižování vyměřovacího základu v důsledku dob bez příjmů pojištěnce, vylučují se tyto doby z rozhodného období a pro účel stanovení průměru se neberou v úvahu. Vyloučenými dobami jsou např. dočasná pracovní neschopnost, doba ošetřování člena rodiny, doba pobírání invalidního důchodu třetího stupně nebo plného invalidního důchodu, doba, kdy pojištěnec byl plátcem pojistného, ale nelze zjistit výši jeho vyměřovacích základů, doba soustavné přípravy na zaměstnání po dobu prvních šesti let studia od dosažení věku 18let, výkon vojenské služby (Zákon 155/1995 Sb.).

Výpočtový základ (VZ) se vypočte redukcí osobního vyměřovacího základu, čímž se zajistí solidarity osob s vyššími příjmy s osobami s nižšími příjmy. Redukční hranice jsou stanoveny Zákonem 155/1995 Sb. a od roku 2014 činí první redukční hranice 44 % průměrné mzdy a druhá redukční hranice činí 400 % průměrné mzdy. Pro účely tohoto zákona se za průměrnou mzdu považuje částka, která se zjistí jako součin všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází roku, pro nějž se průměrná mzda zjišťuje, a přepočítacího koeficientu. Přepočítací koeficient aktualizuje statisticky dostupné údaje o průměrné mzdě, které jsou dostupné až ve třetím čtvrtletí následujícího roku. Hodnotu redukčních hranic v korunách stanovuje pro každý rok MPSV vyhláškou. Při stanovení výpočtového základu se částka osobního vyměřovacího základu do první redukční hranice započítává ze 100 % a částka od první redukční hranice do druhé redukční

hranice se započítává z 26 %. Příjmy nad druhou redukční hranici se do výpočtového základu nezahrnují (Chvátalová, 2018).

3.6.2 Starobní důchod

Nárok na starobní důchod je navázán na splnění zákonem stanovených podmínek:

- dosažení důchodového věku a
- získání potřebné doby důchodového pojištění.

Věk odchodu do důchodu se postupně zvyšuje a také potřebná doba pojištění se postupně prodlužovala z 25 let až na dnešních 35 let. Stanovený věk odchodu do důchodu pro pojištěnce na rozené v letech 1936 až 1971 je uveden v Příloze č.1, pro pojištěnce narozené po roce 1971 je prozatím stanoven na 65 let, ale dle chystané důchodové reformy se bude pravděpodobně dále zvyšovat v závislosti na předpokládané průměrné délce dožití. Základní potřebné doby pojištění jsou uvedeny v tabulce č. 5. Pojištěncům, kteří dovršili důchodový věk po roce 2014, stačí 30 let doby pojištění, ale bez započtení náhradních dob. Nezíská-li pojištěnec potřebnou dobu pojištění k datu dovršení důchodového věku, nemá nárok na důchod. Může však získat nárok později po dodatečném získání potřebné doby pojištění. Další možností je odložený starobní důchod, kdy je požadována výrazně kratší doba pojištění, ale podstatně vyšší potřebný věk.

Tabulka 5: Potřebné doby pojištění

rok dosažení důchodového věku	potřebná doba pojištění (roky)
2009	25
2010	26
2011	27
2012	28
2013	29
2014	30
2015	31
2016	32
2017	33
2018	34
po roce 2018	35

Zdroj: MPSV 2023, vlastní zpracování

Existují období, ve kterých je osoba účastna důchodového pojištění, přestože ani ona, ani nikdo jiný za ni pojistné na důchodové pojištění neplatí. Tato období označovaná jako náhradní doby se započítávají zcela nebo zčásti (80 %) do doby pojištění. Jedná se nejčastěji o:

- dobu péče o dítě do 4 let věku
- dobu péče o osobu závislou na pomoci jiné osoby ve stupni závislosti II až IV, případně ve stupni závislosti I, jedná-li se o osobu mladší 10 let
- dobu, kdy je osoba vedena v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání
- dobu pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně
- doba přípravy na budoucí povolání po dobu prvních 6 let studia po dosažení věku 18 let, platí pro studium jen do 31.12.2009, studium po tomto datu již není náhradní dobou
- doba výkonu základní vojenské služby do 30.6.2016
- doba výkonu civilní služby do 31.12.2004
- doba pobírání dávek nemocenského pojištění po skončení výdělečné činnosti zakládající účast na nemocenském pojištění

Nárok na výplatu důchodu vzniká podáním žádosti o přiznání důchodu a splněním výše uvedených zákonem stanovených podmínek (Šámalová, Vojtíšek, 2021).

Výše řádného starobního důchodu se vypočítá jako součet základní výměry a procentní výměry. Do procentní výměry se za každý rok pojištění započítá 1,5 % výpočtového základu. V případě pokračování práce po dosažení důchodového věku bez pobírání důchodu se procentní výměra zvyšuje o 1,5 % za každých 90 dní. A naopak v případě předčasného důchodu se tato výměra krátí v prvním roce o 0,9 % za každých 90 dní, ve druhém roce o 1,2 % za každých 90 dní a ve třetím až pátém roce před důchodovým věkem o 1,5 % za každých 90 dní, toto krácení je trvalé. Pro získání nároku na předčasný starobní důchod musela být před 1. září 2023 splněna potřebná doba pojištění 35 let. Do předčasného důchodu bylo možné odejít až o tři roky dříve v případě důchodového věku 63 let a méně, v šedesáti letech v případě důchodového věku v rozmezí 63 až 65 let. Předčasné důchody byly valorizovány stejně jako řádné starobní důchody (Krebs, 2015).

Od 1. října 2023 došlo k výraznému zpřísnění předčasných důchodů. Pro přiznání předčasného důchodu je nyní potřebná doba pojištění 40 let a do předčasného důchodu lze

odejít nejdříve 3 roky před dosažením důchodového věku. Současně je dřívější odchod do důchodu výrazněji finančně znevýhodněn, za každých 90 dní dochází ke krácení o 1,5 % vyměřovacího základu a po celou dobu pobírání předčasného důchodu není valorizována procentní výměra, zvyšuje se jen základní výměra (MPSV, 2023).

3.6.3 Invalidní důchod

Základní podmínkou získání nároku na invalidní důchod je uznání invalidity. Invalidita je definována jako dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav způsobující pokles pracovní schopnosti minimálně o 35 %, ztrátu pracovní schopnosti posuzuje posudkový lékař. Rozlišují se tři stupně invalidity (Slovník MPSV, 2015):

- invalidita I. stupně – při poklesu pracovní schopnosti od 35 % do 49 %,
- invalidita II. stupně – při poklesu pracovní schopnosti od 50 % do 69 %,
- invalidita III. stupně – při poklesu pracovní schopnosti 70 % a více.

Pro přiznání nároku na invalidní důchod musí být vedle uznání invalidity získána i potřebná doba pojištění, která je minimálně v rozmezí jeden den až pět let v závislosti na věku a zjišťuje se prvotně z období před počátkem invalidity. Pro pojištěnce nad 28 let činí potřebná doba pojištění pět let a je možné ji dosáhnout během období deseti let před počátkem invalidity. Pojištěnci nad 38 let mohou potřebnou dobu pojištění dosáhnout během posledních dvaceti let před počátkem invalidity, ale potřebná doba pojištění je v tomto případě deset let. Získaná doba pojištění není posuzována v případě invalidity v důsledku pracovního úrazu nebo při vzniku invalidity v mládí. Nárok na invalidní důchod nemají lidé ve věku nad 65 let a lidé mající nárok na starobní důchod. Dojde-li v důsledku zlepšení zdravotního stavu k poklesu míry pracovní neschopnosti pod 35 %, nárok na invalidní důchod zaniká (Šámalová, Vojtíšek, 2021).

Obdobně jako starobní důchod se i invalidní důchod skládá ze dvou složek, základní a procentní výměry. Základní výměra je shodná se základní výměrou starobního důchodu, je stanovena jako 10 % průměrné mzdy dva roky zpět a pro rok 2023 činí 4040 Kč.

Pro stanovení procentní výměry v případě invalidního důchodu se jako získaná doba pojištění započítává i dopočtená doba, což je doba ode dne vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku bezdětné ženy narozené ve stejný den jako žadatel. Procentní výměra je závislá na stupni invalidity a činí za každý rok získané doby pojištění:

- pro I. stupeň činí 0,5 % výpočtového základu,

- pro II. stupeň činí 0,75 % výpočtového základu,
- pro III. stupeň činí 1,5 % výpočtového základu.

Při změně stupně invalidity v průběhu pobírání invalidního důchodu se přepočítá procentní výměra v souladu s nově uznaným stupněm invalidity. Při pobírání invalidního důchodu není nijak omezena výdělečná činnost příjemce důchodu (Chvátalová, 2018).

3.6.4 Vdovské a vdovecké důchody

Při splnění zákonem stanovených podmínek má vdova (vdovec) nárok na vdovský (vdovecký) důchod. Musí být splněna alespoň jedna z těchto podmínek:

- zesnulý(á) pobíral(a) ke dni úmrtí starobní důchod,
- zesnulý(á) pobíral(a) ke dni úmrtí invalidní důchod,
- zesnulý(á) získal(a) ke dni úmrtí potřebnou dobu pojištění pro nárok na starobní důchod,
- zesnulý(á) získal(a) ke dni úmrtí potřebnou dobu pojištění pro nárok na invalidní důchod,
- zesnulý(á) zemřel(a) následkem pracovního úrazu.

Při splnění kterékoli z těchto podmínek je nárok na vdovský (vdovecký) důchod po dobu jednoho roku od úmrtí manžela (manželky) bezpodmínečný. Po uplynutí této doby má vdova (vdovec) nárok na vdovský (vdovecký) důchod, splní-li některou z následujících podmínek:

- pečuje o nezaopatřené dítě,
- pečuje o dítě závislé na péči druhé osoby ve II., III. nebo IV. stupni závislosti,
- pečuje o svého rodiče či rodiče zemřelého manžela (manželky), s nímž žije ve společné domácnosti a který je závislý na péči druhé osoby ve II., III. nebo IV. stupni závislosti,
- má přiznánu invaliditu třetího stupně,
- dosáhl (a) svého důchodového věku nebo věku, který je maximálně o 4 roky nižší, než je důchodový věk muže nerozeného ve stejný den jako vdovec (vdova).

Nárok na vdovský (vdovecký) důchod se obnoví, pokud dojde ke splnění výše uvedených podmínek do dvou let po zániku vdovského (vdoveckého) důchodu. Uzavřením nového sňatku nárok na vdovský (vdovecký) důchod zaniká (Štangová, Lang 2021).

Vdovský (vdovecký) důchod se skládá ze dvou složek, základní výměry a procentní výměry. Základní výměra je shodná pro všechny důchody a pro rok 2023 činí 4040 Kč. Procentní výměra se vypočítá jako 50 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, který pobíral nebo by na něj měl(a) v době úmrtí nárok zemřelý (zemřelá) (Slovník MPSV, 2015).

3.6.5 Souběh nároků na důchody

V některých situacích může dojít ke splnění nároků na výplatu více důchodů, jedná se o tzv. souběh nároků na důchody. Při tomto souběhu má poživatel důchodů nárok na výplatu základní výměry pouze jednou. Současně každý může mít nárok na výplatu pouze jednoho přímého důchodu, buď starobního nebo invalidního. Pokud jsou splněny podmínky nároku na výplatu obou těchto důchodů, vyplácí se v plné výši jen ten, který je vyšší a druhý z nich se nevyplácí a nárok na něj zaniká. Pokud dojde k souběhu nároků na výplatu přímého a pozůstalostního důchodu, nejvyšší důchod z nich se vyplácí v plné výši a z ostatních se vyplácí pouze 50 % procentní výměry (Chvátalová, 2018).

3.7 Nemocenské pojištění

Dalším samostatným pojistným systémem sociálního zabezpečení je nemocenské pojištění. Základním právním předpisem je zákon o nemocenském pojištění č. 187/2006 Sb. v platném znění. Důležitý je i zákon č. 289/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku nezaměstnanosti, ve kterém je pod pojmem sociální pojištění zahrnuto i nemocenské pojištění (Arnoldová 2012).

Jedná se o veřejné pojištění, které je při splnění zákonem stanovených podmínek povinné. Stejně jako důchodové pojištění je financování nemocenského pojištění průběžné (pay as you go). Výše vyplácených dávek nezávisí přímo na výši příspěvků, ale na výši vyměřovacích základů, ze kterých se příspěvky vypočítávají (Šámalová, Vojtíšek 2021).

Z pojistného systému je vypláceno šest dávek: nemocenská, ošetrovné, peněžitá pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, dávka otcovské poporodní péče a dlouhodobé ošetrovné. Nárok na výplatu dávky je podmíněn účastí

na pojištění k datu vzniku události, u některých dávek je nutná účast na pojištění po určitou dobu před vznikem této události, tzv. čekací doba (Štangová, Lang 2021).

Nemocenské pojištění je povinné pro všechny zaměstnance s výkonem práce v ČR. Výčet fyzických osob považovaných za zaměstnance pro účely zákona č. 187/2006 Sb. je poměrně rozsáhlý a je uveden v §5 tohoto zákona. Zaměstnance lze z hlediska nemocenského pojištění rozdělit do tří skupin. První skupinou jsou zaměstnanci, kteří mají rozsahem pracovní doby a způsobem odměňování zaručen v každém kalendářním měsíci příjem minimálně ve výši rozhodného příjmu, který je pro rok 2023 stanoven ve výši 4000 Kč. Druhou skupinou jsou zaměstnanci pracující na dohodu o provedení práce, kteří jsou také účastni nemocenského pojištění, ale pouze v těch kalendářních měsících, kdy jejich příjem překračuje 10 000 Kč. Třetí skupinou jsou osoby vykonávající zaměstnání malého rozsahu, což jsou všechna zaměstnání nespádající do první nebo druhé skupiny. Stejně jako u dohod o provedení práce se účast na nemocenském pojištění posuzuje v každém kalendářním měsíci. Účast na nemocenském pojištění je pro tuto skupinu podmíněna výší příjmu ve výši minimálně rozhodného příjmu.

Pro osoby samostatně výdělečně činné je nemocenské pojištění dobrovolné. Podmínkou je vykonávání samostatné výdělečné činnosti na území ČR nebo mimo území ČR na základě oprávnění vyplývajících z právních předpisů ČR a podání přihlášky k účasti na nemocenském pojištění (Šámalová, Vojtíšek 2021).

3.7.1 Výpočet dávek nemocenského pojištění

Dávky nemocenského pojištění zaměstnance se počítají z denního vyměřovacího základu, který se vypočítá vydělením započitatelného příjmu v rozhodném období počtem kalendářních dnů rozhodného období sníženým o tzv. vyloučené dny. Zjednodušeně jde o průměrný denní příjem za rozhodné období, které je zpravidla 12 kalendářních měsíců předcházejících měsíci, v němž došlo ke vzniku sociální události. Zjištěný denní vyměřovací základ se poté redukuje pomocí redukčních hranic, které jsou pro každý rok vyhlášovány Ministerstvem práce a sociálních věcí (Štangová, Lang 2021).

Pro rok 2023 byly vyhlášeny Ministerstvem práce a sociálních věcí tyto redukční hranice:

1. redukční hranice 1 345 Kč
2. redukční hranice 2 017 Kč

3. redukční hranice 4033 Kč

Pro výpočet nemocenské, ošetřovného a dlouhodobého ošetřovného se denní vyměřovací základ do částky první redukční hranice započítá z 90 %, z částky nad první a do druhé redukční hranice ze 60 % a z částky nad druhou a do třetí redukční hranice ze 30 %. K částce nad třetí redukční hranici se již nepřihlíží.

Pro výpočet dávek peněžité pomoci v mateřství, otcovské poporodní péče a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství se částka do první redukční hranice započítává ze 100 %. Dávky se poskytují za kalendářní dny (Štangová, Lang 2021).

3.7.2 Nemocenské

Na výplatu nemocenské má pojištěnec, který je lékařem uznaný dočasně práce neschopný nebo mu byla nařízena karanténa, nárok od 15. kalendářního dne trvání jeho dočasné pracovní neschopnosti případně karantény. Je-li pojištěncem osoba samostatně výdělečně činná, musí být účastna nemocenského pojištění alespoň tři měsíce bezprostředně předcházející vzniku dočasné pracovní neschopnosti či karantény (Šámalová, Vojtíšek 2021).

Nemocenské se poskytuje po celou dobu trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény, jedná se o tzv. podpůrčí dobu. Maximální možná podpůrčí doba je 380 kalendářních dnů od vzniku neschopnosti a do této doby se započítávají i předchozí doby trvání pracovní neschopnosti, pokud spadají do období 380 kalendářních dnů před vznikem dočasné pracovní neschopnosti. Na žádost pojištěnce lze po uplynutí podpůrčí doby vyplácet nemocenské ještě dalších maximálně 350 kalendářních dní, přičemž jednotlivé prodloužení výplaty nesmí být delší než tři měsíce. V některých případech je podpůrčí doba kratší, pro poživatele starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně je podpůrčí doba jen 70 dní.

Zaměstnancům v pracovněprávním vztahu je v období prvních čtrnácti kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény vyplácena zaměstnavatelem za pracovní dny náhrada mzdy (Štangová, Lang 2021).

Výše nemocenského se liší podle délky dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény. Do 30. kalendářního dne činí 60 % redukovaného vyměřovacího základu, od 31. do 60. kalendářního dne činí 66 % redukovaného vyměřovacího základu a od 61. kalendářního dne činí 72 % redukovaného vyměřovacího základu.

Nemocenské může být vypláceno i po skončení zaměstnání, pokud k uznání dočasné pracovní neschopnosti nebo k nařízení karantény došlo v ochranné lhůtě, která je sedm kalendářních dnů ode dne ukončení zaměstnání.

Na nemocenské nemá nárok pojištěnec, který si způsobil dočasnou pracovní neschopnost úmyslně. V případě dočasné pracovní neschopnosti vzniklé v důsledku účasti pojištěnce ve rvačce nebo jako následek jeho opilosti se nemocenské vyplácí v poloviční výši (Šámalová Vojtíšek 2021).

3.7.3 Ošetřovné

Na ošetřovné mají nárok pouze zaměstnanci, nikoli osoby samostatně výdělečně činné.

Ošetřovné náleží zaměstnanci, který ošetřuje nemocné dítě mladší 10 let nebo jiného člena společné domácnosti, jehož stav z důvodu nemoci ošetřování jinou osobou vyžaduje. Dále ošetřovné náleží zaměstnanci, který pečuje o dítě mladší 10 let, pokud došlo k uzavření školského zařízení příslušným orgánem z důvodu havárie, mimořádného opatření při epidemii nebo jiné nepředvídatelné události anebo z důvodu nemoci osoby, která jinak o dítě pečuje.

Podpůrčí doba je 9 kalendářních dnů nebo 16 kalendářních dnů v případě osamělého zaměstnance pečujícího trvale o dítě mladší 16 let, které nedokončilo povinnou školní docházku. Ošetřovné se vyplácí ve výši 60 % denního vyměřovacího základu (Šámalová Vojtíšek 2021).

3.7.4 Dlouhodobé ošetřovné

Dávka dlouhodobého ošetřovného byla zavedena od 1.června 2018 za účelem pomoci rodinám pečujícím o svého dlouhodobě nemocného člena rodiny. Pro nárok na dávku musí být splněno několik podmínek. Pečující osoba po dobu pobírání dávky nevykonává práci v žádném zaměstnání ani osobně nevykonává samostatnou výdělečnou činnost. Ošetřovaná osoba byla z důvodu nepříznivého zdravotního stavu po dobu minimálně sedm po sobě jdoucích kalendářních dnů hospitalizována kromě zákonem stanovených výjimek a lze předpokládat, že po propuštění z nemocnice do domácího ošetřování bude potřebovat dlouhodobou péči po dobu třicet kalendářních dnů. Pečující osoba musí být v příbuzenském vztahu ošetřovanou osobou nebo s ní musí sdílet společnou domácnost (Chvátalová, 2018).

Dlouhodobé ošetřovné se vyplácí po dobu maximálně 90 kalendářních dnů a její výše je 60 % redukováného denního vyměřovacího základu (Štangová, Lang 2021).

3.7.5 Peněžítá pomoc v mateřství

Peněžítá pomoc v mateřství náleží pojištěnci, kterým může být těhotná žena nejdříve od počátku osmého týdne před očekávaným porodem, matka po porodu dítěte, otec dítěte nebo manžel ženy, který nemusí být otcem dítěte, osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů (Arnoldová, 2012). Podmínkou nároku na dávku je účast na nemocenském pojištění alespoň 270 kalendářních dnů v posledních dvou letech před zahájením výplaty peněžité pomoci v mateřství. U osob samostatně výdělečně činných a zahraničních zaměstnanců musí být splněna podmínka účasti na pojištění po dobu 180 kalendářních dnů v posledním roce přede dnem zahájení výplaty dávky (Šámalová, Vojtíšek, 2021).

Podpůrčí doba je 28 týdnů pro pojištěnku, která porodila jedno dítě, 37 týdnů pro pojištěnku, která porodila dvě a více dětí, pokud po 28 týdnech pečuje dále alespoň o dvě děti. Pro ostatní pojištěnce (otce dítěte, manžela ženy osobu, která převzala dítě do péče) je podpůrčí doba o šest týdnů kratší, tj 22 týdnů pečuje-li osoba o jedno dítě nebo 31 týdnů pečuje-li o dvě a více dětí, pokud po 22 týdnech pečuje alespoň o dvě děti. Výše peněžité podpory v mateřství je 70 % redukováného denního vyměřovacího základu (Štangová, Lang, 2021).

3.7.6 Dávka otcovské poporodní péče

Tato dávka byla zavedena od 1.února 2018 a nárok ni má otec dítěte a také pojištěnec, který dítě převzal do péče nahrazující péči rodičů. Pokud je pojištěnec OSVČ, má nárok na dávku, je-li účasten nemocenského pojištění alespoň tři měsíce bezprostředně před nástupem na otcovskou poporodní péči. Dávku lze čerpat v období šesti týdnů od narození nebo převzetí dítěte a je vyplácena po dobu jeden týden. Výše otcovské je 70 % redukováného denního vyměřovacího základu (Šámalová, Vojtíšek 2021).

3.7.7 Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Příspěvek je určený pro ženy, které musely být z důvodu těhotenství, mateřství nebo kojení převedeny na jinou práci, ze které jim plyne nižší příjem, než měly před převedením. Nemusí se jednat jen o převedení na jinou práci, ale může to být i snížení množství práce

či pracovního tempa, osvobození od některých činností, převedení na jiné pracoviště apod. (Šámalová, Vojtíšek 2021).

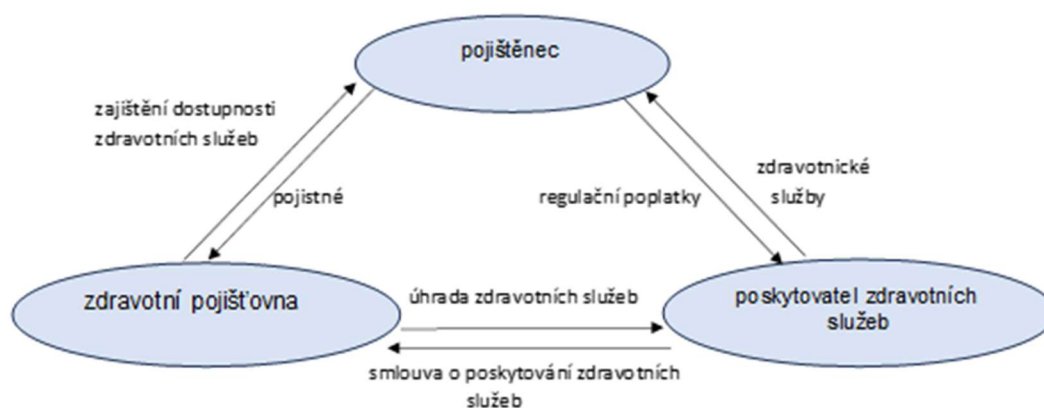
Příspěvek slouží k částečnému dorovnání sníženého příjmu zaměstnankyň a nevztahuje se na zaměstnankyň pracující na základě dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce nebo zahraniční zaměstnankyň. Nárok na něj nemají ani osoby samostatně výdělečně činné. Výše příspěvku se vypočítá jako rozdíl mezi denním vyměřovacím základem před převedením a průměrným denním příjmem po převedení na jinou práci (Chvátalová 2018).

3.8 Zdravotní pojištění

Všichni občané ČR mají na základě Listiny základních práv a svobod čl. 31 právo na zdraví a na bezplatnou zdravotní péči za podmínek stanovených zákonem č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění v platném znění. Tento zákon ustanovuje vzájemná práva a povinnosti pojištěnců, pojišťoven a poskytovatelů zdravotní péče. Mimo jiné zákon vymezuje rozsah a podmínky poskytovaných zdravotních služeb hrazených z veřejného zdravotního pojištění a také způsob stanovení cen a úhrad léčivých přípravků z veřejného zdravotního pojištění (Šámalová, Vojtíšek, 2021).

Povinnost zajistit pojištěncům poskytování zdravotní péče má jejich zdravotní pojišťovna, která uzavírá smlouvy o poskytování a úhradě zdravotní péče s jednotlivými poskytovateli zdravotních služeb. Vztahy mezi základními subjekty zdravotního systému jsou znázorněny na obrázku č. 2 (Štangová, Lang 2021).

Obrázek 2: Vztahy subjektů veřejného zdravotního pojištění

Zdroj: Štangová, Lang 2021, vlastní zpracování

3.8.1 Modely statutárního zdravotního pojištění

Statutární zdravotní pojištění je povinné pro všechny občany země, případně pro zákonem vymezené skupiny občanů. Statutární zdravotní pojištění může být zajišťováno jak prostřednictvím veřejných, tak i privátních subjektů. Jednotlivé modely statutárního zdravotního pojištění se v různých zemích liší. Existují dva základní modely, Beveridgeův a Bismarckův.

Financování zdravotnictví dle **Beveridgeova modelu** je zajištěno prostřednictvím všeobecných daní. Tento způsob financování univerzálně kryje pojištění celé populace, zdravotní péče je poskytována u veřejných nebo smluvně vázaných poskytovatelů zdravotní péče. Financování zajišťuje specializovaný úřad státní správy nebo regionální samosprávy. Tento model funguje např. ve Velké Británii. Krajní formou tohoto modelu je Semaškův model, který fungoval v socialistických zemích, kde bylo financování i poskytování zdravotní péče v rukou státu.

Bismarckův model využívá financování zdravotní péče z odvodů pojistného z příjmů pojištěnců prostřednictvím zdravotních pojišťoven. Výše pojistného je závislá na výši příjmu pojištěnce a zdravotní pojišťovny smluvně zajišťují zdravotní péči u poskytovatelů pro své pojištěnce.

Vedle statutárního zdravotního pojištění existuje i privátní zdravotní pojištění, které je dobrovolné. Mohou ho využít osoby, které nespádají pod statutární pojištění nebo osoby, které si chtějí zvýšit pojistnou ochranu prostřednictvím doplňkového pojištění. V evropských zemích je poskytování zdravotní péče financováno hlavně ze statutárního pojištění, to kryje přibližně 75 % výdajů na zdravotní péči. Privátní zdravotní pojištění převažuje ve financování zdravotní péče například v USA (Němec, 2008).

3.8.2 Veřejné zdravotní pojištění v ČR

Pro všechny trvale žijící a pracující občany v České republice je účast na veřejném zdravotním pojištění povinná. Za občany, kteří nejsou ekonomicky aktivní, jako jsou děti, studenti, důchodci a nezaměstnaní, hradí zdravotní pojištění stát. Veřejné zdravotní pojišťovny jsou samostatné organizace, které vybírají od svých členů příspěvky a nakupují zdravotní služby. Největší veřejnou zdravotní pojišťovnou je Všeobecná zdravotní pojišťovna, ve které je pojištěna asi polovina populace.

Cizinci ze států mimo EU, kteří zde nejsou zaměstnaní, jako jsou děti, důchodci, studenti nebo osoby samostatně výdělečně činné, jsou vyloučeni z poskytování zdravotní péče financované z veřejného zdravotního pojištění. Pokud tato péče není kryta jejich domovským zdravotním pojištěním, musí si k zajištění pokrytí základní zdravotní péče uzavřít soukromé zdravotní pojištění. Platné zdravotní pojištění je zákonem vyžadováno pro povolení dlouhodobého pobytu (Sagan A., Thomson S., 2016).

Podíl výdajů na zdravotnictví se v letech 2017–2019 výrazně neměnil a byl v průměru 7,5 % HDP a ve srovnání s ostatními západoevropskými státy byl spíše na nižší úrovni. K výraznému nárůstu došlo v roce 2020, kdy podíl výdajů na zdravotnictví dosáhl hodnoty 9,2 % HDP. K tomu došlo vlivem nárůstu výdajů a současnému poklesu výkonnosti ekonomiky v souvislosti s pandemií covid 19 (ČSÚ 2022). Podíl veřejných zdrojů na financování zdravotnictví je naopak ve srovnání se zeměmi EU vysoký a činí asi 83 %, přičemž průměr EU28 byl v roce 2016 jen 54 %. Veřejné zdroje financování jsou příjmy z veřejného zdravotního pojištění, které pokryjí asi 65 % výdajů na zdravotnictví, veřejné rozpočty (státní rozpočet, krajské a obecní rozpočty) pokryjí asi 18 % výdajů. Zbylých 17 % výdajů pokrývají soukromé zdroje jako jsou přímé platby pojištěnců, soukromé zdravotní pojištění, neziskové instituce a soukromé podniky (Šámalová, Vojtíšek, 2021).

3.8.3 Pojistné na veřejné zdravotní pojištění

Dle zákona č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění je zdravotní pojištění povinné pro všechny osoby s trvalým pobytem na území ČR nebo zaměstnané u zaměstnavatele, který má sídlo na území ČR. Plátcí pojistného jsou zaměstnanci a zaměstnavatelé, osoby samostatně výdělečně činné, osoby bez zdanitelných příjmů a stát (Krebs, 2015).

Výše pojistného na zdravotní pojištění je stanovena zákonem o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění č. 592/1992 Sb. Sazba pojistného činí 13,5 % z vyměřovacího základu za rozhodné období a zaokrouhluje se na celé koruny směrem nahoru. Pro zaměstnance je vyměřovacím základem úhrn příjmů ze závislé činnosti, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním, přičemž zaměstnanec hradí 4,5 % a zaměstnavatel 9 % z tohoto vyměřovacího základu. Minimálním vyměřovacím základem zaměstnance je minimální mzda, stejně tak i pro osoby bez zdanitelných příjmů. Rozhodným obdobím je v tomto případě kalendářní měsíc (Šámalová, Vojtíšek, 2021). Od 1. ledna 2023 je minimální měsíční mzda stanovena

na 17 300 Kč, a tomu odpovídá minimální výše platby pojistného na zdravotní pojištění 2 336 Kč měsíčně (Vybíhal 2023).

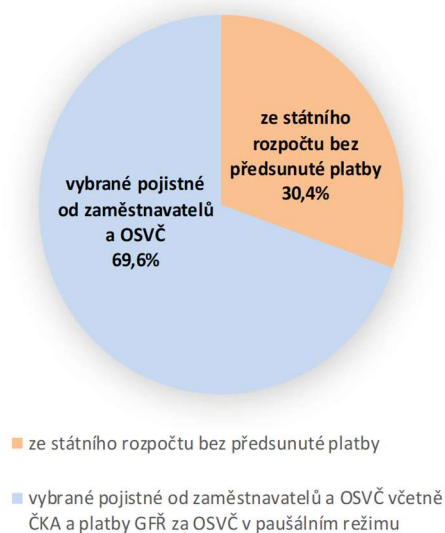
Vyměřovacím základem osoby samostatně výdělečně činné je 50 % daňového základu, přičemž daňovým základem se v tomto případě rozumí dílčí základ daně z příjmů ze samostatné činnosti podle zákona o daních z příjmů. Minimálním vyměřovacím základem OSVČ je dvanáctinásobek 50 % průměrné mzdy, kdy průměrná mzda se vypočte jako součin všeobecného vyměřovacího základu pro účely důchodového pojištění za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, pro který se průměrná mzda zjišťuje, a přepočítacího koeficientu pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu (zákon 592/1992 Sb.). Od 1. ledna 2023 je stanoven minimální měsíční vyměřovací základ pro OSVČ ve výši 20 162 Kč a tomu odpovídá minimální měsíční záloha na zdravotní pojištění ve výši 2 722 Kč. Rozhodným obdobím je kalendářní rok, přičemž OSVČ hradí pojistné zálohově s následným doplatkem (Vybíhal 2023).

Pokud OSVČ platí paušální daň, je v prvním pásmu paušálního režimu vyměřovací základ roven minimálnímu vyměřovacímu základu OSVČ, jak je uveden výše. Pro druhé pásmo paušálního režimu je 319 200 Kč a pro třetí pásmo je 470 400 Kč. Rozhodným obdobím je kalendářní rok a platby pojistného v paušálním režimu upravuje zákon o daních z příjmů (zákon 592/1992 Sb.).

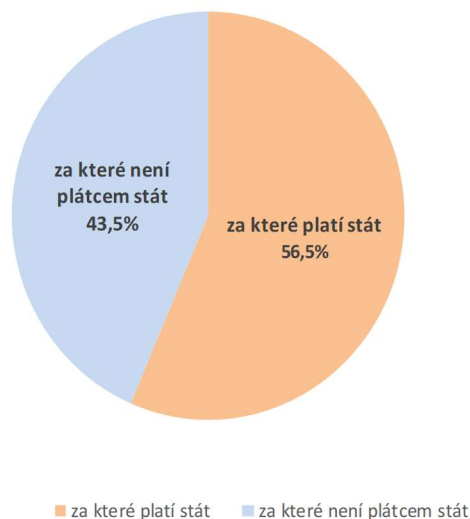
Za osoby, jejichž úplný výčet je uveden v §7 zákona č. 48/1997 Sb., je plátcem pojistného stát. Jsou to například nezaopatřené děti a studenti do 26 let, poživatelé důchodů z důchodového pojištění, uchazeči o zaměstnání, příjemci rodičovského příspěvku, ženy na mateřské dovolené, osoby ve výkonu trestu, či osoby závislé na péči ve II. až IV. stupni závislosti. Vyměřovacím základem tohoto pojistného je pro rok 2023 částka 14 074 Kč za měsíc a tomu odpovídá pojistné ve výši 1 900 Kč měsíčně. Uvedený vyměřovací základ bude každoročně valorizována o součet růstu cen a jedné poloviny růstu reálné mzdy (zákon 592/1992 Sb.).

Graf 1: Porovnání rozložení objemu pojistného dle plátců v roce 2023

Objem pojistného dle plátců

Počet plátců pojistného

Zdroj: ČSÚ 2023, vlastní zpracování

Podíl pojištěnců, za které je plátcem pojistného stát je 56,5 %, zatímco objem pojistného za státní pojištěnce zaplacené státem činí jen 30,4 %, viz graf 1 (AKDŘ 2023).

Vybrané pojistné se shromažďuje na speciálním účtu spravovaném Všeobecnou zdravotní pojišťovnou a odtud je přerozdělováno jednotlivým zdravotním pojišťovnám podle stanovených pravidel. Hospodaření a dodržování přerozdělovacích pravidel hlídá dozorčí orgán, ve kterém jsou zástupci ministerstev zdravotnictví a financí a vždy jeden zástupce každé zdravotní pojišťovny (Šámalová, Vojtíšek 2021).

3.8.4 Zdravotní pojišťovny

Zdravotní pojišťovny jsou samostatnými právníckými osobami nezávislými na státu. Jsou nositeli veřejného zdravotního pojištění pro své pojištěnce, kteří jsou u ní zaregistrovaní. Jsou povinny svým pojištěncům zajistit poskytování místně a časově dostupných zdravotních služeb hrazených z veřejného pojištění. Za tímto účelem uzavírají smlouvy s poskytovateli zdravotních služeb, kterým hradí náklady za péči poskytnutou jejich pojištěncům (Štangová, Lang 2021).

V současné době působí na území ČR sedm zdravotních pojišťoven (MZCR 2023):

- Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky
- Vojenská zdravotní pojišťovna České republiky,
- Česká průmyslová zdravotní pojišťovna,
- Oborová zdravotní pojišťovna zaměstnanců bank, pojišťoven a stavebnictví,
- Zaměstnanecká pojišťovna Škoda,
- Zdravotní pojišťovna ministerstva vnitra České republiky,
- Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna.

Pojištěnci mají právo na výběr zdravotní pojišťovny. Mohou ji změnit jednou za 12 měsíců, a to vždy k 1.1. nebo k 1.7., k jinému datu lze změnit pojišťovnu pouze v případech stanovených zákonem. Právo výběru zdravotní pojišťovny je pro některé pojištěnce omezeno. Novorozené dítě je pojištěno u stejné zdravotní pojišťovny, jako jeho matka v den jeho narození. Vojáci v činné službě vyjma záložních vojáků povolaných k vojenskému cvičení či službě a žáci vojenských škol jsou povinně pojištěni u Vojenské zdravotní pojišťovny (Štangová, Lang 2021).

4 Analytická část

Analytická část této práce se na základě teoretických zjištění zaměřuje na výpočty a porovnání výše pojistného na zdravotní, důchodové a nemocenské pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných a následně i na výpočty a porovnání výše starobního důchodu a nemocenské vyplácených ze sociálního pojištění.

Výše odvodů do systémů sociálního a zdravotního pojištění závisí na výši příjmů poplatníka. Obdobně i výše vyplácených dávek z těchto systémů je závislá na výši příjmů pojištěnce, dávky vyplácené z důchodového pojištění jsou navíc ještě ovlivněny i získanou dobou pojištění. Pro porovnání byly zvoleny modelové osoby zaměstnanců a OSVČ s příjmy na čtyřech různých úrovních, a to na úrovni minimální mzdy, mediánu mezd, průměrné mzdy a nadprůměrné mzdy. Minimální mzda pro rok 2023 byla stanovena ve výši 17 300 Kč. Průměrná mzda 41 300 Kč a mediánová mzda 34 700 Kč pro modelové výpočty vychází z dat ČSÚ za první čtvrtletí roku 2023. Jako nadprůměrná mzda byla zvolena mzda ve výši čtyřnásobku průměrné mzdy což je 165 200 Kč. Pro možnost porovnání jsou jako příjem modelových OSVČ uvažovány částky rozdílu příjmů a výdajů (zdanitelný příjem) na stejných úrovních, jako mzdy zaměstnanců.

Do porovnání jsou zahrnuty i odvody OSVČ v tzv. paušálním režimu, kdy OSVČ platí jednou platbou daň z příjmu, pojistné na zdravotní pojištění a pojistné na sociální pojištění. Výše záloh poplatníků v paušálním režimu a distribuce paušální platby jsou uvedeny v tabulce 6.

Tabulka 6: Výše měsíční zálohy a distribuce paušální platby

Paušální režim			Distribuce paušální platby		
Pásma	Maximální příjem	Paušální platba	Daň z příjmů	Sociální pojištění	Zdravotní pojištění
I.	1 mil Kč *	6 208 Kč	100 Kč	3 386 Kč	2 722 Kč
II.	1,5 mil Kč **	16 000 Kč	4 963 Kč	7 446 Kč	3 591 Kč
III.	2 mil Kč	26 000 Kč	9 320 Kč	11 388 Kč	5 292 Kč

*) nebo 1,5 mil. Kč, pokud alespoň 75 % těchto příjmů tvoří příjmy, k nimž lze podle zákona o daních z příjmů uplatnit výdaje procentem z příjmů ve výši 80 % nebo 60 %, nebo 2 mil Kč, pokud alespoň 75 % těchto příjmů tvoří příjmy, k nimž lze podle zákona o daních z příjmů uplatnit výdaje procentem z příjmů ve výši 80 %.

***) nebo 2 mil Kč, pokud alespoň 75 % těchto příjmů tvoří příjmy, k nimž lze podle zákona o daních z příjmů uplatnit výdaje procentem z příjmů ve výši 80 %.

Zdroj: Finanční správa 2023, vlastní zpracování

4.1 Zdravotní pojištění

Výše odvodů do systému zdravotního pojištění je závislá na výši příjmů pojištěnce. Výpočet odvodů na zdravotní pojištění byl proveden pro obě modelové skupiny, tj. zaměstnance a OSVČ na čtyřech výše uvedených příjmových hladinách. Současně je pro srovnání uvedena výše odvodů uhrazená na zdravotní pojištění při platbě formou paušální daně OSVČ.

4.1.1 Zdravotní pojištění zaměstnanců

Vyměřovacím základem pro výpočet zdravotního pojištění je zdanitelný příjem (mzda) zaměstnance. Sazba pojistného činí 13,5 %, přičemž 4,5 % odvádí zaměstnanec formou srážky ze mzdy a 9 % odvádí zaměstnavatel. Celé pojistné odvádí do systému zdravotního pojištění zaměstnavatel. Minimální vyměřovací základ pro zaměstnance je stejný, jako minimální mzda, maximální vyměřovací základ není stanoven.

Tabulka 7: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro zaměstnance s minimální mzdou

Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Odvedená částka	
		Kč/měsíc	Kč/rok
17 300 Kč	%		
Zaměstnanec	4,5	779	9 342
Zaměstnavatel	9,0	1 557	18 684
Celkem	13,5	2 336	28 026

Zdroj: vlastní zpracování

Zaměstnanec s minimální mzdou odvede na zdravotní pojištění měsíční pojistné ve výši 779 Kč, zaměstnavatel za něj odvede 1 557 Kč, celkem bude odvedeno pojistné ve výši 2 336 Kč.

Tabulka 8: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro zaměstnance se mzdou na úrovni mediánu mezd

Vyměřovací základ	Sazby pojistného	Odvedená částka	
		Kč/měsíc	Kč/rok
34 700 Kč	%		
Zaměstnanec	4,5	1 562	18 738
Zaměstnavatel	9,0	3 123	37 476
Celkem	13,5	4 685	56 214

Zdroj: vlastní zpracování

Odvod měsíčního pojistného zaměstnance se mzdou na úrovni mediánu mezd činí 1 562 Kč, zaměstnavatel za něj uhradí 3 123 Kč, celkově bude odvedena pojistná částka 4 685 Kč.

Tabulka 9: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro zaměstnance s průměrnou mzdou

Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Odvedená částka	
		Kč/měsíc	Kč/rok
41 300 Kč	%		
Zaměstnanec	4,5	1 859	22 302
Zaměstnavatel	9,0	3 717	44 604
Celkem	13,5	5 576	66 906

Zdroj: vlastní zpracování

V případě průměrné mzdy zaměstnance činí jeho odvod pojistného na zdravotní pojištění 1 859 Kč měsíčně, pojistné odvedené za něj zaměstnavatelem činí 3 717 Kč, celkové uhrazené pojistné je 5 576 Kč.

Tabulka 10: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro zaměstnance s nadprůměrnou mzdou

Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Odvedená částka	
		Kč/měsíc	Kč/rok
165 200 Kč	%		
Zaměstnanec	4,5	7 434	89 208
Zaměstnavatel	9,0	14 868	178 416
Celkem	13,5	22 302	267 624

Zdroj: vlastní zpracování

Zaměstnanec s nadprůměrnou mzdou uhradí do systému zdravotního pojištění měsíčně pojistné ve výši 7 434 Kč, jeho zaměstnavatel uhradí částku 14 868 Kč, celkem bude uhrazeno pojistné ve výši 22 302 Kč.

4.1.2 Zdravotní pojištění OSVČ

Vyměřovacím základem OSVČ je 50 % daňového základu, kdy za základ daně lze zjednodušeně považovat rozdíl příjmů a výdajů ze samostatné činnosti. Minimálním vyměřovacím základem OSVČ je dvanáctinásobek 50 % průměrné mzdy v roce, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, pro který se průměrná mzda zjišťuje, a přepočítacího koeficientu pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu (zákon 592/1992 Sb.). Od 1. ledna 2023 je stanoven minimální měsíční vyměřovací základ pro OSVČ ve výši

20 162 Kč a tomu odpovídá minimální měsíční záloha na zdravotní pojištění ve výši 2 722 Kč (MPSV, 2023). Platby pojistného na zdravotní pojištění OSVČ v paušálním režimu obsahuje Tabulka 6. Za účelem názornějšího porovnání s platbami zaměstnanců jsou ve výpočtech používány vyměřovací základy měsíční.

Tabulka 11: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy

Rozdíl příjmů a výdajů 17 300 Kč/měsíc	Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Vypočtené pojistné	
	Kč/měsíc	%	Kč/měsíc	Kč/rok
Vypočtený vyměřovací základ	8 650	13,5	1 168	14 016
Minimální vyměřovací základ	20 162		2 722	32 664
Skutečně uhrazené pojistné	20 162		2 722	32 664

Zdroj: vlastní zpracování

OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy má nižší vyměřovací základ, než je stanovený minimální vyměřovací základ pro rok 2023, proto bude odvádět pojistné ve výši minimální zálohy na zdravotní pojištění ve výši 2 722 Kč měsíčně, za rok odvede na zálohách částku 32 664 Kč.

Tabulka 12: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni mediánu mezd

Rozdíl příjmů a výdajů 34 700 Kč/měsíc	Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Vypočtené pojistné	
	Kč/měsíc	%	Kč/měsíc	Kč/rok
Vypočtený vyměřovací základ	17 350	13,5	2 342	28 104
Minimální vyměřovací základ	20 162		2 722	32 664
Skutečně uhrazené pojistné	20 162		2 722	32 664

Zdroj: vlastní zpracování

I v případě zdanitelných příjmů OSVČ na úrovni mediánu mezd je vypočtený vyměřovací základ nižší, než je minimální vyměřovací základ a OSVČ tedy bude platit minimální měsíční zálohy na zdravotní pojištění ve výši 2 722 Kč a tomu odpovídá roční platba 32 664 Kč.

Tabulka 13: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni průměrné mzdy

Rozdíl příjmů a výdajů	Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Vypočtené pojistné	
	Kč/měsíc	%	Kč/měsíc	Kč/rok
41 300 Kč/měsíc				
Vypočtený vyměřovací základ	20 650	13,5	2 788	33 456
Minimální vyměřovací základ	20 162		2 722	32 664
Skutečně uhrazené pojistné	20 650		2 788	33 456

Zdroj: vlastní zpracování

OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni průměrné mzdy bude odvádět zálohovou platbu na zdravotní pojištění ve výši 2 788 Kč měsíčně a celkem za rok uhradí na zálohách 33 456 Kč.

Tabulka 14: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni nadprůměrné mzdy

Rozdíl příjmů a výdajů	Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Vypočtené pojistné	
	Kč/měsíc	%	Kč/měsíc	Kč/rok
165 200 Kč/měsíc				
Vypočtený vyměřovací základ	82 600	13,5	11 151	133 812
Minimální vyměřovací základ	20 162		2 722	32 664
Skutečně uhrazené pojistné	82 600		11 151	133 812

Zdroj: vlastní zpracování

Zdanitelné příjmy na úrovni nadprůměrné mzdy znamenají pro OSVČ povinnost platit měsíční zálohovou platbu ve výši 11 151 Kč, za rok tak zaplatí na zálohách pojistného celkem 133 812 Kč.

Tabulka 15: Výpočet vyměřovacích základů a zdanitelných příjmů z částek uhrazených na pojistné zdravotního pojištění v rámci paušální platby OSVČ

Pásmo	Zdravotní pojištění		Sazba pojistného	Vypočtený odpovídající vyměřovací základ	Vypočtený odpovídající zdanitelný příjem
	Kč/měsíc	Kč/rok	%	Kč/měsíc	Kč/měsíc
I.	2 722	32 664	13,5	20 163	40 326
II.	3 591	43 092		26 600	53 200
III.	5 292	63 504		39 200	78 400

Zdroj: vlastní zpracování

Platby pojistného na zdravotní pojištění uhrazené v rámci paušální daně odpovídají v I. pásmu zdanitelným příjmům ve výši 40 326 Kč/měsíc (483 912 Kč/rok), ve II. pásmu

53 200 Kč/měsíc (638 400 Kč/rok) a ve III. pásmu příjmům ve výši 78 400 Kč/měsíc (940 800 Kč/rok).

4.2 Sociální pojištění

Sociální pojištění zahrnuje platby do třech různých systémů sociálního zabezpečení: důchodové pojištění, nemocenské pojištění a příspěvek na politiku zaměstnanosti, jehož sazba činí jen 1,2 % a nebyl proto do výpočtů odvodů pro porovnání zahrnut. Výpočet odvodů byl proveden pro dvě stěžejní pojištění, důchodové a nemocenské, pro obě modelové skupiny tj, zaměstnance a OSVČ na čtyřech výše uvedených příjmových hladinách. Současně byla pro srovnání uvedena výše odvodů uhrazená na důchodové pojištění při platbě formou paušální daně OSVČ, platbu na nemocenské pojištění paušální platba nezahrnuje, ale i OSVČ v paušálním režimu mohou platit nemocenské pojištění dobrovolně. Byl zohledněn i stanovený maximální vyměřovací základ pro výpočet pojistného na sociální pojištění, který je shodný pro zaměstnance i OSVČ a pro rok 2023 činí 1 935 552 Kč za rok, což odpovídá 161 296 Kč měsíčně.

4.2.1 Důchodové pojištění zaměstnanců

Vyměřovacím základem pro výpočet důchodového pojištění je zdanitelný příjem (mzda) zaměstnance. Sazba pojistného činí 28 %, přičemž 6,5 % odvádí zaměstnanec formou srážky ze mzdy a 21,5 % odvádí zaměstnavatel. Celé pojistné odvádí do systému sociálního pojištění zaměstnavatel.

Tabulka 16: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro zaměstnance s minimální mzdou

Vyměřovací základ	Výše odvodů	Odvedená částka	
		Kč/měsíc	Kč/rok
17 300 Kč /měsíc	%		
Zaměstnanec	6,5	1 125	13 494
Zaměstnavatel	21,5	3 720	44 634
Celkem	28,0	4 844	58 128

Zdroj: vlastní zpracování

Zaměstnanec s minimální mzdou odvede na důchodové pojištění měsíční pojistné ve výši 1 125 Kč, zaměstnavatel za něj odvede 3 720 Kč, celkem bude odvedeno pojistné ve výši 4 844 Kč.

Tabulka 17: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro zaměstnance se mzdou na úrovni mediánu mezd

Vyměřovací základ	Výše odvodů	Odvedená částka	
		Kč/měsíc	Kč/rok
34 700 Kč/měsíc	%		
Zaměstnanec	6,5	2 256	27 066
Zaměstnavatel	21,5	7 461	89 526
Celkem	28,0	9 716	116 592

Zdroj: vlastní zpracování

Odvod měsíčního pojistného zaměstnance se mzdou na úrovni mediánu mezd činí 2 256 Kč, zaměstnavatel za něj uhradí 7 461 Kč, celkově bude odvedena pojistná částka 9 716 Kč.

Tabulka 18: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro zaměstnance s průměrnou mzdou

Vyměřovací základ	Výše odvodů	Odvedená částka	
		Kč/měsíc	Kč/rok
41 300 Kč /měsíc	%		
Zaměstnanec	6,5	2 685	32 214
Zaměstnavatel	21,5	8 880	106 554
Celkem	28,0	11 564	138 768

Zdroj: vlastní zpracování

V případě průměrné mzdy zaměstnance činí jeho odvod pojistného na důchodové pojištění 2 685 Kč měsíčně, pojistné odvedené za něj zaměstnavatelem činí 8 880 Kč, celkové uhrazené pojistné je 11 564 Kč.

Tabulka 19: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro zaměstnance s nadprůměrnou mzdou

Vyměřovací základ	Výše odvodů	Odvedená částka	
		Kč/měsíc	Kč/rok
161 296 Kč/měsíc	%		
Zaměstnanec	6,5	10 484	125 811
Zaměstnavatel	21,5	34 679	416 144
Celkem	28,0	45 163	541 955

Zdroj: vlastní zpracování

Zaměstnanec s nadprůměrnou mzdou ve výši 165 200 Kč má vyšší příjem, než je stanovený maximální vyměřovací základ důchodového pojištění, proto byl do výpočtu použit vyměřovací základ 161 296 Kč, který odpovídá stanovenému maximu. Zaměstnanec

tak uhradí do systému důchodového pojištění měsíčně pojistné ve výši 10 484 Kč, jeho zaměstnavatel uhradí částku 34 679 Kč, celkem bude uhrazeno pojistné ve výši 45 163 Kč.

4.2.2 Důchodové pojištění OSVČ

Vyměřovacím základem OSVČ je částka určená touto osobou, minimálně však 50 % daňového základu, kdy za základ daně lze zjednodušeně považovat rozdíl příjmů a výdajů ze samostatné výdělečné činnosti. Minimální měsíční vyměřovací základ OSVČ pro platbu důchodového pojištění pro rok 2023 je 10 081 Kč a tomu odpovídá minimální výše zálohy na důchodové pojištění ve výši 2 823 Kč.

Tabulka 20: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy

Rozdíl příjmů a výdajů	Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Vypočtené pojistné	
	Kč/měsíc	%	Kč/měsíc	Kč/rok
17 300 Kč/ měsíc				
Vypočtený vyměřovací základ	8 650	28,0	2 422	29 064
Minimální vyměřovací základ	10 081		2 823	33 876
Skutečně uhrazené pojistné	10 081		2 823	33 876

Zdroj: vlastní zpracování

OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy má nižší vyměřovací základ, než je stanovený minimální vyměřovací základ, proto bude odvádět pojistné ve výši minimální zálohy na důchodové pojištění ve výši 2 823 Kč měsíčně, za rok odvede na zálohách částku 33 876 Kč.

Tabulka 21: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni mediánu mezd

Rozdíl příjmů a výdajů	Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Vypočtené pojistné	
	Kč/měsíc	%	Kč/měsíc	Kč/rok
34 700 Kč/ měsíc				
Vypočtený vyměřovací základ	17 350	28,0	4 858	58 296
Minimální vyměřovací základ	10 081		2 823	33 876
Skutečně uhrazené pojistné	17 350		4 858	58 296

Zdroj: vlastní zpracování

OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni mediánu mezd bude odvádět zálohovou platbu na důchodové pojištění ve výši 4 858 Kč měsíčně a celkem za rok uhradí na zálohách 58 296 Kč.

Tabulka 22: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni průměrné mzdy

Rozdíl příjmů a výdajů	Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Vypočtené pojistné	
	Kč/měsíc	%	Kč/měsíc	Kč/rok
41 300 Kč/měsíc				
Vypočtený vyměřovací základ	20 650	28,0	5 782	69 384
Minimální vyměřovací základ	10 081		2 823	33 876
Skutečně uhrazené pojistné	20 650		5 782	69 384

Zdroj: vlastní zpracování

V případě zdanitelných příjmů OSVČ na úrovni průměrné mzdy bude OSVČ platit zálohy na důchodové pojištění ve výši 5 782 Kč a tomu odpovídá roční platba 69 384 Kč.

Tabulka 23: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni nadprůměrné mzdy

Rozdíl příjmů a výdajů	Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Vypočtené pojistné	
	Kč/měsíc	%	Kč/měsíc	Kč/rok
165 200 Kč /měsíc				
Vypočtený vyměřovací základ	82 600	28,0	23 128	277 536
Minimální vyměřovací základ	10 081		2 823	33 876
Skutečně uhrazené pojistné	82 600		23 128	277 536

Zdroj: vlastní zpracování

Zdanitelné příjmy na úrovni nadprůměrné mzdy znamenají pro OSVČ povinnost platit měsíční zálohovou platbu ve výši 22 582 Kč, za rok tak zaplatí na zálohách pojistného celkem 270 984 Kč.

Tabulka 24: Výpočet vyměřovacích základů a zdanitelných příjmů z částek uhrazených na pojistné důchodové pojištění v rámci paušální platby OSVČ

Pásmo	Důchodové pojištění		Sazba pojistného	Vypočtený odpovídající vyměřovací základ	Vypočtený odpovídající zdanitelný příjem
	Kč/měsíc	Kč/rok	%	Kč/měsíc	Kč/měsíc
I.	3 247	38 962	28	11 596	23 192
II.	7 140	85 680		25 500	51 000
III.	10 920	131 040		39 000	78 000

Zdroj: vlastní zpracování

Platby pojistného na důchodové pojištění uhrazené v rámci paušální daně odpovídají v I. pásmu zdanitelným příjmům ve výši 23 192 Kč/měsíc (278 304 Kč/rok), ve II. pásmu

51 000 Kč/měsíc (612 000 Kč/rok) a ve III. pásmu příjmům ve výši 78 000 Kč/měsíc (936 000 Kč/rok).

4.2.3 Nemocenské pojištění zaměstnanců

Vyměřovacím základem pro výpočet nemocenského pojištění je zdanitelný příjem (mzda) zaměstnance. Sazba pojistného v roce 2023 činí 2,1 %, a odvádí ho pouze zaměstnavatel. Pojistné částky na nemocenské pojištění odvedené zaměstnavateli do systému nemocenského pojištění za modelové zaměstnance jsou uvedeny v tabulce č. 25.

Tabulka 25: Výpočet pojistného na nemocenské pojištění pro zaměstnance s minimální, mediánovou, průměrnou a nadprůměrnou mzdou

Vyměřovací základ		Výše odvodů	Odvedená částka	
			Kč/měsíc	Kč/rok
		%		
minimální mzda	17 300 Kč	2,1	363	4 360
medián mezd	34 700 Kč		729	8 744
průměrná mzda	41 300 Kč		867	10 408
nadprůměrná mzda	161 296 Kč *		3 387	40 647

*) uvedený je maximální vyměřovací základ

Zdroj: vlastní zpracování

Za zaměstnance s minimální mzdou odvede zaměstnavatel 363 Kč měsíčně, tj. 4 360 Kč ročně. Za zaměstnance s mediánovou mzdou zaměstnavatel uhradí 729 Kč měsíčně, což je za rok celkem 8 744 Kč. V případě průměrné mzdy činí měsíční odvod na nemocenské pojištění 867 Kč, za rok celkem 10 408 Kč. Nadprůměrná mzda zaměstnance znamená pro zaměstnavatele povinnost uhradit nemocenské pojištění ve výši 3 387 Kč měsíčně, celková částka za rok pak činí 40 647 Kč.

4.2.4 Nemocenské pojištění OSVČ

Nemocenské pojištění není pro OSVČ povinné, ale mohou si jej platit dobrovolně. Sazba pojistného činí v roce 2023 2,1 % a vyměřovacím základem je 50 % daňového základu, kdy za základ daně lze zjednodušeně považovat rozdíl příjmů a výdajů ze samostatné výdělečné činnosti. OSVČ však mohou platit i vyšší pojistné v rozpětí stanoveném zákonem, a tak si navýšit případně vyplácené dávky z nemocenského pojištění. Minimální měsíční vyměřovací základ pojistného byl stanoven pro rok 2023 na částku 8 000

Kč a minimální platba tak činí 168 Kč. Maximální měsíční vyměřovací základ se rovná měsíčnímu průměru z posledního vyměřovacího základu zjištěného z přehledu o příjmech a výdajích, ten ale nesmí být starší než tři roky. Pokud je znám starší vyměřovací základ, nebo např. při zahájení podnikání není k dispozici, činí maximální měsíční vyměřovací základ polovinu průměrné mzdy, pro rok 2023 je takto stanovený měsíční vyměřovací základ 20 162 Kč a tomu odpovídá platba pojistného ve výši 424 Kč měsíčně.

OSVČ v paušálním režimu nemají v paušální platbě nemocenské pojištění zahrnuto, ale mohou se k němu také přihlásit a platit pojistné dobrovolně za stejných podmínek, jako ostatní OSVČ.

Tabulka 26: Výpočet pojistného na nemocenské pojištění OSVČ s příjmy na úrovni minimální, mediánové, průměrné a nadprůměrné mzdy

Úroveň zdanitelných příjmů	Rozdíl příjmů a výdajů	Vyměřovací základ	Sazba pojistného	Vypočtené pojistné	
		Kč/měsíc	%	Kč/měsíc	Kč/rok
minimální mzda	17 300 Kč	8 650 Kč	2,1	182	2 184
medián mezd	34 700 Kč	17 350 Kč		364	4 368
průměrná mzda	41 300 Kč	20 650 Kč		434	5 208
nadprůměrná mzda	165 200 Kč	82 600 Kč		1 735	20 820

Zdroj: vlastní zpracování

Vyměřovací základ OSVČ pro platbu nemocenského pojištění je poloviční ve srovnání s vyměřovacím základem zaměstnance, proto i platby pojistného jsou cca poloviční. OSVČ se zdanitelným příjmem na úrovni minimální mzdy zaplatí na pojistném na nemocenské pojištění minimálně 182 Kč měsíčně, tj. 2 184 Kč ročně, s příjmem na úrovni mediánu mezd uhradí měsíčně 364 Kč a ročně celkem 4 368 Kč. Příjem OSVČ na úrovni průměrné mzdy znamená platbu pojistného ve výši 434 Kč měsíčně, tzn. 5 208 Kč ročně a OSVČ s nadprůměrnými příjmy uhradí měsíčně 1 735 Kč a za rok celkem 20 820 Kč.

4.3 Dávky ze sociálního pojištění

Dávky ze sociálního pojištění slouží k financování nepříznivých sociálních událostí. Největší objem financí je vyplácen ze systému důchodového pojištění na jednu z nejvýznamnějších dávek, starobní důchody. Pro osoby v produktivním věku jsou velmi důležité také dávky nemocenské, které jim pomáhají překlenout období dočasné pracovní neschopnosti. Výše vyplácených důchodů a nemocenské pro modelové osoby zaměstnance

a OSVČ s příjmy na úrovni minimální, mediánové, průměrné a nadprůměrné mzdy jsou analyzovány v následujících kapitolách.

4.3.1 Starobní důchod

Výše starobního důchodu je závislá na výši příjmů a výrazně jej ovlivňuje i získaná doba důchodového pojištění. Pro možnost porovnání byla zvolena modelová osoba, která dosáhne důchodový věk ve druhé polovině roku 2023. Jedná se o bezdětnou osobu s dobou trvání důchodového pojištění 48 let.

Osobní vyměřovací základ modelového zaměstnance byl zvolen na úrovni jeho příjmů, tj. na úrovni minimální mzdy, mediánu mezd, průměrné a nadprůměrné mzdy. Pro OSVČ se do osobní vyměřovacího základu započítává 50 % jeho zdanitelných příjmů, které jsou opět na úrovni minimální mzdy, mediánu mezd, průměrné a nadprůměrné mzdy. Do porovnání byly zahrnuty i OSVČ v paušálním režimu, jejich odpovídající vyměřovací základ je uveden v tabulce 24. Ve všech případech výpočtu důchodu byl zohledněn minimální a maximální vyměřovací základ pro rok 2023 a základní výměra důchodu, která je pro všechny stejná a pro rok 2023 činí 4 040 Kč.

Tabulka 27: Výpočet starobního důchodu pro zaměstnance s vyměřovacím základem na úrovni minimální mzdy.

Vyměřovací základ:	17 300 Kč	Doba pojištění (roky):	48
	Výpočtové hodnoty		Výpočet částek
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	17 300 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	- Kč
Zjištěný výpočtový základ			17 300 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	12 456 Kč
Vypočtený důchod			16 496 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		13 142 Kč
Přiznaný důchod			17 182 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Zaměstnanci s vyměřovacím základem na úrovni minimální mzdy bude přiznán důchod ve výši 17 182 Kč, z toho 13 142 Kč je procentní výměra. Přiznaný důchod je jen nepatrně nižší než vyměřovací základ. Pokud by doba pojištění byla 49 let, což je maximální

možná doba pojištění při dosažení důchodového věku 64 let, byl by přiznaný důchod dokonce vyšší než vyměřovací základ, a to 17 448 Kč.

Tabulka 28: Výpočet starobního důchodu pro zaměstnance s vyměřovacím základem na úrovni mediánu mezd.

Vyměřovací základ	34 700 Kč	Doba pojištění (roky)	48
Výpočtové hodnoty		Výpočet částek	
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	17 743 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	4 409 Kč
Zjištěný výpočtový základ			22 152 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	15 949 Kč
Vypočtený důchod			19 989 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		16 716 Kč
Přiznaný důchod			20 756 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

V případě zaměstnance s vyměřovacím základem na úrovni mediánu mezd byl vypočten důchod ve výši 20 756 Kč, kdy procentní výměra dosahuje 16 716 Kč.

Tabulka 29: Výpočet starobního důchodu pro zaměstnance s vyměřovacím základem na úrovni průměrné mzdy.

Vyměřovací základ	41 300 Kč	Doba pojištění (roky)	48
Výpočtové hodnoty		Výpočet částek	
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	17 743 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	6 125 Kč
Zjištěný výpočtový základ			23 868 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	17 185 Kč
Vypočtený důchod			21 225 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		17 980 Kč
Přiznaný důchod			22 020 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Pro zaměstnance s vyměřovacím základem na úrovni průměrné mzdy by byl vyměřen starobní důchod ve výši 22 020 Kč, z toho 17 980 Kč činí procentní výměra.

Tabulka 30: Výpočet starobního důchodu pro zaměstnance s vyměřovacím základem na úrovni nadprůměrné mzdy.

Vyměřovací základ	165 200 Kč	Doba pojištění (roky)	48
	Výpočtové hodnoty		Výpočet částek
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	17 743 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	37 324 Kč
Zjištěný výpočtový základ			55 067 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	39 648 Kč
Vypočtený důchod			43 688 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		40 960 Kč
Přiznaný důchod			45 000 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

U zaměstnance s nadprůměrnou mzdou dojde při výpočtu k uplatnění 2. redukční hranice, nad kterou již nejsou příjmy do výpočtu zohledněny. Přiznaný důchod v tomto případě činí 45 000 Kč, kdy ke stejné základní výměře ve výši 4 040 Kč náleží procentní výměra ve výši 40 960 Kč.

Tabulka 31: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy.

Vyměřovací základ	10 081 Kč	Doba pojištění (roky)	48
	Výpočtové hodnoty		Výpočet částek
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	10 081 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	- Kč
Zjištěný výpočtový základ			10 081 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	7 258 Kč
Vypočtený důchod			11 298 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		7 825 Kč
Přiznaný důchod			11 865 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Vyměřovací základ OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy je nižší, než je minimální vyměřovací základ, proto platba pojistného i výpočet důchodu musí být

proveden pro minimální vyměřovací základ, který je 10 081 Kč. Zjištěný důchod OSVČ je tak 11 865 Kč, přičemž procentní výměra činí 7 825 Kč.

Tabulka 32: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni mediánu mezd.

Vyměřovací základ	17 350 Kč	Doba pojištění (roky)	48
	Výpočtové hodnoty		Výpočet částek
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	17 350 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	- Kč
Zjištěný výpočtový základ			17 350 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	12 492 Kč
Vypočtený důchod			16 532 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		13 179 Kč
Přiznaný důchod			17 219 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni mediánu mezd získá důchod ve výši 17 219 Kč a procentní výměra činí 13 179 Kč.

Tabulka 33: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni průměrné mzdy.

Vyměřovací základ	20 650 Kč	Doba pojištění (roky)	48
	Výpočtové hodnoty		Výpočet částek
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	17 743 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	756 Kč
Zjištěný výpočtový základ			18 499 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	13 319 Kč
Vypočtený důchod			17 359 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		14 025 Kč
Přiznaný důchod			18 065 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Vyměřovací základ OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni průměrné mzdy je 20 650 Kč a tomu odpovídá starobní důchod 18 065 Kč, kdy procentní výměra je 14 025 Kč.

Tabulka 34: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni nadprůměrné mzdy.

Vyměřovací základ	82 600 Kč	Doba pojištění (roky)	48
	Výpočtové hodnoty		Výpočet částek
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	17 743 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	16 863 Kč
Zjištěný výpočtový základ			34 606 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	24 916 Kč
Vypočtený důchod			28 956 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		25 889 Kč
Přiznaný důchod			29 929 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

OSVČ se zdanitelnými příjmy nadprůměrné úrovně bude přiznán důchod ve výši 29 929 Kč a z toho procentní výměra bude 25 889 Kč.

Tabulka 35: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ s vyměřovacím základem odpovídajícím pojistnému hrazenému v paušálním režimu v I. pásmu.

Vyměřovací základ	11 596 Kč	Doba pojištění (roky)	48
	Výpočtové hodnoty		Výpočet částek
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	11 596 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	- Kč
Zjištěný výpočtový základ			11 596 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	8 349 Kč
Vypočtený důchod			12 389 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		8 941 Kč
Přiznaný důchod			12 981 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Vyměřovací základ pro OSVČ v I. pásmu paušálního režimu je jen mírně vyšší, než je minimální vyměřovací základ. Tomu odpovídá i vypočtený důchod 12 981 Kč s procentní výměrou ve výši 8 941 Kč.

Tabulka 36: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ s vyměřovacím základem odpovídajícím pojistnému hrazenému v paušálním režimu ve II. pásmu.

Vyměřovací základ	25 500 Kč	Doba pojištění (roky)	48
	Výpočtové hodnoty		Výpočet částek
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	17 743 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	2 017 Kč
Zjištěný výpočtový základ			19 760 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	14 227 Kč
Vypočtený důchod			18 267 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		14 954 Kč
Přiznaný důchod			18 994 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Pro OSVČ s vyměřovacím základem odpovídajícím II. pásmu paušálního režimu by byl přiznan důchod ve výši 18 994 Kč, z toho by procentní výměra byla 14 954 Kč.

Tabulka 37: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ s vyměřovacím základem odpovídajícím pojistnému hrazenému v paušálním režimu ve III. pásmu.

Vyměřovací základ	39 000 Kč	Doba pojištění (roky)	48
	Výpočtové hodnoty		Výpočet částek
1. redukční hranice	17 743 Kč	100 %	17 743 Kč
2. redukční hranice	161 296 Kč	26 %	5 527 Kč
Zjištěný výpočtový základ			23 270 Kč
Základní výměra	4 040 Kč		4 040 Kč
Procentní výměra	1,5 %	72,0 %	16 754 Kč
Vypočtený důchod			20 794 Kč
Valorizace červen 2023 (zvýšení procentní výměry)	o 400 Kč a o 2,3 %		17 539 Kč
Přiznaný důchod			21 579 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

OSVČ s vyměřovacím základem odpovídajícím III. pásmu paušálního režimu by získal důchod ve výši 21 579 Kč, z toho procentní výměra činí 17 539 Kč.

4.3.2 Náhrada mzdy

Zaměstnancům je v prvních čtrnácti dnech dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény vyplácena zaměstnavatelem náhrada mzdy. V současnosti je vyplácena již od prvního dne pracovní neschopnosti. Výše náhrady mzdy závisí na průměrném výdělku zaměstnance v předcházejícím čtvrtletí. Pro výpočet se zjišťuje tzv. průměrný hodinový výdělek (PHV), který je pro výpočet redukován podle aktuálně platných redukčních hranic. Do první redukční hranice 235,38 Kč se započítává 90 % průměrného hodinového výdělku, do druhé redukční hranice nad 235,38 Kč do 352,98 Kč se započítává 60 % hodinového průměru a jen 30 % průměrného hodinového výdělku se započítává do třetí redukční hranice od 352,98 Kč do 705,78 Kč. Částka nad 705,78 Kč se do výpočtu již nijak nezohledňuje. Náhrada mzdy zaměstnance činí 60 % ze zjištěného redukováného průměrného hodinového výdělku vynásobený počtem hodin v pracovní neschopnosti. OSVČ nepobírají mzdu a není jim tedy vyplácena ani náhrada mzdy.

Výše náhrady mzdy byla vypočtena pro modelové zaměstnance s minimální, mediánovou, průměrnou a nadprůměrnou mzdou pro prvních čtrnáct dní dočasné pracovní neschopnosti.

Tabulka 38: Výpočet náhrady mzdy pro zaměstnance s minimální mzdou.

Počet hodin DPN nebo karantény pro náhradu mzdy				75
Vyplacená mzda za předcházející čtvrtletí				51 900 Kč
Počet odpracovaných hodin za předcházející čtvrtletí				487,5
Průměrný hodinový výdělek (PHV)				106,46 Kč
Redukce zjištěného PHV:				
1. redukční hranice do	235,38 Kč	redukce na	90 %	95,81 Kč
2. redukční hranice do	352,98 Kč	redukce na	60 %	- Kč
3. redukční hranice do	705,78 Kč	redukce na	30 %	- Kč
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje				
Redukovaný PHV				95,81 Kč
Náhrada mzdy (60 % PHV * počet odpracovaných hodin)				4 312 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Za prvních čtrnáct dnů pracovní neschopnosti dostane zaměstnanec s minimální mzdou náhradu mzdy v celkové výši 4 312 Kč.

Tabulka 39: Výpočet náhrady mzdy pro zaměstnance s mediánovou mzdou.

Počet hodin DPN nebo karantény pro náhradu mzdy				75
Vyplacená mzda za předcházející čtvrtletí				104 100 Kč
Počet odpracovaných hodin za předcházející čtvrtletí				487,5
Průměrný hodinový výdělek (PHV)				213,54 Kč
Redukce zjištěného PHV:				
1. redukční hranice do	235,38 Kč	redukce na	90 %	192,19 Kč
2. redukční hranice do	352,98 Kč	redukce na	60 %	- Kč
3. redukční hranice do	705,78 Kč	redukce na	30 %	- Kč
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje				
Redukovaný PHV				192,19 Kč
Náhrada mzdy (60 % PHV * počet odpracovaných hodin)				8 649 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Zaměstnanec se mzdou na úrovni mediánu mezd získá při dočasné pracovní neschopnosti za prvních čtrnáct dnů jejího trvání částku 8 649 Kč.

Tabulka 40: Výpočet náhrady mzdy pro zaměstnance s průměrnou mzdou.

Počet hodin DPN nebo karantény pro náhradu mzdy				75
Vyplacená mzda za předcházející čtvrtletí				123 900 Kč
Počet odpracovaných hodin za předcházející čtvrtletí				487,5
Průměrný hodinový výdělek (PHV)				254,15 Kč
Redukce zjištěného PHV:				
1. redukční hranice do	235,38 Kč	redukce na	90 %	211,84 Kč
2. redukční hranice do	352,98 Kč	redukce na	60 %	11,26 Kč
3. redukční hranice do	705,78 Kč	redukce na	30 %	- Kč
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje				
Redukovaný PHV				223,10 Kč
Náhrada mzdy (60 % PHV * počet odpracovaných hodin)				10 040 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Zaměstnanec pobírající průměrnou mzdu dostane za prvních čtrnáct dní pracovní neschopnosti vyplacenu náhradu mzdy 10 040 Kč.

Tabulka 41: Výpočet náhrady mzdy pro zaměstnance s nadprůměrnou mzdou.

Počet hodin DPN nebo karantény pro náhradu mzdy				75
Vyplacená mzda za předcházející čtvrtletí				495 600 Kč
Počet odpracovaných hodin za předcházející čtvrtletí				487,5
Průměrný hodinový výdělek (PHV)				1 016,62 Kč
Redukce zjištěného PHV:				
1. redukční hranice do	235,38 Kč	redukce na	90 %	211,84 Kč
2. redukční hranice do	352,98 Kč	redukce na	60 %	70,56 Kč
3. redukční hranice do	705,78 Kč	redukce na	30 %	105,84 Kč
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje				
Redukovaný PHV				388,24 Kč
Náhrada mzdy (60 % PHV * počet odpracovaných hodin)				17 471 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

V případě nadprůměrné mzdy vyplatí zaměstnavatel zaměstnanci za prvních čtrnáct dní náhradu mzdy v celkové výši 17 471 Kč.

4.3.3 Nemocenské

Nemocenská je vyplácena pojištěncům, kteří jsou lékařem uznáni práce neschopnými nebo je jim nařízena karanténa, a to od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti. Základem pro výpočet nemocenské je denní vyměřovací základ (DVZ), což je průměrný výdělek na kalendářní den zjištěný z hrubých příjmů za předchozích 12 měsíců. Tento denní vyměřovací základ se redukuje podle aktuálně platných redukčních hranic. Redukční hranice platné pro rok 2023 jsou uvedeny v kapitole 3.7.1. Do první redukční hranice se započítává 90 % DVZ, nad první a do druhé redukční hranice se započítává 60 % DVZ, nad druhou a do třetí redukční hranice již jen 30 % DVZ, příjmy nad třetí redukční hranici se do výpočtu nezohledňují.

Výše vyplácené nemocenské záleží také na celkové době trvání dočasné pracovní neschopnosti. Od 15. do 30. dne pracovní neschopnosti se vyplácí 60 % redukovaného DVZ, od 31. dne do 60. dne se vyplácí 66 % redukovaného DVZ a od 61. dne pracovní neschopnosti je to 72 % DVZ.

Byly vypočteny dávky nemocenské pro modelové osoby, zaměstnance a OSVČ s příjmy na úrovni minimální, mediánové, průměrné a nadprůměrné mzdy pro délky trvání dočasné pracovní neschopnosti 30 dní, 60 dní a 365 dní.

Tabulka 42: Výpočet nemocenské pro zaměstnance s minimální mzdou.

Počet dnů DPN nebo karantény					365
Vyplacená mzda za předcházející ch 12 měsíců					207 600 Kč
Počet dní odpracovaných za předcházejících 12 měsíců					260
Denní vyměřovací základ (DVZ)					798,46 Kč
Redukce zjištěného DVZ:					
1. redukční hranice do	1 345,00 Kč	redukce na	90 %	718,61 Kč	
2. redukční hranice do	2 017,00 Kč	redukce na	60 %	- Kč	
3. redukční hranice do	4 033,00 Kč	redukce na	30 %	- Kč	
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje					
Redukovaný DVZ					718,61 Kč
Nemocenská od	15. do	30. dne	60 %	6 899 Kč	
Nemocenská od	31. do	60. dne	66 %	14 229 Kč	
Nemocenská celkem za 60 dní					21 128 Kč
Nemocenská od	61.	dne	72 %	157 807 Kč	
Nemocenská celkem za celkový počet dní					178 935 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Zaměstnanec s příjmem na úrovni minimální mzdy dostane při dočasné pracovní neschopnosti v délce trvání 30 dní nemocenské ve výši 6 899 Kč, při trvání neschopnosti 60 dní dostane celkem 21 128 Kč a při pracovní neschopnosti trvající 365 dní dostane vyplaceno nemocenské v celkové výši 178 935 Kč.

Tabulka 43: Výpočet nemocenské pro zaměstnance s mediánovou mzdou.

Počet dnů DPN nebo karantény					365
Vyplacená mzda za předcházející ch 12 měsíců					416 400 Kč
Počet dní odpracovaných za předcházejících 12 měsíců					260
Denní vyměřovací základ (DVZ)					1 601,54 Kč
Redukce zjištěného DVZ:					
1. redukční hranice do	1 345,00 Kč	redukce na	90 %	1 210,50 Kč	
2. redukční hranice do	2 017,00 Kč	redukce na	60 %	153,92 Kč	
3. redukční hranice do	4 033,00 Kč	redukce na	30 %	- Kč	
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje					
Redukovaný DVZ					1 364,42 Kč
Nemocenská od	15. do	30. dne	60 %	13 099 Kč	
Nemocenská od	31. do	60. dne	66 %	27 016 Kč	
Nemocenská celkem za 60 dní					40 115 Kč
Nemocenská od	61.	dne	72 %	299 627 Kč	
Nemocenská celkem za celkový počet dní					339 742 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Zaměstnanec pobírající mzdu na úrovni mediánu mezd dostane vyplaceno na dávkách nemocenské při trvání pracovní neschopnosti 30 dní 13 099 Kč, při 60 dnech 40 115 Kč a při trvání neschopnosti 365 dní to bude celkem 339 742 Kč.

Tabulka 44: Výpočet nemocenské pro zaměstnance s průměrnou mzdou.

Počet dnů DPN nebo karantény					365
Vyplacená mzda za předcházejících 12 měsíců					495 600 Kč
Počet dní odpracovaných za předcházejících 12 měsíců					260
Denní vyměřovací základ (DVZ)					1 906,15 Kč
Redukce zjištěného DVZ:					
1. redukční hranice do	1 345,00 Kč	redukce na	90 %	1 210,50 Kč	
2. redukční hranice do	2 017,00 Kč	redukce na	60 %	336,69 Kč	
3. redukční hranice do	4 033,00 Kč	redukce na	30 %	- Kč	
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje					
Redukovaný DVZ					1 547,19 Kč
Nemocenská od	15. do	30. dne	60 %	14 854 Kč	
Nemocenská od	31. do	60. dne	66 %	30 635 Kč	
Nemocenská celkem za 60 dní					45 489 Kč
Nemocenská od	61.	dne	72 %	339 763 Kč	
Nemocenská celkem za celkový počet dní					385 252 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Zaměstnanec s průměrnou mzdou získá na dávkách nemocenské při dočasné pracovní neschopnosti trvající 30 dní 14 854 Kč, 60 dní 45 489 Kč a při délce 365 dní získá celkem 385 252 Kč.

Tabulka 45: Výpočet nemocenské pro zaměstnance s průměrnou mzdou.

Počet dnů DPN nebo karantény					365
Vyplacená mzda za předcházejících 12 měsíců					1 982 400 Kč
Počet dní odpracovaných za předcházejících 12 měsíců					260
Denní vyměřovací základ (DVZ)					7 624,62 Kč
Redukce zjištěného DVZ:					
1. redukční hranice do	1 345,00 Kč	redukce na	90 %	1 210,50 Kč	
2. redukční hranice do	2 017,00 Kč	redukce na	60 %	403,20 Kč	
3. redukční hranice do	4 033,00 Kč	redukce na	30 %	604,80 Kč	
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje					
Redukovaný DVZ					2 218,50 Kč
Nemocenská od	15. do	30. dne	60 %	21 298 Kč	
Nemocenská od	31. do	60. dne	66 %	43 927 Kč	
Nemocenská celkem za 60 dní					65 225 Kč
Nemocenská od	61.	dne	72 %	487 183 Kč	
Nemocenská celkem za celkový počet dní					552 408 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

Zaměstnanec s nadprůměrnou mzdou dostane při dočasné pracovní neschopnosti dávky nemocenské 21 298 Kč při délce trvání 30 dní, 65 225 Kč při neschopnosti trvající 60 dní a při 365 dnech dostane celkem 552 408 Kč.

Tabulka 46: Výpočet nemocenské pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy.

Počet dnů DPN nebo karantény				365
Vyměřovací základ				103 800 Kč
Počet dní odpracovaných za předcházejících 12 měsíců				260
Denní vyměřovací základ (DVZ)				399,23 Kč
Redukce zjištěného DVZ:				
1. redukční hranice do	1 345,00 Kč	redukce na	90 %	359,31 Kč
2. redukční hranice do	2 017,00 Kč	redukce na	60 %	- Kč
3. redukční hranice do	4 033,00 Kč	redukce na	30 %	- Kč
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje				
Redukovaný DVZ				359,31 Kč
Nemocenská od	15. do 30.	dne	60 %	3 450 Kč
Nemocenská od	31. do 60.	dne	66 %	7 115 Kč
Nemocenská celkem za 60 dní				10 565 Kč
Nemocenská od	61.	dne	72 %	78 905 Kč
Nemocenská celkem za celkový počet dní				89 470 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

OSVČ s příjmem na úrovni minimální mzdy dostane při dočasné pracovní neschopnosti trvající 30 dní nemocenské ve výši 3 450 Kč, při trvání neschopnosti 60 dní dostane celkem 10 656 Kč a při pracovní neschopnosti trvající 365 dní dostane vyplaceno nemocenské v celkové výši 89 470 Kč.

Tabulka 47: Výpočet nemocenské pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni mediánu mezd.

Počet dnů DPN nebo karantény					365	
Vyměřovací základ					208 200 Kč	
Počet dní odpracovaných za předcházejících 12 měsíců					260	
Denní vyměřovací základ (DVZ)					800,77 Kč	
Redukce zjištěného DVZ:						
1. redukční hranice do	1 345,00 Kč	redukce na	90 %	720,69 Kč		
2. redukční hranice do	2 017,00 Kč	redukce na	60 %	- Kč		
3. redukční hranice do	4 033,00 Kč	redukce na	30 %	- Kč		
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje						
Redukovaný DVZ					720,69 Kč	
Nemocenská od	15.	do	30.	dne	60 %	6 919 Kč
Nemocenská od	31.	do	60.	dne	66 %	14 270 Kč
Nemocenská celkem za 60 dní					21 189 Kč	
Nemocenská od	61.			dne	72 %	158 264 Kč
Nemocenská celkem za celkový počet dní					179 453 Kč	

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

OSVČ, který má zdanitelné příjmy na úrovni mediánu mezd dostane vyplaceno na dávkách nemocenské při trvání pracovní neschopnosti 30 dní 6 919 Kč, při 60 dnech 21 189 Kč a při trvání neschopnosti 365 dní to bude celkem 179 453 Kč.

Tabulka 48: Výpočet nemocenské pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni průměrné mzdy.

Počet dnů DPN nebo karantény					365	
Vyměřovací základ					247 800 Kč	
Počet dní odpracovaných za předcházejících 12 měsíců					260	
Denní vyměřovací základ (DVZ)					953,08 Kč	
Redukce zjištěného DVZ:						
1. redukční hranice do	1 345,00 Kč	redukce na	90 %	857,77 Kč		
2. redukční hranice do	2 017,00 Kč	redukce na	60 %	- Kč		
3. redukční hranice do	4 033,00 Kč	redukce na	30 %	- Kč		
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje						
Redukovaný DVZ					857,77 Kč	
Nemocenská od	15.	do	30.	dne	60 %	8 235 Kč
Nemocenská od	31.	do	60.	dne	66 %	16 984 Kč
Nemocenská celkem za 60 dní					25 219 Kč	
Nemocenská od	61.			dne	72 %	188 367 Kč
Nemocenská celkem za celkový počet dní					213 586 Kč	

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

V případě příjmů na úrovni průměrné mzdy získá OSVČ na dávkách nemocenské při dočasné pracovní neschopnosti trvající 30 dní 8 235 Kč, 60 dní 25 219 Kč a při délce 365 dní získá celkem 213 568 Kč.

Tabulka 49: Výpočet nemocenské pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni nadprůměrné mzdy.

Počet dnů DPN nebo karantény				365
Vyměřovací základ				991 200 Kč
Počet dní odpracovaných za předcházejících 12 měsíců				260
Denní vyměřovací základ (DVZ)				3 812,31 Kč
Redukce zjištěného DVZ:				
1. redukční hranice do	1 345,00 Kč	redukce na	90 %	1 210,50 Kč
2. redukční hranice do	2 017,00 Kč	redukce na	60 %	403,20 Kč
3. redukční hranice do	4 033,00 Kč	redukce na	30 %	538,59 Kč
Částka nad 3. redukční hranici se nezohledňuje				
Redukovaný DVZ				2 152,29 Kč
Nemocenská od	15. do	30. dne	60 %	20 662 Kč
Nemocenská od	31. do	60. dne	66 %	42 616 Kč
Nemocenská celkem za 60 dní				63 278 Kč
Nemocenská od	61.	dne	72 %	472 643 Kč
Nemocenská celkem za celkový počet dní				535 921 Kč

Zdroj: MPSV, vlastní zpracování

OSVČ s nadprůměrnými příjmy dostane při dočasné pracovní neschopnosti dávky nemocenské 21 298 Kč při délce trvání 30 dní, 65 225 Kč při neschopnosti trvající 60 dní a při 365 dnech dostane celkem 552 408 Kč.

Pro lepší přehlednost jsou vypočtené náhrady mzdy a dávky nemocenské pro zaměstnance a OSVČ se zvolenými příjmy a délkami trvání dočasné pracovní neschopnosti shrnuty v tabulce 50.

Tabulka 50: Přehled vypočtených náhrad mzdy a dávek nemocenské pro zaměstnance a OSVČ

Zaměstnanci	Délka trvání DPN (dny)		14	30	60	365
			Náhrada mzdy	Nemocenské	Nemocenské	Nemocenské
	Mzda					
	minimální	17 300 Kč	4 312 Kč	6 899 Kč	21 128 Kč	178 935 Kč
	mediánová	34 700 Kč	8 649 Kč	13 099 Kč	40 115 Kč	339 742 Kč
	průměrná	41 300 Kč	10 040 Kč	14 854 Kč	45 489 Kč	385 252 Kč
nadprůměrná	165 200 Kč	17 471 Kč	21 298 Kč	65 225 Kč	552 408 Kč	
OSVČ	Délka trvání DPN (dny)		14	30	60	365
	Příjmy	Vyměřovací základ	Náhrada mzdy	Nemocenské	Nemocenské	Nemocenské
	minimální	8 650 Kč	- Kč	3 450 Kč	10 565 Kč	89 470 Kč
	mediánové	17 350 Kč	- Kč	6 919 Kč	21 189 Kč	179 453 Kč
	průměrné	20 650 Kč	- Kč	8 235 Kč	25 219 Kč	213 586 Kč
	nadprůměrné	82 600 Kč	- Kč	20 662 Kč	63 278 Kč	535 921 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

5 Výsledky a zhodnocení

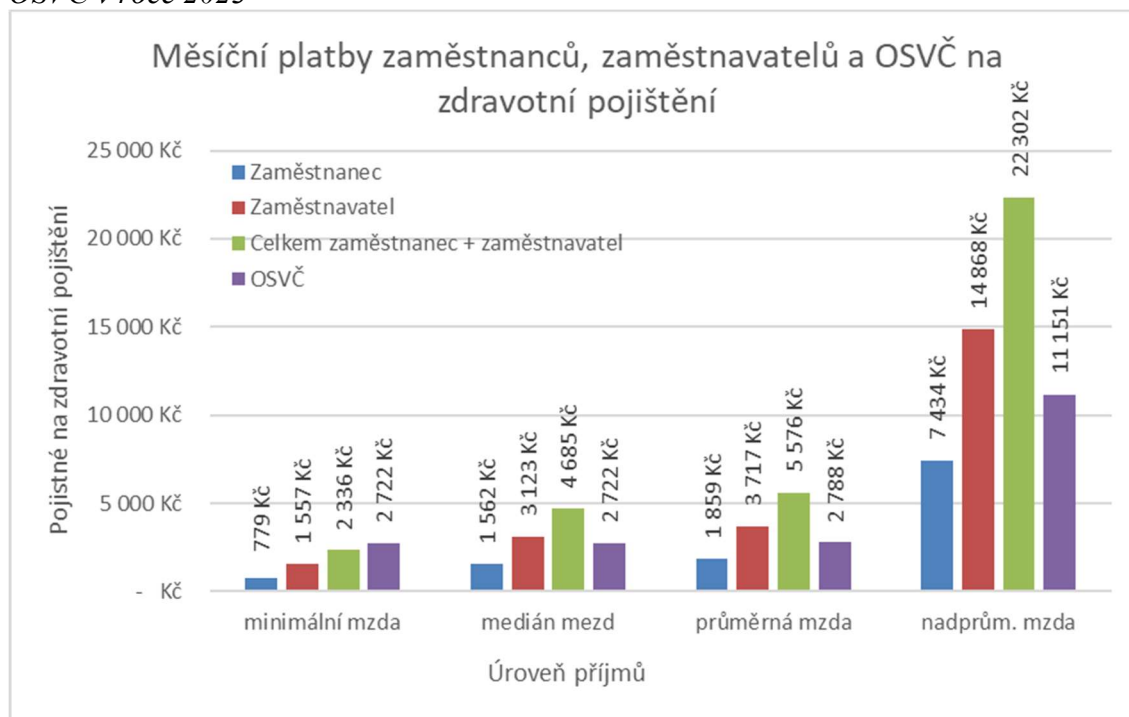
Výsledky primárních výpočtů získané v analytické části byly podrobeny dalšímu zkoumání a porovnávání. Nejprve bylo provedeno porovnání odvodů na zdravotní pojištění a poté odvody na sociální a nemocenské pojištění. Obdobně byly porovnány i některé dávky vyplácené ze sociálního pojištění, přičemž byly zvoleny nejčastěji vyplácené dávky, a to starobní důchod a dávky nemocenské včetně náhrady mzdy zaměstnanců. Do porovnávání byly zahrnuty odvody zaměstnanců i zaměstnavatelů a OSVČ. Pro lepší názornost bylo při porovnávání využito grafické zobrazení a tabulky, pokud se to zdálo vhodné.

Výpočty byly provedeny pro modelové osoby zaměstnanců a OSVČ s příjmy na čtyřech různých úrovních, na úrovni minimální mzdy 17 300 Kč, mediánu mezd 34 741 Kč, průměrné mzdy 41 300 Kč a nadprůměrné mzdy ve výši 165 200 Kč. Výpočty byly provedeny i pro OSVČ v tzv. paušálním režimu, kdy OSVČ platí jednou platbou daň z příjmu, pojistné na zdravotní pojištění a pojistné na sociální pojištění.

5.1 Zdravotní pojištění

Do porovnání výše odvodů na zdravotní pojištění byly zahrnuty platby zaměstnanců, zaměstnavatelů a OSVČ. Z grafu č. 2 je zřejmé, že pro všechny uvedené příjmové úrovně zaplatí nejnižší pojistné zaměstnanec. Zaměstnavatel hradí pro všechny příjmové úrovně kromě minimální mzdy do systému zdravotního pojištění nejvyšší částku. OSVČ odvádí nejvyšší pojistné jen při příjmu na úrovni minimální mzdy, protože jeho vyměřovací základ činí na rozdíl od zaměstnance jen 50 % zdanitelných příjmů a ten je při příjmu na úrovni minimální mzdy nižší než stanovený minimální vyměřovací základ. Při porovnání souhrnné platby zaměstnance a zaměstnavatele s platbou OSVČ je platba OSVČ vyšší pouze v případě příjmu na úrovni minimální mzdy, a to jen velmi nepatrně, pro všechny další příjmové úrovně je souhrnná platba zaměstnance a zaměstnavatele výrazně vyšší. Platba zaměstnavatele za zaměstnance je pro něj mzdovým nákladem, na který si zaměstnanec musí vydělat, je to v podstatě jakýsi příjem zaměstnance, který bez započtení do hrubé mzdy zaměstnavatel rovnou odvede do systému zdravotního pojištění. Z tohoto důvodu je vhodnější pro porovnání použít souhrnnou platbu zaměstnance a zaměstnavatele.

Graf 2: Měsíční platby pojistného na zdravotní pojištění zaměstnanců, zaměstnavatelů a OSVČ v roce 2023

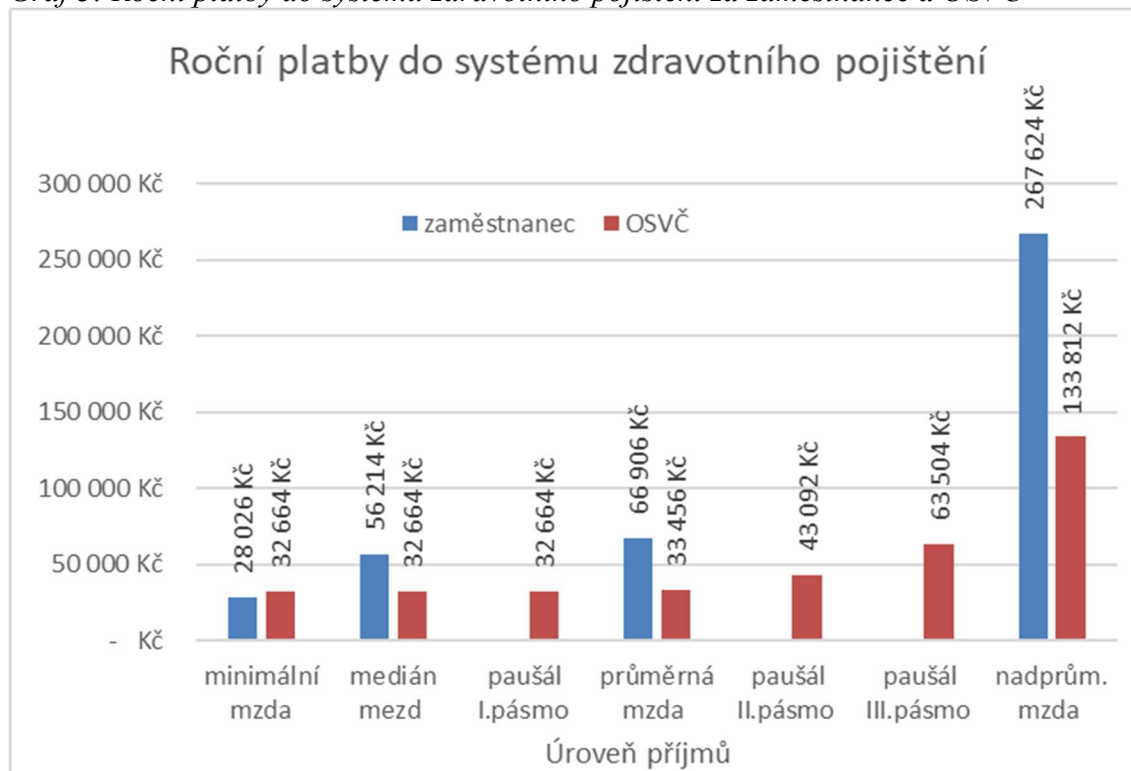
Zdroj: vlastní zpracování

Zjištěné rozdíly v platbách jsou způsobené rozdílnými vyměřovacími základy zaměstnanců a OSVČ. Vyměřovacím základem zaměstnance je celý jeho příjem, zatímco pro OSVČ je vyměřovacím základem jen 50 % jeho zdanitelných příjmů. Minimálním vyměřovacím základem zaměstnance je minimální mzda, která není nijak navázána na průměrnou mzdu a v současné době je přibližně na úrovni 50 % mediánu mezd a na úrovni 42 % průměrné mzdy. Minimálním vyměřovacím základem OSVČ je 50 % průměrné mzdy, kdy průměrná mzda se vypočte jako součin všeobecného vyměřovacího základu pro účely důchodového pojištění za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, pro který se průměrná mzda zjišťuje, a přepočítacího koeficientu pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu. Minimální vyměřovací základ OSVČ je tedy vyšší než minimální vyměřovací základ zaměstnance, ale při vyšších příjmech je naopak vyměřovací základ OSVČ ve srovnání s vyměřovacím základem zaměstnance jen poloviční. To způsobuje výrazné disproporce v platbách pojistného na zdravotní pojištění zaměstnanců a OSVČ, jak je patrné i z grafu 3, kde jsou znázorněny roční odvody do systému zdravotního pojištění za zaměstnance a OSVČ.

Platbu pojistného na zdravotní pojištění odvádějí ve své paušální platbě i OSVČ v paušálním režimu. OSVČ v I. pásmu odvádějí do zdravotního pojištění platbu ve výši

2 722 Kč měsíčně, což odpovídá minimálnímu vyměřovacímu základu pro OSVČ. Ve II. pásmu odvádí v rámci paušální platby OSVČ 3 591 Kč a ve III. Pásmu 5 292 Kč měsíčně. Roční výše plateb OSVČ v paušálním režimu je pro přehlednost zahrnuta do grafu 3.

Graf 3: Roční platby do systému zdravotního pojištění za zaměstnance a OSVČ

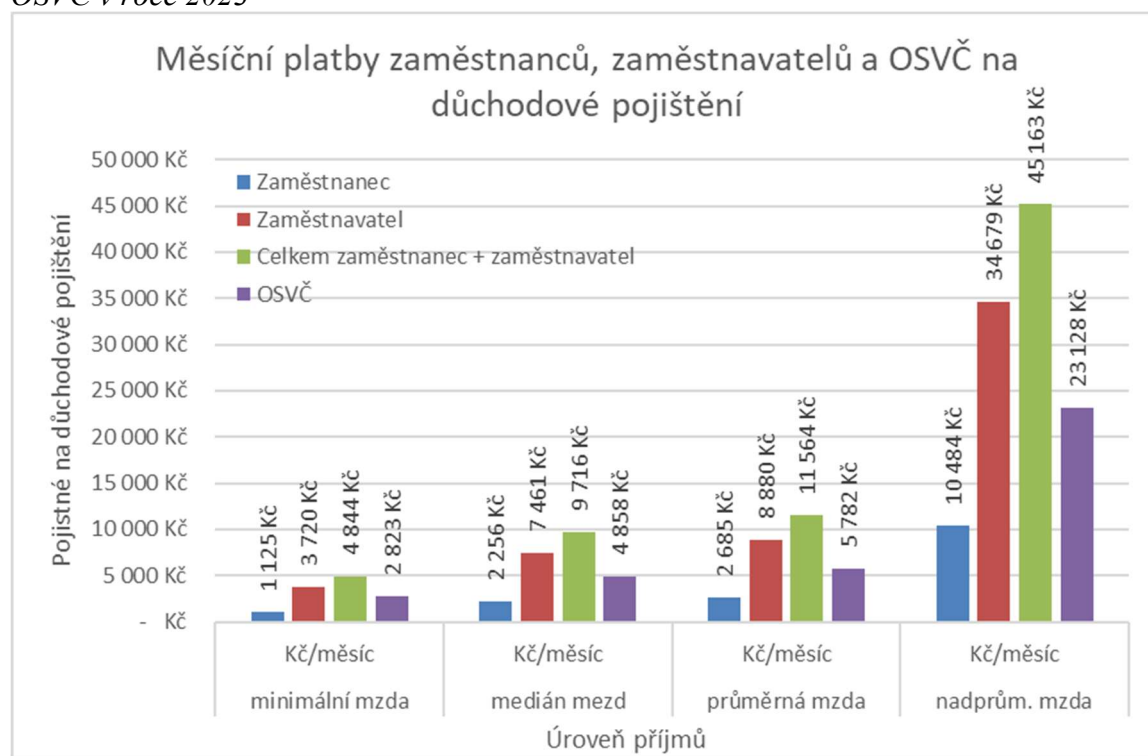
Zdroj: vlastní zpracování

5.2 Důchodové pojištění

Obdobně jako u zdravotního pojištění byly do komparace výše odvodů na důchodové pojištění zahrnuty platby zaměstnanců, zaměstnavatelů a OSVČ. Získaná data jsou znázorněna v grafu 4, ze kterého je zřejmé, že ve všech příjmových kategoriích odvede nejvyšší pojistné zaměstnavatel, a naopak nejnižší zaměstnanec. Na všech příjmových úrovních ale OSVČ odvede do systému důchodového pojištění částky menší, než jsou celkové platby zaměstnance a zaměstnavatele. Přestože celková sazba pojistného odvedeného za zaměstnance činí 28 % (21,5 % zaměstnavatel + 6,5 % zaměstnance) a je tedy stejná jako sazba pojistného OSVČ, částky odvedené do systému důchodového pojištění se pro stejné úrovně příjmu zaměstnance a OSVČ poměrně výrazně liší. To je opět způsobeno rozdílným výpočtem vyměřovacího základu. Vyměřovací základ pro platbu zaměstnance a zaměstnavatele je v podstatě shodný s hrubou mzdou zaměstnance, zatímco vyměřovacím základem OSVČ je 50 % jeho zdanitelných příjmů. Minimální vyměřovací

základ zaměstnance není stanoven, vyměřovacím základem je souhrn příjmů ze zaměstnání, které zakládá účast na nemocenském pojištění. Minimální výše příjmu v pracovněprávním vztahu zakládající účast na nemocenském pojištění je 4000 Kč měsíčně. V případě zaměstnance na dohodu o provedení práce vzniká účast na nemocenském pojištění při příjmu nad 10 000 Kč měsíčně. Pro OSVČ je minimální vyměřovací základ stanoven ve výši 25 % průměrné mzdy, pro rok 2023 je minimální vyměřovací základ OSVČ 10 081 Kč, což je výrazně nižší částka, než je do výpočtů zahrnutý příjem na úrovni minimální mzdy. Výpočty odvodů z nadprůměrných příjmů jsou ovlivněny také stanovením maximálního vyměřovacího základu ve výši 48násobku průměrné mzdy a pro rok 2023 je toto maximum stanoveno ve výši 1 935 552 Kč za rok, tj. 161 296 Kč měsíčně.

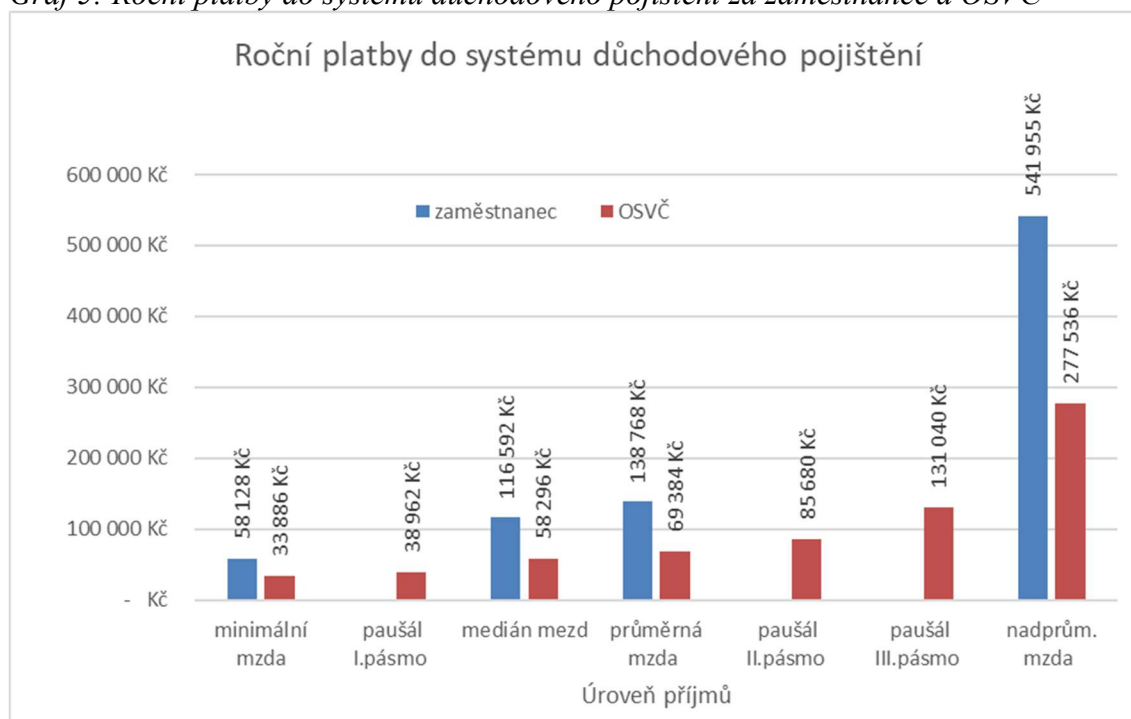
Graf 4: Měsíční platby pojistného na důchodové pojištění zaměstnanců, zaměstnavatelů a OSVČ v roce 2023

Zdroj: vlastní zpracování

Rozdíly v platbách do systému důchodového pojištění za zaměstnance a OSVČ jsou dobře viditelné z grafu 5, kde jsou zahrnuty i platby OSVČ v paušálním režimu. Roční platby OSVČ jsou přibližně na úrovni 50 % plateb odvedených za zaměstnance, což koresponduje s tím, že i jejich vyměřovací základ je roven jen 50 % zdanitelných příjmů. Platby OSVČ v paušálním režimu jsou také poměrně nízké, a i v nejvyšším III. pásmu paušálního režimu jsou odvody nižší, než jsou odvody uhrazené za zaměstnance s průměrnou mzdou.

Graf 5: Roční platby do systému důchodového pojištění za zaměstnance a OSVČ

Zdroj: vlastní zpracování

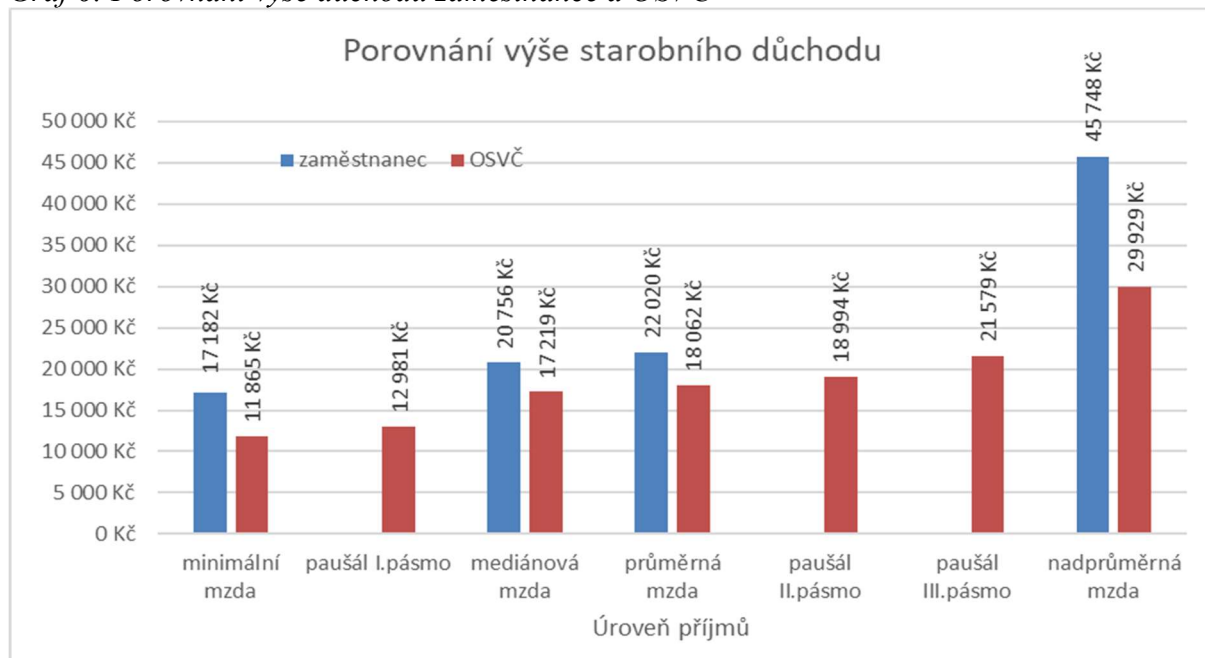
5.3 Starobní důchody

Výše starobního důchodu byla vypočítána pro modelové osoby zaměstnance a OSVČ, které dosáhnou důchodový věk v roce 2023 a s předpokládanou dosaženou dobou důchodového pojištění 48 let. Pro výpočty výše starobního důchodu zaměstnance byly použity vyměřovací základy na úrovni minimální, mediánové, průměrné a nadprůměrné mzdy. Pro výpočet výše důchodu OSVČ byl použit vyměřovací základ ve výši 50 % jejich zdanitelných příjmů, které byly zvoleny stejně jako u zaměstnance na úrovni minimální, mediánové, průměrné a nadprůměrné mzdy.

Získaná data jsou přehledně znázorněna v grafu 6, pro úplnost jsou tam uvedeny i výše důchodů pro OSVČ s odvody v rámci paušální daně. Z grafu je dobře patrné, že výše důchodu OSVČ je na všech příjmových hladinách nižší, než je výše důchodu zaměstnanců. To odpovídá nižším platbám OSVČ do systému důchodového pojištění ve srovnání s platbami odvedenými za zaměstnance. Příčinou nižších odvodů OSVČ je jejich nižší vyměřovací základ, který je v porovnání se zaměstnanci s příjmem na stejné úrovni jen poloviční. Zatímco platby OSVČ na důchodové pojištění jsou téměř na všech příjmových hladinách o 50 % nižší, než jsou platby za zaměstnance, výše důchodu při příjmu na úrovni nadprůměrné mzdy OSVČ dosahuje 65 % důchodu zaměstnance, při příjmech na úrovni

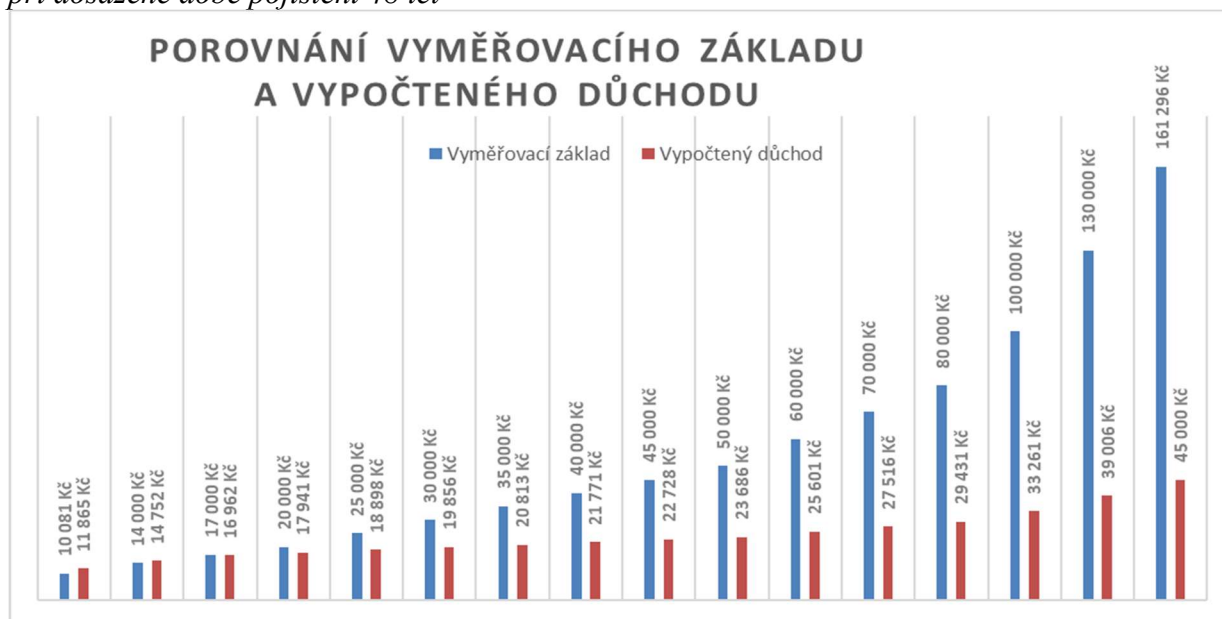
průměrné mzdy a mediánu mezd dosahuje téměř 83 % a pro příjem na úrovni minimální mzdy dosahuje důchod OSVČ téměř 69 % důchodu zaměstnance. To je způsobeno poměrně vysokou příjmovou solidaritou důchodového systému, která je patrná z grafu 7.

Graf 6: Porovnání výše důchodů zaměstnance a OSVČ

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 7: Porovnání vyměřovacího základu a vypočteného důchodu přiznaného v roce 2023 při dosažené době pojištění 48 let

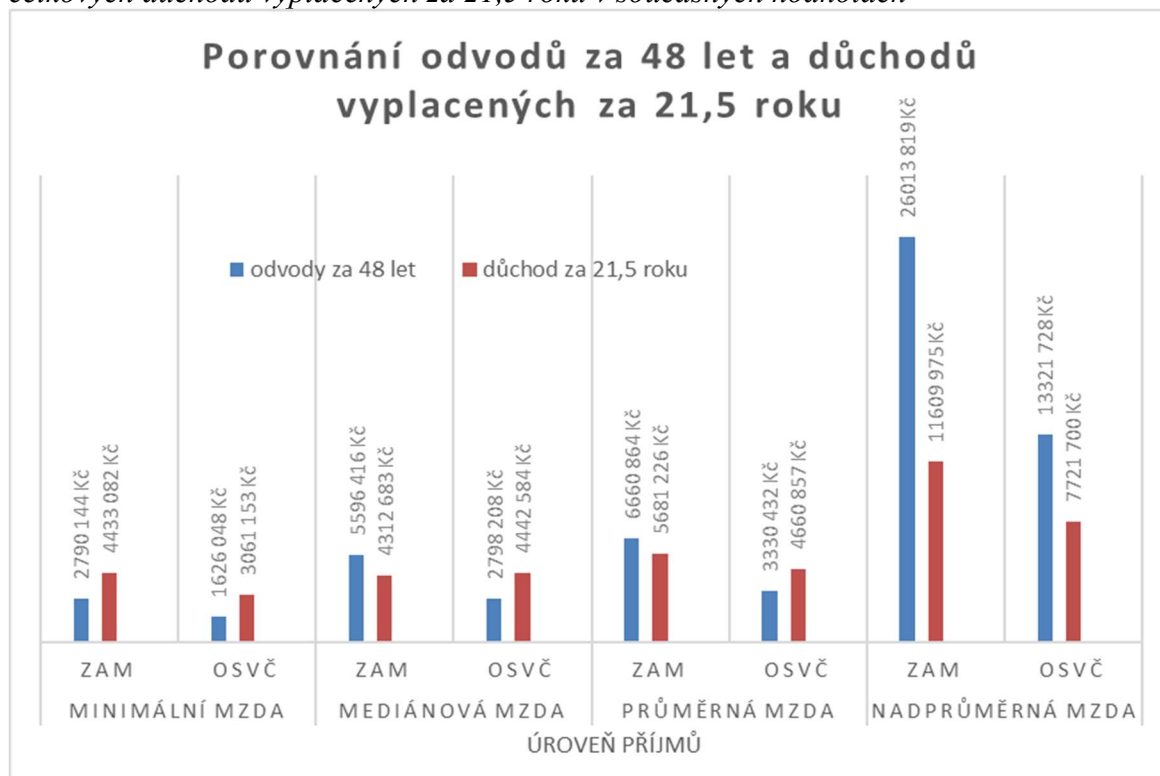

Zdroj: vlastní zpracování

Porovnání celkových odvodů do systému důchodového pojištění za 48 let přepočtených na současnou hodnotu a vyplacených důchodů v současné hodnotě při pobírání

důchodu po dobu 21,5 roku, což je předpokládaná průměrná doba strávená v důchodu, je znázorněno v grafu 8. Do porovnání jsou zahrnuty celkové odvody za zaměstnance a OSVČ a jim vyplacené důchody na všech čtyřech uvažovaných příjmových hladinách.

Graf 8: Porovnání celkových odvodů za zaměstnance a OSVČ za 48 let pojištění a celkových důchodů vyplacených za 21,5 roku v současných hodnotách

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu 8 je patrné, že celkové odvody za zaměstnance jsou nižší než celková částka vyplacená jako důchody jen v případě příjmu zaměstnance na úrovni minimální mzdy. Na všech dalších uvažovaných příjmových hladinách je zaměstnanci na důchodech vyplacena nižší částka, než jsou celkové odvody za zaměstnance do systému důchodového pojištění. OSVČ naopak odvede do systému vyšší celkovou částku, než mu je vyplacena na důchodech jen v případě příjmu na úrovni nadprůměrné mzdy. Při příjmu OSVČ na nižších uvažovaných příjmových hladinách jsou jeho odvody do systému nižší než vyplacené důchody.

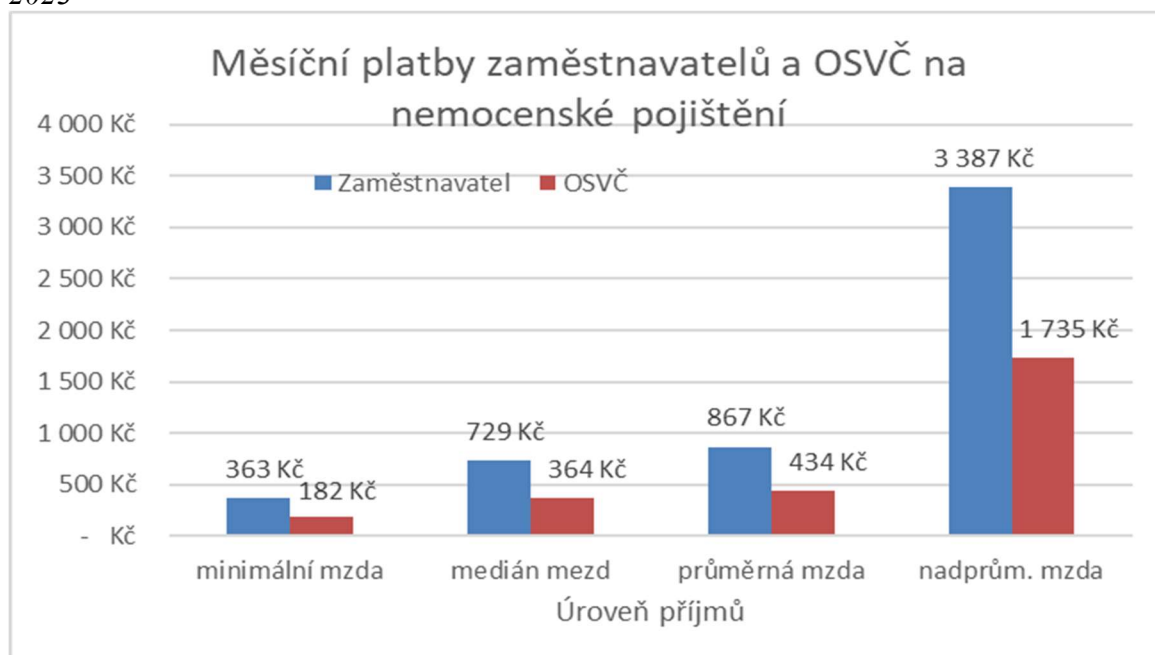
5.4 Nemocenské pojištění

Povinnost odvádět platby na nemocenské pojištění mají pouze zaměstnavatelé, kteří odvádějí za své zaměstnance do tohoto systému pojištění ve výši 2,1 % z jejich hrubé mzdy. Pro OSVČ jsou platby nemocenského pojištění dobrovolné a nejsou zahrnuty ani

do paušálních plateb OSVČ. V případě, že se OSVČ rozhodnou pro platbu nemocenského pojištění, je sazba také 2,1 % z vyměřovacího základu, který je stanoven ve výši 50 % jejich zdanitelných příjmů. Mohou si však zvolit i platbu vyššího pojistného v zákonem stanoveném rozmezí.

Do porovnání výše odvodů na nemocenské pojištění byly zahrnuty platby zaměstnavatelů a OSVČ a byly do něj zahrnuty platby odpovídající zvoleným příjmovým hladinám. Výsledky porovnání jsou přehledně znázorněny v grafu 9.

Graf 9: Měsíční platby pojistného na nemocenské pojištění zaměstnavatelů a OSVČ v roce 2023

Zdroj: vlastní zpracování

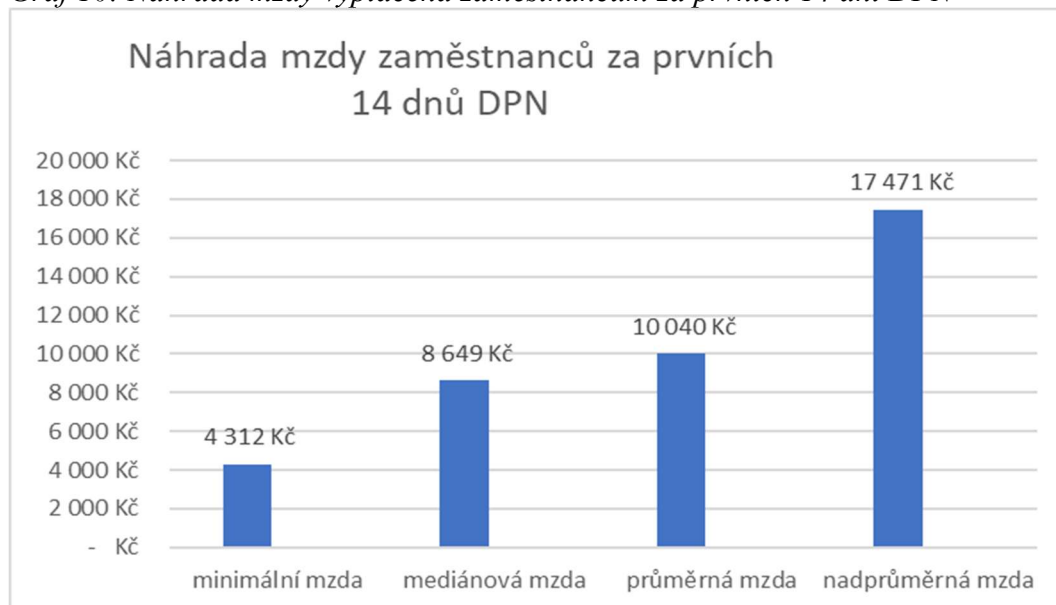
Z grafu 9 je zjevné, že pro všechny uvedené příjmové úrovně jsou platby OSVČ, pokud si dobrovolně neplatí pojištění vyšší, než odpovídá jejich vyměřovacímu základu, poloviční ve srovnání s platbami odvedenými za zaměstnance, což koresponduje s tím, že i jejich vyměřovací základ je poloviční. V případě nadprůměrné mzdy se u platby za zaměstnance již projeví stanovený maximální vyměřovací základ, který je o něco nižší, než je zvolená nadprůměrná mzda, a proto poměr platby OSVČ a zaměstnance je v tomto případě nepatrně vyšší a to 51 %.

5.5 Náhrada mzdy a nemocenské

Náhradu mzdy vyplácí zaměstnavatel svým zaměstnancům v prvních čtrnácti dnech dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény. Nyní je vyplácena již od prvního dne

pracovní neschopnosti a její výše je závislá na průměrném výdělku zaměstnance v předcházejícím čtvrtletí. OSVČ nemají žádného zaměstnavatele, a náhradu mzdy v prvních čtrnácti dnech nedostávají. Výše náhrady mzdy zaměstnanců za prvních 14 dní DPN pro zvolené příjmové hladiny jsou znázorněny v grafu 10.

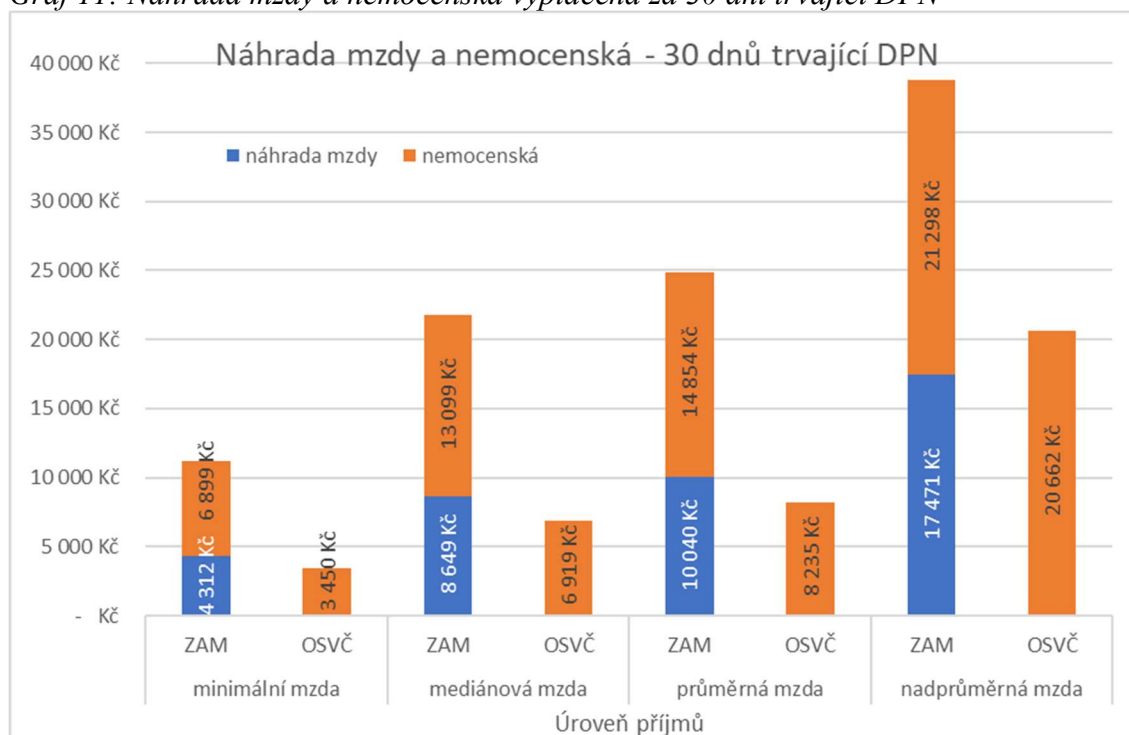
Graf 10: Náhrada mzdy vyplacená zaměstnancům za prvních 14 dní DPN

Zdroj: vlastní zpracování

V případě dočasné pracovní neschopnosti trvající déle než 14 dní mají zaměstnanci a OSVČ, kteří si hradí nemocenské pojištění, nárok na dávky nemocenské. Výše dávky zaměstnanců závisí na průměrném příjmu v předcházejících dvanácti měsících a na délce trvání pracovní neschopnosti. U OSVČ je výše dávek závislá na jejich vyměřovacím základu, který činí 50 % jejich daňového základu za předchozí rok a na délce trvání pracovní neschopnosti. OSVČ si však může platit i vyšší pojistné až do maximální výše stanovené zákonem. Při předchozích výpočtech nebyly vyšší platby pojistného uvažovány, do porovnání byly zahrnuty jen platby pojistného ve výši odpovídající zvoleným příjmům modelových osob.

Graf 11: Náhrada mzdy a nemocenská vyplacená za 30 dní trvající DPN

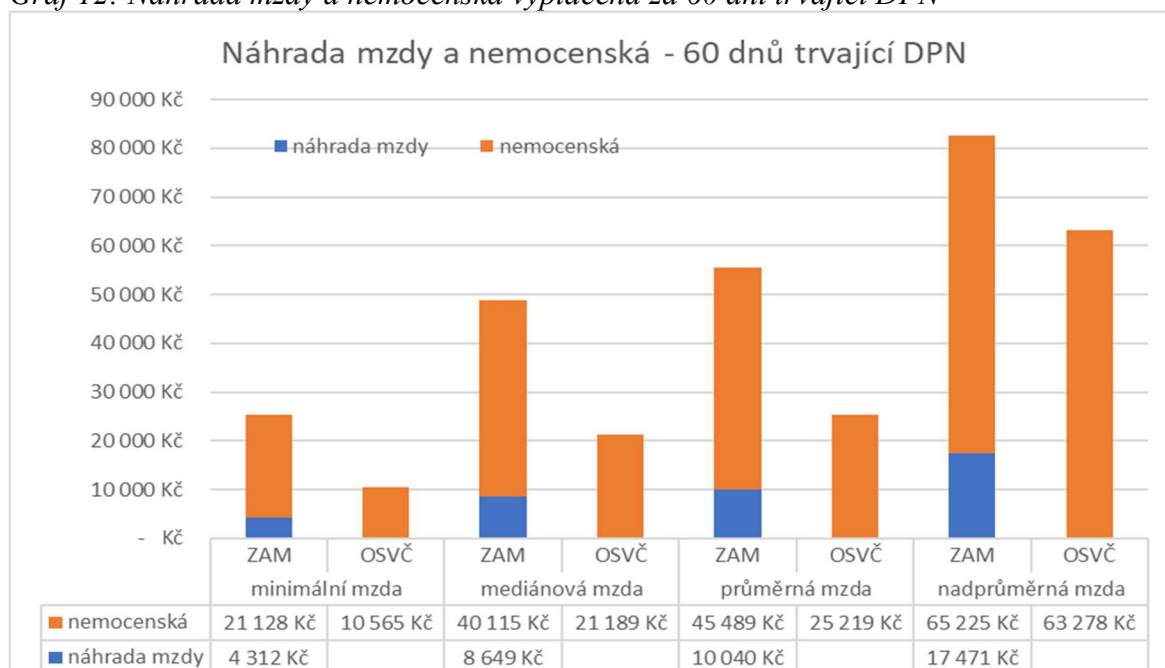

Zdroj: vlastní zpracování

Při trvání DPN po dobu 30 dní získají OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy nemocenské dávky poloviční v porovnání s dávkami nemocenské zaměstnanců s minimální mzdou. Se zvyšujícím se příjmem se vlivem výpočtových redukčních hranic poměr nemocenské zaměstnanců a OSVČ postupně snižuje. Při příjmu na úrovni mediální mzdy činí nemocenská OSVČ 53 % nemocenské zaměstnance, na úrovni průměrné mzdy je to 55 % a na úrovni nadprůměrné mzdy je to již 97 % nemocenské zaměstnance. Příjem zaměstnanců je však během DPN ještě výrazně navýšen o náhradu mzdy vyplácenou zaměstnavatelem v prvních 14 dnech neschopnosti, jak je dobře vidět z grafu 11.

V případě trvání DPN 60 dní je poměr nemocenské vyplácené OSVČ a zaměstnancům na zvolených příjmových úrovních stejný jako při délce trvání DPN 30 dní. Na celkovém příjmu zaměstnance po dobu DPN se i zde opět poměrně výrazně podílí vyplácená náhrada mzdy. Data jsou přehledně shrnuta v grafu 12.

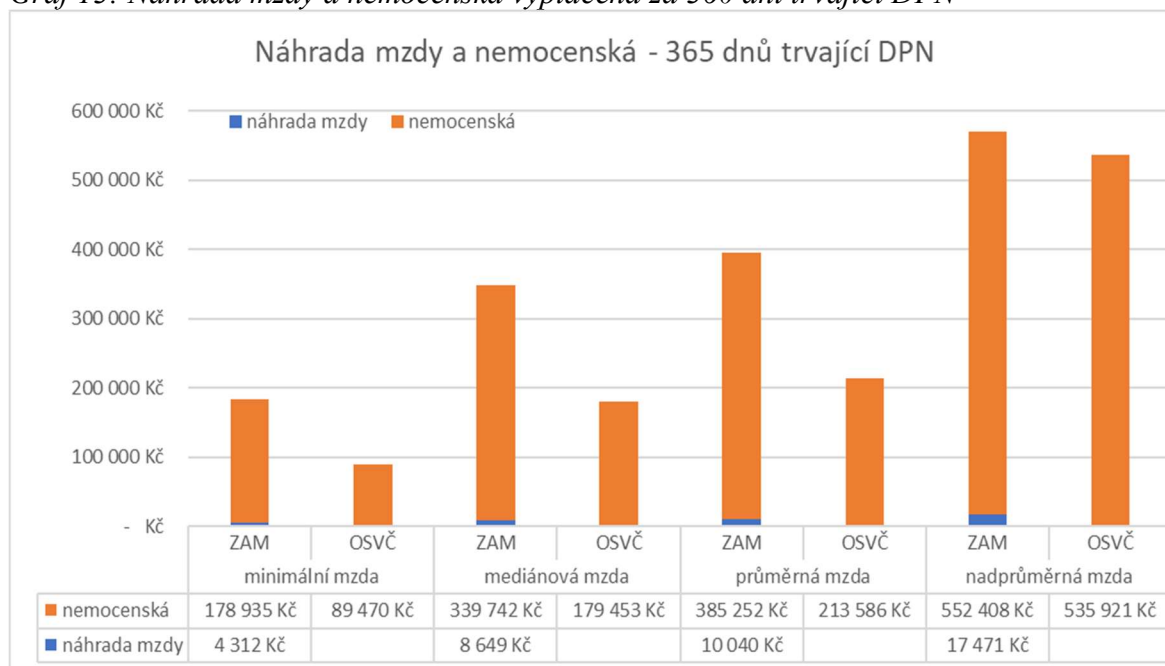
Graf 12: Náhrada mzdy a nemocenská vyplacená za 60 dní trvající DPN

Zdroj: vlastní zpracování

Obdobný je i poměr dávek nemocenské vyplacených OSVČ a zaměstnanci při dlouhodobé dočasné pracovní neschopnosti trvající 365 dnů, což je dobře viditelné z grafu 13. Při příjmu na úrovni minimální mzdy obdrží OSVČ nemocenskou ve výši 50 % nemocenské zaměstnance, s narůstajícím příjmem narůstá i poměr vyplacené OSVČ a zaměstnance až na 97 %.

Graf 13: Náhrada mzdy a nemocenská vyplacená za 360 dní trvající DPN

Zdroj: vlastní zpracování

5.6 Zhodnocení

Při porovnání výše plateb jednotlivých účastníků do pojistných systémů vychází nejnižší odvody zaměstnance a nejvyšší odvody zaměstnavatele. Odvody OSVČ jsou většinou o něco vyšší než odvody zaměstnanců, ale výrazně nižší než odvody zaměstnavatelů. Do porovnání byly vzaty v úvahu souhrnné platby zaměstnance a zaměstnavatele, protože do pojistného systému vstupují jako platby za zaměstnance, a i výše dávek se pak odvíjí od této celkové platby. Zaměstnavatel finance na úhradu odvodů musí zahrnout do mzdových nákladů, na které si zaměstnanec musí svou prací vydělat. Je to v podstatě příjem zaměstnance odvedený rovnou do systémů pojištění bez zahrnutí do jeho hrubé mzdy. V předchozích letech bylo toto pojistné součástí tzv. superhrubé mzdy, která více odpovídala realitě mzdových nákladů na zaměstnance.

Rozdílná výše odvodů do systémů zdravotního a sociálního pojištění při stejných sazbách pojistného je způsobena rozdílnou konstrukcí vyměřovacího základu, kdy vyměřovací základ zaměstnance je shodný s jeho hrubou mzdou a vyměřovací základ OSVČ činí jen 50 % jeho zdanitelných příjmů. Současně se zejména v případě příjmů na nižších úrovních projevuje i rozdílně stanovená částka minimálního vyměřovacího základu. Pro platby na zdravotní pojištění je minimálním vyměřovacím základem pro odvody za zaměstnance minimální mzda, která činí pro rok 2023 17 300 Kč. Pro OSVČ je minimální vyměřovací základ stanoven na úrovni 50 % průměrné mzdy, což je pro rok 2023 částka 20 162 Kč. Z důvodu takto stanoveného minimálního vyměřovacího základu odvádí OSVČ na zdravotní pojištění platbu ve výši minimální měsíční zálohy při příjmech na třech různých úrovních, na úrovni minimální, mediánové a průměrné mzdy. Až při příjmech vyšších, než je průměrná mzda, odvádějí OSVČ vyšší zálohy, než je stanovená minimální záloha. Při porovnání s odvody za zaměstnance však do systému zdravotního pojištění hradí nepatrně vyšší částku jen při příjmu na úrovni minimální mzdy, na všech dalších příjmových hladinách jsou platby za zaměstnance výrazně vyšší, než jsou platby OSVČ.

Ze systému zdravotního pojištění nejsou vypláceny žádné dávky, ale je z něj financován velký podíl nákladů na zdravotnictví, jehož služby využívají v podobné míře jak zaměstnanci, tak i OSVČ. Proto i odvody na zdravotní pojištění by měly být při stejné úrovni příjmů srovnatelné, a to v současné době nejsou. Odvody OSVČ a odvody za zaměstnance jsou srovnatelné pouze při příjmech na úrovni minimální mzdy, na ostatních uvažovaných příjmových hladinách jsou odvody OSVČ výrazně nižší, než jsou odvody za zaměstnance.

Obdobně se liší i výše odvodů do systému sociálního pojištění. Přestože sazby pojistného pro odvody za zaměstnance a OSVČ jsou shodné, odlišná konstrukce stanovení jejich vyměřovacího základu je příčinou poměrně velkých rozdílů v odvedených částkách do systému sociálního pojištění.

Největší část financí sociálního pojištění připadá na důchodové pojištění, na kterém byla komparace odvodů provedena. Vyměřovací základ je stejný jako pro zdravotní pojištění, pro platby pojistného za zaměstnance je to jeho hrubá mzda, pro OSVČ je to 50 % jeho zdanitelného příjmu. Minimální vyměřovací základ pro odvody na sociální pojištění je však stanoven jinak než pro zdravotní pojištění. Minimálním vyměřovacím základem pro platby pojistného za zaměstnance pracujícího na plný úvazek je minimální mzda. Pro OSVČ je minimální vyměřovací základ stanoven na úrovni 25 % průměrné mzdy, což je pro rok 2023 částka 10 081 Kč, a to je výrazně méně, než je minimální mzda 17 300 Kč. Platby do systému sociálního pojištění jsou pro výrazně nadprůměrné příjmy ovlivněny také maximálním vyměřovacím základem ve výši čtyřnásobku průměrné mzdy, což je pro rok 2023 částka 161 296 Kč měsíčně. Na všech analyzovaných příjmových hladinách jsou odvody OSVČ do systému důchodového pojištění výrazně nižší, a to zhruba na úrovni 50 % odvodů za zaměstnance.

Nižší odvody OSVČ se poté projevují v nižších dávkách vyplácených OSVČ z důchodového pojištění. Vlivem poměrně velké solidarnosti důchodového systému v ČR však OSVČ nedostávají důchody o polovinu menší než zaměstnanci se stejnými příjmy. Poměr důchodů OSVČ k důchodu zaměstnance na zkoumaných příjmových hladinách se pohybuje od 65 % až do 83 %. Zejména při odvodech OSVČ odvozených z minimálního vyměřovacího základu jsou následně vyplácené důchody velmi nízké. Při porovnání celkových odvodů v dnešní hodnotě za 48 let pojištění a vyplacených důchodů za 21,5 roku dostane OSVČ vždy vyplaceno více, než do systému odvede, zatímco platby za zaměstnance za 48 let jsou vyjma příjmu na úrovni minimální mzdy vždy vyšší, než jsou mu za 21,5 roku na důchodech vyplaceny.

Poněkud specifické je nemocenské pojištění, které není pro OSVČ povinné, ale mohou se jej účastnit dobrovolně. Vyměřovacím základem zaměstnance je jeho hrubá mzda, OSVČ 50 % jeho zdanitelných příjmů. Minimální vyměřovací základ zaměstnance pracujícího na plný úvazek je minimální mzda, pro OSVČ byl stanoven pro rok 2023 ve výši 8000 Kč. Pro OSVČ je v právních předpisech definován i maximální vyměřovací základ. OSVČ

dobrovolně účastná nemocenského pojištění si může platit i vyšší nemocenské pojištění, než odpovídá vypočtenému z jeho vyměřovacího základu, a to až do výše 2,1 % z maximálního vyměřovacího základu. Do porovnání byly zahrnuty platby OSVČ odpovídající jejich vyměřovacímu základu. Na stejných příjmových hladinách jsou platby OSVČ na úrovni 50 % platby za zaměstnance. Dávky nemocenské pro OSVČ činí 50 % dávek nemocenské zaměstnance při příjmech na úrovni minimální mzdy a postupně se vlivem redukčních hranic poměr zvyšuje až na 97 % při příjmech na úrovni nadprůměrné mzdy. Nemocenské je vypláceno až od 15. dne DPN, v prvních 14 dnech náleží zaměstnanci náhrada mzdy od zaměstnavatele. OSVČ nepobírá od nikoho mzdu a nemůže tedy dostávat žádnou náhradu mzdy.

V nastavení systémů povinného pojištění pro zaměstnance a OSVČ jsou poměrně velké rozdíly, výpočty některých plateb a dávek jsou zbytečně složité a nepřehledné. Reálně OSVČ odvádějí do těchto systémů nižší platby a získávají pak nižší dávky vlivem snížení vyměřovacího základu o polovinu ve srovnání s vyměřovacím základem zaměstnance a jeho zaměstnavatele. Velké rozdíly jsou i ve výši minimálních vyměřovacích základů OSVČ pro jednotlivá pojištění, kdy nejvyšší je minimální vyměřovací základ pro platby na zdravotní pojištění, ten je stanoven ve výši 50 % průměrné mzdy a pro rok 2023 činí 20 162 Kč. Pro důchodové pojištění je stanoven ve výši 25 % průměrné mzdy a pro rok 2023 činí 10 081 Kč a pro dobrovolné nemocenské pojištění je stanoven minimální vyměřovací základ pro rok 2023 ve výši 8000 Kč.

Jedním z možných řešení částečného vyrovnání podmínek OSVČ a zaměstnanců pro platby pojistného a výši vyplácených dávek z pojistných systémů je sjednocení minimálních vyměřovacích základů pro všechny druhy povinných pojistných systémů s jejich navázáním na minimální mzdu, tak jako je tomu u zaměstnanců. Minimální vyměřovací základ ve výši minimální mzdy by se tak měnil spolu se změnou minimální mzdy. Tím by došlo k mírnému snížení plateb pojistného na zdravotní pojištění z 2 722 Kč na 2 334 Kč u OSVČ s příjmy na úrovni minimální a mediánové mzdy a k významnému zvýšení odvodů OSVČ na důchodové pojištění z 2 823 Kč na 4 844 Kč u OSVČ s příjmy na úrovni minimální mzdy. To by pomohlo v budoucnu eliminovat vyplácení abnormálně nízkých důchodů OSVČ v případech jejich odvodů z minimálního vyměřovacího základu.

Současně by měl být postupně výrazně zvýšen vyměřovací základ OSVČ, který činí nyní jen 50 % zdanitelných příjmů a reálně tak OSVČ odvádějí na důchodové pojištění

vlastně jen 14 % zdanitelných příjmů, nikoli 28 % a na zdravotní pojištění 6,75 % zdanitelných příjmů a ne 13,5 %, pokud jejich vyměřovací základ přesahuje stanovený minimální vyměřovací základ. To je příčinou výrazně nižších odvodů OSVČ do pojistných systémů ve srovnání s odvody za zaměstnance a současně pak i nižších dávek vyplácených z důchodového pojištění. K mírnému navýšení vyměřovacího základu OSVČ pro platbu na sociální pojištění z 50 % na 55 % zdanitelných příjmů došlo s platností od 1.1.2024, vyměřovací základ pro platbu zdravotního pojištění však zůstal beze změny.

Nemocenské pojištění OSVČ často nevyužívají, dle ČSÚ bylo v roce 2022 nemocensky pojištěno jen 16 % OSVČ. Příčinou může být nízká informovanost OSVČ, kteří často vnímají, že prvních 14 dní nemoci žádné dávky nedostanou a poté jen nějakou velmi nízkou částku. Většinou neví, že pokud mají celý kalendářní měsíc nárok na výplatu nemocenského, peněžité pomoci v mateřství nebo dlouhodobého ošetrového z nemocenského pojištění OSVČ, nemusejí po tuto dobu hradit zálohy na sociální a zdravotní pojištění, přičemž prvních 14 dní DPN se do této doby také počítá, přestože nemocenské není v této době vypláceno. Při výpočtu důchodu se OSVČ poté tyto dny zahrnou do vyloučených dob. Osvobození od placení záloh jen v případě nároku na výplatu z nemocenské po celý kalendářní měsíc není spravedlivé, OSVČ v DPN od prvního do posledního dne měsíce hradit zálohu nemusí a OSVČ v DPN od půlky měsíce do půlky dalšího měsíce musí hradit plné zálohy. V tomto směru je prostor ke zlepšení, v dnešní době digitálních neschopenek by neměl být problém umožnit platbu poměrné části záloh dle počtu dnů DPN. To by vedlo k dalšímu částečnému srovnání podmínek OSVČ a zaměstnanců, kteří platí odvody ze své mzdy a pokud ji po dobu DPN nepobírají, platby do pojistných systémů neodvádějí. Na rozdíl od zaměstnance má OSVČ možnost uzavřít si místo nemocenského pojištění komerční pojištění pro případ nemoci, to mu ale výhody spojené s účastí v nemocenském pojištění neposkytne. K výraznému zlepšení, a hlavně zvýšení počtu OSVČ účastných nemocenského pojištění by pomohla významně lepší osvěta pro OSVČ ze strany MPSV, která by pomohla zvýšit informovanost OSVČ o výhodách účasti v nemocenském pojištění.

Velmi časté změny právních předpisů vymezujících sociální pojištění a jeho subsystémy spolu s nedostatečnou komunikací orgánů státní správy jsou příčinou nedostatečné informovanosti občanů, a to jak zaměstnanců, tak i OSVČ. Pro zaměstnance to není až takový problém, jeho odvody do pojistných systémů jsou povinné a poměrně

jednoznačně dané a řeší je za něj mzdová účtárna. Jiná situace je však u OSVČ, kdy se lze například stále ještě setkat s tím, že se domnívají, že výše důchodu se počítá z příjmů za posledních 10 let před odchodem do důchodu. Zákon, kterým se změnil výpočet důchodu se zahrnutím příjmů od roku 1986, platí ale již od roku 1995. Od té doby byl Zákon 155/1995 Sb. nesčetněkrát novelizován a dnes platí již jeho 91. verze a další 3 verze jsou připraveny pro následující roky, a i ty budou s největší pravděpodobností změněny ještě dřív, než vejdou v platnost. Zlepšení komunikace změn právních předpisů týkajících se povinného pojištění by mohlo vést k lepší informovanosti a tím zvýšení odpovědnosti občanů, zaměstnanců i OSVČ, ve vztahu k pojistným systémům.

Každý občan, ať už zaměstnanec nebo osoba samostatně výdělečně činná, by měl mít možnost si snadno spočítat nebo alespoň získat informaci o výši důchodu v současné hodnotě odpovídající jeho aktuálnímu vyměřovacímu základu a předpokládaným odpracovaným roků v době dosažení důchodového věku. Měl by mít možnost zjistit, jakou výši vyměřovacího základu by musel mít, aby získal důchod ve výši dle jeho představ. Vzhledem ke složitosti výpočtu a neustálým změnám výpočtových parametrů z důvodu neustálých změn právních předpisů je toto v současné době téměř nemožné. Částečně se o zprostředkování informace o výši důchodu snaží MPSV prostřednictvím Informativní důchodové aplikace, do které však není možné často zadat všechny potřebné informace (například chybějící odpracované roky), není možné počítat s předpokládanými odpracovanými lety do doby dosažení důchodového věku, ani provádět modelace výpočtu s cílem zjistit potřebnou výši vyměřovacího základu pro dosažení požadované výše důchodu.

6 Závěr

Zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné mají z hlediska sociálního a zdravotního pojištění specifické postavení. Cílem této diplomové práce bylo na základě provedené analýzy sociálního a zdravotního pojištění vyhodnotit specifika pojištění u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných, a to jak z hlediska odvodů pojistného, tak i výplaty dávek důchodového a nemocenského pojištění a navrhnout možná opatření pro optimalizaci nastavení podmínek u obou skupin pojištěnců.

Na základě provedené analýzy výše odvodů do systému zdravotního pojištění za zaměstnance a OSVČ na různých příjmových hladinách bylo zjištěno, že pouze OSVČ s příjmy na úrovni minimální mzdy odvádějí vyšší platby na zdravotní pojištění, než jsou odváděny do tohoto systému za zaměstnance, a to asi o 16,5 %. Na všech dalších vyšetřovaných příjmových hladinách na úrovni mediánu mezd, průměrné mzdy a nadprůměrné mzdy odvádějí OSVČ na zdravotní pojištění o 30 % až 50 % nižší částky, než odvádějí v souhrnu zaměstnanci a zaměstnavatelé. Možnosti využívání zdravotních služeb hrazených z tohoto pojištění jsou však stejné pro zaměstnance i OSVČ.

Porovnáním odvodů do systému důchodového pojištění, který je nejnákladnějším subsystémem sociálního pojištění, bylo zjištěno, že na všech zkoumaných příjmových hladinách odvádějí nejnižší částky samotní zaměstnanci a nejvyšší zaměstnavatelé. V součtu jsou však za zaměstnance odváděny až dvojnásobně vyšší platby, než odvádí do systému důchodového pojištění OSVČ. Analýza vypočtených důchodů vyplácených z důchodového pojištění prokázala, že zatímco platby OSVČ na důchodové pojištění jsou téměř o 50 % nižší, než jsou platby za zaměstnance, výše důchodu OSVČ při příjmu na úrovni nadprůměrné mzdy dosahuje 65 % důchodu zaměstnance, při příjmech na úrovni průměrné mzdy a mediánu mezd dosahuje téměř 83 % a pro příjem na úrovni minimální mzdy dosahuje důchod OSVČ téměř 69 % důchodu zaměstnance. Tento nepoměr odvodů a následně vyplácených dávek je důsledkem poměrně vysoké příjmové solidarity důchodového systému.

Z hlediska nemocenského pojištění je základní rozdílem povinnost odvodů zaměstnanců a zaměstnavatelů a dobrovolnost odvodů OSVČ, kteří se tak mohou sami rozhodnout, zda systém využijí či nikoli. Analýzou výše odvodů OSVČ účastných

nemocenského pojištění a plateb odvedených za zaměstnance bylo zjištěno, že na všech příjmových úrovních jsou odvody OSVČ poloviční ve srovnání s odvody za zaměstnance.

Analýzou výše vyplácených dávek nemocenské bylo zjištěno, že nemocenské vyplácené od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti OSVČ s příjmy na úrovni minimální mzdy činí 50 % nemocenské zaměstnance. S rostoucí úrovní příjmů roste vlivem výpočtových redukčních hranic i poměr nemocenské vyplácené OSVČ a zaměstnanci, při příjmu na úrovni mediánu mezd činí 53 %, na úrovni průměrné mzdy 55 % a 97 % při nadprůměrném příjmu. Zaměstnanec je v době DPN proti OSVČ zvýhodněn pobíráním náhrady mzdy v prvních čtrnácti dnech jejího trvání. Náhrada mzdy však není vyplácena ze systému nemocenského pojištění, ale je vyplácena zaměstnanci jeho zaměstnavatelem.

Analýza dat ukázala, že do všech pojistných systémů odvádějí nejvyšší částky zaměstnavatelé za své zaměstnance a souhrnná platba za zaměstnance tak výrazně převyšuje odvody OSVČ. Hlavní příčinou tohoto rozdílu je dle analyzovaných dat rozdílná konstrukce vyměřovacího základu plateb odváděných za zaměstnance a OSVČ. Obdobné rozdíly pak byly zjištěny ve výši vyplácených dávek z pojistných systémů, kdy OSVČ jsou vypláceny dávky nižší než zaměstnancům. Vlivem redukčních hranic použitých při výpočtech a solidárnosti systémů je rozdíl ve vyplácených dávkách nižší než v odvedených platbách.

Ke snížení rozdílů mezi zaměstnanci a OSVČ a optimalizaci pojistných systémů by bylo vhodné provést sjednocení minimálních vyměřovacích základů všech pojistných systémů s navázáním na minimální mzdu a zajistit postupné zvyšování vyměřovacího základu OSVČ pro všechny pojistné systémy. K prvnímu zvýšení vyměřovacího základu na 55 % došlo od 1. ledna 2024, ale jen pro sociální pojištění, pro nemocenské a zdravotní pojištění zůstal vyměřovací základ na 50 %. K optimalizaci systému by rovněž přispělo zjednodušení výpočtů odvodů a dávek, omezení neustálých změn právních předpisů souvisejících s pojistnými systémy a zlepšení informovanosti všech občanů.

7 Seznam použitých zdrojů

Monografické publikace

ARNOLDOVÁ, Anna, 2015. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5147-4

ARNOLDOVÁ, Anna, 2012. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3724-9

ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ, 2011. *Základy financí*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3669-3

CHVÁTALOVÁ, Iva, ed., 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. Edice Monografie. ISBN 978-80-7380-732-0

MAAYTOVÁ, Alena a kol. *Veřejní finance v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5561-8

NĚMEC, Jiří, 2008. *Principy zdravotního pojištění*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2628-1

GLADKIJ, Ivan, 2003. *Management ve zdravotnictví: ekonomika zdravotnictví: řízení lidských zdrojů ve zdravotnictví: kvalita zdravotní péče a její vyhodnocování*. Vyd. 1. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-7226-996-9

KREBS, Vojtěch, 2015. *Sociální politika*. 6., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-921-2

MPSV, 2015. *Slovník sociálního zabezpečení 2015*. Vydání první. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. ISBN 978-80-7421-114-0

SAGAN, Anna a Sarah THOMSON, ed., 2016. *Voluntary health in insurance in Europe: country experience*. Copenhagen: World Health Organization Regional Office for Europe. Observatory studies series, 42. ISBN 978-92-890-5037-1

ŠÁMALOVÁ, Kateřina a Petr VOJTÍŠEK, ed., 2021. *Sociální správa: organizace a řízení sociálních systémů*. Vydání 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2195-3.

ŠTANGOVÁ, Věra a Roman LANG, ed., 2021. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-856-3.

VYBÍHAL, Václav, ed., 2023. *Mzdové účetnictví 2023 praktický průvodce*. Vydání 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3982-8

Internetové zdroje

AKADEMICKÁ KOMISE DOHODOVACÍHO ŘÍZENÍ. *Zpráva analytické komise o vývoji příjmů a nákladů na zdravotní služby hrazených z prostředků v. z. p. v roce 2022* [online]. 2023. [citováno 28.7.2023]. Dostupné z: <https://www.dr2024.cz/wp-content/uploads/2023/04/ZpravaAK20222.pdf>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *80.let sociálního pojištění* [online]. 2004. [citováno 20.4.2023]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/documents/20143/99569/2004_publicace_80letSP.pdf/af9016aa-c859-9592-8621-b35e125d7e61.

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *25.let České správy sociálního zabezpečení* [online]. 2015. [citováno 25.4.2023]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/documents/20143/99569/2015_kniha_cssz25.pdf/28288c49-04f5-ae08-b532-33b2f1c62852.

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Důchodová statistika* [online]. [citováno 16.5.2023] Dostupné z: https://www.cssz.cz/duchodova-statistika#section_2.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Výsledky zdravotnických účtů v ČR v letech 2017-2020* [online]. [citováno 25.7.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/192867510/26000522.pdf/98ed9b3a-d9b8-422d-80b4-5311c70fa64e?version=1.1>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Průměrné mzdy – 1. čtvrtletí 2023* [online]. [citováno 21.8.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2023>.

FINANČNÍ SPRÁVA. *Obecné informace* [online]. [citováno 21.8.2023]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/pausalni-dan/obecne-informace>.

HALM, J. *Proti nemoci i ničivému požáru: Historie pojišťovnictví sahá až do času Babylóňanů*. 100+1 zahraničních zajímavostí [online]. 28.10.2020. [citováno 10.4.2023]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/proti-nemoci-i-nicivemu-pozaru-historie-pojistovnictvi-saha-az-do-casu-babylonanu>.

KURZYCZ. *Důchod základní výměra – vývoj a graf* [online]. [citováno 18.05.2023]. Dostupné z: https://www.kurzy.cz/hodnoty/duchod_zakladni_vymera/.

MINISTERSTVO FINANČÍ. *Hospodaření systému důchodového pojištění* [online]. [citováno 16.05.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Reforma důchodového systému* [online]. [citováno 25.08.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/duchodova-reforma>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociální pojištění v roce 2023* [online]. [citováno 10.05.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/socialni-pojisteni>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Důchodové pojištění* [online]. [citováno 15.05.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/duchodove-pojisteni>.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ, KATEDRA EKONOMIE. *Historie pojišťovnictví* [online]. Nedatováno. [citováno 10.4.2023]. Dostupné z: <https://edu.uhk.cz/~jindrvo1/predmety/?p=pojiss&page=historie>.

Právní předpisy

ZÁKON č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění platném od 1.2.2023 do 31.12.2023.

ZÁKON č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, ve znění platném od 1.10.2023 do 31.12.2023

ZÁKON č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění, ve znění platném od 1.7.2023 do 31.12.2023

NAŘÍZENÍ VLÁDY č. 290/2022 Sb. o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2021, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2021, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2023 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2023 a o zvýšení důchodů v roce 2023

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

<i>Obrázek 1: Schéma systému sociálního zabezpečení</i>	21
<i>Obrázek 2: Vztahy subjektů veřejného zdravotního pojištění</i>	40

8.2 Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Přehled základních sazeb sociálního pojištění platných pro rok 2023</i>	25
<i>Tabulka 2: Základní údaje o důchodech za posledních 10 let</i>	27
<i>Tabulka 3: Vývoj základní výměry důchodů za posledních 10 let</i>	28
<i>Tabulka 4: Koeficienty nárůstu všeobecného vyměřovacího základu (KNVVZ) pro důchody přiznané v roce 2023</i>	29
<i>Tabulka 5: Potřebné doby pojištění</i>	31
<i>Tabulka 6: Výše měsíční zálohy a distribuce paušální platby</i>	46
<i>Tabulka 7: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro zaměstnance s minimální mzdou</i>	47
<i>Tabulka 8: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro zaměstnance se mzdou na úrovni mediánu mezd</i>	47
<i>Tabulka 9: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro zaměstnance s průměrnou mzdou</i>	48
<i>Tabulka 10: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro zaměstnance s nadprůměrnou mzdou</i>	48
<i>Tabulka 11: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy</i>	49
<i>Tabulka 12: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni mediánu mezd</i>	49
<i>Tabulka 13: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni průměrné mzdy</i>	50
<i>Tabulka 14: Výpočet pojistného na zdravotní pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni nadprůměrné mzdy</i>	50
<i>Tabulka 15: Výpočet vyměřovacích základů a zdanitelných příjmů z částek uhrazených na pojistné zdravotního pojištění v rámci paušální platby OSVČ</i>	50
<i>Tabulka 16: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro zaměstnance s minimální mzdou</i>	51
<i>Tabulka 17: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro zaměstnance se mzdou na úrovni mediánu mezd</i>	52

<i>Tabulka 18: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro zaměstnance s průměrnou mzdou</i>	52
<i>Tabulka 19: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro zaměstnance s nadprůměrnou mzdou</i>	52
<i>Tabulka 20: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy</i>	53
<i>Tabulka 21: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni mediánu mezd</i>	53
<i>Tabulka 22: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni průměrné mzdy</i>	54
<i>Tabulka 23: Výpočet pojistného na sociální pojištění pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni nadprůměrné mzdy</i>	54
<i>Tabulka 24: Výpočet vyměřovacích základů a zdanitelných příjmů z částek uhrazených na pojistné důchodové pojištění v rámci paušální platby OSVČ</i>	54
<i>Tabulka 25: Výpočet pojistného na nemocenské pojištění pro zaměstnance s minimální, mediánovou, průměrnou a nadprůměrnou mzdou</i>	55
<i>Tabulka 26: Výpočet pojistného na nemocenské pojištění OSVČ s příjmy na úrovni minimální, mediánové, průměrné a nadprůměrné mzdy</i>	56
<i>Tabulka 27: Výpočet starobního důchodu pro zaměstnance s vyměřovacím základem na úrovni minimální mzdy</i>	57
<i>Tabulka 28: Výpočet starobního důchodu pro zaměstnance s vyměřovacím základem na úrovni mediánu mezd</i>	58
<i>Tabulka 29: Výpočet starobního důchodu pro zaměstnance s vyměřovacím základem na úrovni průměrné mzdy</i>	58
<i>Tabulka 30: Výpočet starobního důchodu pro zaměstnance s vyměřovacím základem na úrovni nadprůměrné mzdy</i>	59
<i>Tabulka 31: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy</i>	59
<i>Tabulka 31: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni mediánu mezd</i>	60
<i>Tabulka 33: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni průměrné mzdy</i>	60
<i>Tabulka 34: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni nadprůměrné mzdy</i>	61
<i>Tabulka 35: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ s vyměřovacím základem odpovídajícím pojistnému hrazenému v paušálním režimu v I. pásmu</i>	61
<i>Tabulka 36: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ s vyměřovacím základem odpovídajícím pojistnému hrazenému v paušálním režimu ve II. pásmu</i>	62
<i>Tabulka 37: Výpočet starobního důchodu pro OSVČ s vyměřovacím základem odpovídajícím pojistnému hrazenému v paušálním režimu ve III. pásmu</i>	62
<i>Tabulka 38: Výpočet náhrady mzdy pro zaměstnance s minimální mzdou</i>	63

<i>Tabulka 39: Výpočet náhrady mzdy pro zaměstnance s mediánovou mzdou.</i>	64
<i>Tabulka 40: Výpočet náhrady mzdy pro zaměstnance s průměrnou mzdou.</i>	64
<i>Tabulka 41: Výpočet náhrady mzdy pro zaměstnance s nadprůměrnou mzdou.</i>	65
<i>Tabulka 42: Výpočet nemocenské pro zaměstnance s minimální mzdou.</i>	66
<i>Tabulka 43: Výpočet nemocenské pro zaměstnance s mediánovou mzdou.</i>	66
<i>Tabulka 43: Výpočet nemocenské pro zaměstnance s průměrnou mzdou.</i>	67
<i>Tabulka 45: Výpočet nemocenské pro zaměstnance s průměrnou mzdou.</i>	67
<i>Tabulka 46: Výpočet nemocenské pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni minimální mzdy.</i>	68
<i>Tabulka 47: Výpočet nemocenské pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni mediánu mezd.</i>	69
<i>Tabulka 48: Výpočet nemocenské pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni průměrné mzdy.</i>	69
<i>Tabulka 49: Výpočet nemocenské pro OSVČ se zdanitelnými příjmy na úrovni nadprůměrné mzdy.</i>	70
<i>Tabulka 50: Přehled vypočtených náhrad mzdy a dávek nemocenské pro zaměstnance a OSVČ</i>	71

8.3 Seznam grafů

<i>Graf 1: Porovnání rozložení objemu pojistného dle plátců v roce 2023</i>	44
<i>Graf 2: Měsíční platby pojistného na zdravotní pojištění zaměstnanců, zaměstnavatelů a OSVČ v roce 2023.</i>	73
<i>Graf 3: Roční platby do systému zdravotního pojištění za zaměstnance a OSVČ</i>	74
<i>Graf 4: Měsíční platby pojistného na důchodové pojištění zaměstnanců, zaměstnavatelů a OSVČ v roce 2023.</i>	75
<i>Graf 5: Roční platby do systému důchodového pojištění za zaměstnance a OSVČ</i>	76
<i>Graf 6: Porovnání výše důchodů zaměstnance a OSVČ</i>	77
<i>Graf 7: Porovnání vyměřovacího základu a vypočteného důchodu přiznaného v roce 2023 při dosažené době pojištění 48 let.</i>	77
<i>Graf 8: Porovnání celkových odvodů za zaměstnance a OSVČ za 48 let pojištění a celkových důchodů vyplacených za 21,5 roku v současných hodnotách</i>	78
<i>Graf 9: Měsíční platby pojistného na nemocenské pojištění zaměstnavatelů a OSVČ v roce 2023</i>	79
<i>Graf 10: Náhrada mzdy vyplacená zaměstnancům za prvních 14 dní DPN</i>	80
<i>Graf 11: Náhrada mzdy a nemocenská vyplacená za 30 dní trvající DPN</i>	81
<i>Graf 12: Náhrada mzdy a nemocenská vyplacená za 60 dní trvající DPN</i>	82
<i>Graf 13: Náhrada mzdy a nemocenská vyplacená za 360 dní trvající DPN</i>	82

8.4 Seznam použitých zkratk

AKDŘ	Akademická komise dohodovacího řízení
ČR	Česká republika
ČSFR	Československá federativní republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ	Český statistický úřad
DNP	Dávky nemocenského pojištění
DP	Důchodové pojištění
DPN	Dočasná pracovní neschopnost
DVZ	Denní vyměřovací základ
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
MFČR	Ministerstvo financí České republiky
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
OVZ	Osobní vyměřovací základ
RVZ	Roční vyměřovací základ
VVZ	Všeobecný vyměřovací základ
VZ	Výpočtový základ

9 Přílohy

<i>Příloha č. 1: Důchodový věk pojištěnců narozených v letech 1936 až 1971.....</i>	<i>98</i>
---	-----------

Příloha č. 1: Důchodový věk pojištěnců narozených v letech 1936 až 1971

Rok narození	Důchodový věk					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
před rokem 1936	60r	57r	56r	55r	54r	53r
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r	65r	65r	65r	63r+8m	62r+2m
1967	65r	65r	65r	65r	64r+2m	62r+8m
1968	65r	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m
1969	65r	65r	65r	65r	65r	63r+8m
1970	65r	65r	65r	65r	65r	64r+2m
1971	65r	65r	65r	65r	65r	64r+8m

„r“ = rok, „m“ = měsíc

Zdroj: MPSV 2023, vlastní zpracování